

**T.C.**  
**İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**



**ARGUVAN YÖRESİ GELENEKSEL  
TÖRENLERİMİZDE MÜZİK SANATININ  
KULLANIMINA YÖNELİK TESPİTLER**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN  
DOÇ. DR. ÜNAL İMİK**

**HAZIRLAYAN  
CAN AYDOĞDU**

**MALATYA 2018**

TC  
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARGUVAN YÖRESİ GELENEKSEL TÖRENLERİMİZDE MÜZİK SANATININ  
KULLANIMINA YÖNELİK TESPİTLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN  
CAN AYDOĞDU

DANIŞMAN  
DOÇ. DR. ÜNAL İMİK

MALATYA-2018

T.C.  
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLERİ  
ENSTİTÜSÜ

ARGUVAN YÖRESİ GELENEKSEL  
TÖRENLERİMİZDE MÜZİK  
SANATININ KULLANIMINA  
YÖNELİK TESPİTLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN  
DOÇ.DR. ÜNAL İMİK

HAZIRLAYAN  
CAN AYDOĞDU

Jürimiz.....17.07.2018.....tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans/ doktora tezini (oybirliği /oyçokluğu) ile başarılı bulunarak ....TÜRK MÜZİĞİ...Anabilim, ...TÜRK MÜZİĞİ.... Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

- | Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı             | imzası   |
|---|--|
| 1. DOÇ.DR. BARIŞ TOPTAŞ (Jüri başkanı)..... |  |
| 2. DOÇ.DR. ÜNAL İMİK (Danışman).....        |  |
| 3. DR. ÖĞR. ÜYESİ ÜNSAL DENİZ(Üye).....     |  |
| 4. ....                                     |  |
| 5. ....                                     |  |

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve .....sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Unvan Ad Soyad  
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

## ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Ünal İMİK danışmanlığında, Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığım “Arguvan Yöresi Geleneksel Törenlerimizde Müzik Sanatının Kullanımına Yönelik Tespitler” başlıklı bu araştırmanın, bilimsel ve ahlaki kurallara ayrı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yönetime uygun biçimde gösterimlerinden oluştuğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

CAN AYDOĞDU

## BİLDİRİM

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir
- Tezimin/Raporumun tamamı sadece İnönü Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir
- Tezimin/Raporumun..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvurmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

CAN AYDOĞDU

.../.../2018

## ÖNSÖZ

Tez çalışmam süreci boyunca, çalışmamın planlanması, yürütülmesi ve düzenlenmesi aşamalarında gece gündüz demeden desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen, tüm çalışmalarımda olduğu gibi tez çalışmamın da her aşamasında yanımda olan tez danışmanım ve saygıdeğer hocam Doç. Dr. Ünal İMİK başta olmak üzere, öğrenim hayatım boyunca olduğu gibi hayatın her alanında ufkumu genişleten ve desteklerini bir an olsun esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr Bülent YILMAZ'a, araştırma sürecinde kaynak taraması hususunda tüm bilgi birikimiyle desteklerini esirgemeyen değerli büyüğüm Antropolog Hüseyin ŞAHİN'e, araştırma yöresi ve geleneği hakkında verdiği bilgilerle yardımlarını esirgemeyen başta değerli büyüğüm Opr. Dr. Hasan Basri KILIÇ olmak üzere tüm kaynak kişilerime, her alanda olduğu gibi tez çalışmam süreci boyunca da yanımda olan kirvem Av. Celal TUNÇER'e, müzik yaşantıma başlamama öncülük eden ve bu süreç boyunca da desteklerini bir an olsun esirgemeyen değerli büyüğüm ve hocam Erhan YILMAZ'a, araştırma sürecinde alan araştırması hususunda maddi-manevi desteklerini esirgemeyerek yanımda olan değerli abim Şafak TAŞDEMİR'e, araştırma süreci boyunca her alanda desteklerini bir an olsun esirgemeyen değerli abim İbrahim Özgür BEKTAŞ'a, öğrenim sürecim boyunca bana her anlamda destek olan babam Asım AYDOĞDU'ya ve annem Gülcan AYDOĞDU'ya sonsuz teşekkürlerimi arz ederim.

## ÖZET

Geleneksel törenlerimiz, geçmişten geleceğe uzayan kültür ve sanat köprümüzün en temel yapı taşlarından birini oluşturmaktadır. Bu nedendir ki, geleneksel törenlerimiz en ince ayrıntısına kadar incelenmeli ve küreselleşme ile yok olmaya yüz tutan gelenek ve göreneklerimiz kayıt altına alınmalıdır. Bu araştırmada, Anadolu'nun her yöresinde olduğu gibi birçok kültürel ve sanatsal zenginliğe ev sahipliği yapan Malatya-Arguvan yöresinin geleneksel törenleri, çok yönlü olarak incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma durum tespiti yapmayı hedeflemesi bakımından betimsel bir özellik sergilemektedir. Araştırma sürecinde kaynak taraması, içerik analizi, kişisel görüşmeler, anket vb. araştırma tekniklerinden faydalanılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarından birkaçı sıralanacak olursa: yörede birçok geleneksel törenin var olduğu, bu törenlere has çeşitli geleneksel müziklerin, kıyafetlerin, yemeklerin vb. özelliklerin günümüzde de hala etkinliğini koruyarak devam ettiği, bu törenlerin “Kız İsteme, Nişan, Düğün, Kına Gecesi, Asker Uğurlama, Abdal Musa, Kış Yarısı” vb. şekillerde isimlendirildiği, özellikle bu etkinliklerden bazılarının oldukça az sayıda birey tarafından sürdürülmesi bakımından unutulmaya yüz tutabileceği, yörede kullanılan çalgıların zamanla organolojik yapılarında değişimler meydana geldiği ilk aklımıza gelenlerden bazıları olacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Gelenek, Tören, Müzik, Malatya, Arguvan

## ABSTRACT

Our traditional ceremonies constitute one of the most important building blocks of our culture and art bridge, from past to future. For this reason, our traditional ceremonies must be examined to the very smallest detail and our customs and traditions, which are destined to disappear with globalization, should be recorded. In this research, traditional ceremonies of the Malatya-Arguvan region, which hosts many cultural and artistic treasures as it is in every region of Anatolia, have been tried to be examined in a multi-dimensional manner. The research is in a descriptive feature, as its aim is to determine the situation. In the research process, different research techniques like source scanning, content analysis, personal interviews, questionnaire etc. have been used. If few of the results of the research should listed, they can be remembered as: there are many traditional ceremonies are alive in the region, the features like traditional music, clothes, food etc. which belong to these traditional ceremonies are still active by preserving their efficiency, these ceremonies are named like “Kız İsteme” (asking for the permission of marriage from the family of girl), “Nişan” (engagement celebration), “Düğün” (wedding ceremony), “Kına Gecesi” (the night before the wedding where henna applied to the hands of bride and groom), “Asker Uğurlama” (ceremony for sending off the young men to military service), “Abdal Musa” (special ceremony dedicated to religious-historical figure, Abdal Musa, where food & money collected from the members of village, then distributed to all attendees as meal; mostly done in winter), “Kış Yarısı” (meaning of the mid-winter, where the villagers celebrate the middle of winter with some folk dances, games and cooking and eating meal all together), particularly that some of these events may be forgotten as they are being maintained by quite a few people, the organological structures of musical instruments used in the region have changed over time.

**Keywords:** Traditional, Ceremony, Music, Malatya, Arguvan

## İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	ii
ONUR SÖZÜ.....	iii
BİLDİRİM.....	iv
ÖNSÖZ .....	v
ÖZET .....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER .....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ .....	xi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
RESİMLER LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ .....	1
1.1. Genel Özellikleri ile Arguvan Yöresi .....	1
1.2. Malatya Yöresi Geleneksel Törenleri .....	3
1.2.1. Geleneksel Tören Kavramı.....	3
1.2.1.1. Evlilik Amacıyla Yapılan Düğün Törenleri .....	3
1.2.1.2. Kız İsteme ve Nişan Törenleri.....	10
1.2.1.3. Kına Gecesi Törenleri.....	12
1.2.1.4. Askerlik ve Asker Uğurlama Törenleri .....	17
1.2.1.5 Yas Törenleri (Ölüm Gelenekleri).....	21
1.2.1.6. Sünnet Törenleri .....	26
BÖLÜM II .....	29
2. YÖNTEM .....	29
2.1. Problem Durumu .....	29
2.2. Problem Cümlesi.....	29
2.3. Alt Problemler .....	29

2.4.	Araştırmanın Amacı .....	30
2.5.	Araştırmanın Önemi.....	30
2.6.	Evren ve Örneklem.....	30
2.7.	Sınırlılıklar .....	30
2.8.	Verilerin Toplanması.....	30
2.9.	Verilerin Analizi.....	31
<b>BÖLÜM III.....</b>		<b>32</b>
3.	<b>BULGULAR VE YORUM.....</b>	<b>32</b>
3.1.	Arguvan Yöresi Geleneksel Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar	32
3.2.	Yörenin Kız İsteme Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar .....	32
3.3.	Yörenin Nişan Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar .....	35
3.4.	Yörenin Kına Gecesi ve Düğün Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar .....	37
3.5.	Yörenin Yas Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar .....	50
3.6.	Yörenin Asker Uğurlama Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar ...	56
3.7.	Yörenin Sünnet Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar .....	58
3.8.	Yörenin Abdal Musa Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar.....	61
3.9.	Yörenin Kış Yarısı Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar.....	66
3.10.	Yöre Halkının Konuya Yaklaşımına Yönelik Bulgu ve Yorumlar .....	70
<b>BÖLÜM IV.....</b>		<b>79</b>
4.	<b>SONUÇ VE ÖNERİLER.....</b>	<b>79</b>
4.1.	<b>Sonuçlar .....</b>	<b>79</b>
4.1.1.	Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	79
4.1.2.	İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar .....	79
4.1.3.	Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar .....	79
4.1.4.	Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar .....	80
4.1.5.	Beşinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar .....	80
4.1.6.	Altıncı Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	80
4.1.7.	Yedinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar .....	81

4.1.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar .....	81
4.1.9. Dokuzuncu Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	81
4.2. Öneriler.....	81
KAYNAKÇA.....	83
EKLER .....	87



## ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1“Erik Dalı Gevrekdir” (TRT-THM Repertuvar No:4243) .....	7
Şekil 2“Kınayı Getir Aney”(TRT-THM Repertuvar No:4569).....	15
Şekil 3“Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar” (TRT-THM Repertuvar No:190).....	16
Şekil 4 “Havada Bulut Yok” (TRT-THM Repertuvar No:341) .....	20
Şekil 5 “Şu Fırat’ın Suyu” (TRT-THM Repertuvar No:3898).....	25
Şekil 6“Yüksek Ayvanlarda Bülbüller Öter” (TRT-THM Repertuvar No:669) .....	39
Şekil 7“Kaleden Kaleye Şahin Uçurdum” (TRT-THM Repertuvar No:691).....	43
Şekil 8“Aşağıdan Gelir Omuz Omuza” (TRT-THM Repertuvar No:1347).....	55
Şekil 9“Kırat” (TRT-THM Repertuvar No:1460) .....	64

## GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 1: Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde/kına gecelerinde/ sünnetlerde/ asker uğurlamada törenlerin müzikli yapılmasını gerekli buluyor musunuz? ..... 70
- Grafik 2: Geleneksel törenlerimizde icra edilen müzikler, geleneksel törenin önemine katkı sağlayacak özellikte mi? ..... 71
- Grafik 3: Geleneksel törenlerimizde müziğin ne derece etkili olduğuna inanıyorsunuz? ..... 71
- Grafik 4: Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde/kına gecelerinde/ sünnetlerde/ asker uğurlamada müzik sanatı yaygın şekilde kullanılıyor mu? ..... 72
- Grafik 5: Geleneksel törenlerimizden olan kına gecesi törenlerinde müzik olması gerektiğine inanıyor musunuz? ..... 72
- Grafik 6: Geleneksel törenlerimizden olan yas törenlerinde ağıt seslendirilmesini uygun buluyor musunuz? ..... 73
- Grafik 7: Geleneksel törenlerimizde geçmişte yöreden yöreye farklılıklar gösteren müzik sanatının günümüzde ortak bir yapıya büründüğünü düşünüyor musunuz? ..... 73
- Grafik 8: Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde/kına gecelerinde/ sünnetlerde/ asker uğurlamada sizin yörenizden olmayan farklı yörelere ait türkülerin icrasını uygun buluyor musunuz? ..... 73
- Grafik 9: Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde/kına gecelerinde/ sünnetlerde/ asker uğurlamada güncel ve popüler müziklerin icrasını uygun buluyor musunuz? ..... 74
- Grafik 10: Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde/kına gecelerinde/ sünnetlerde/ asker uğurlamada kullanılan enstrümanları yeterli buluyor musunuz? ..... 74
- Grafik 11: Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde davul-zurna icrasını (gerekli-önemli-vazgeçilmez) buluyor musunuz? ..... 75
- Grafik 12: Geleneksel törenlerimizden olan düğünlerde serbest ritimli uzun hava formundaki türkülere yer verilmeli mi? ..... 75
- Grafik 13: Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde/kına gecelerinde/ sünnetlerde/ asker uğurlamada kiralanın mekânların önemi var mı? ..... 75

Grafik 14: Geleneksel törenlerimizden olan düğün töreninin yapıldığı mekânları yeterli buluyor musunuz?.....	76
Grafik 15: Geleneksel törenlerimizden olan kına gecesi töreninin yapıldığı mekânları yeterli buluyor musunuz?.....	76
Grafik 16: Geleneksel törenlerimizden olan düğün töreninin yapılmasını gerekli buluyor musunuz? .....	76
Grafik 17: Geleneksel törenlerimizden olan kına gecesi töreninin yapılmasını gerekli buluyor musunuz?.....	77
Grafik 18: Geleneksel törenlerimizden olan asker uğurlama töreninin yapılmasını gerekli buluyor musunuz?.....	77
Grafik 19: Geleneksel törenlerimizden olan sünnet töreninin müzikli ve eğlenceli yapılmasını gerekli buluyor musunuz? .....	78
Grafik 20: Eski dönemlerde yapılan geleneksel törenlere özlem duyuyor musunuz?....	78

## RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Traktör ile gelin almaya giden düğün alayı (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi)	41
Resim 2: Damat ve Gelin (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi).....	42
Resim 3: Davul ve Zurna Eşliğinde Düğün Halayı (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi) ...	44
Resim 4: Keyveni (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi).....	47
Resim 5:Ekmekeçi Kadınlar (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi).....	48
Resim 6:Bayrakçı (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi).....	48
Resim 7:Davulcu ve Zurnacı (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi) .....	49
Resim 8:Abdullah Bakır Dede ve Süleyman Sarıgül Dede cem sırasında. ....	65
Resim 9:Cem sırasında semah dönen topluluk. ....	66
Resim 10:Kervanbaşı ve deve (Milliyet Haber Web Sitesi, Erişim: 2018). ....	68
Resim 11:Deve, arap, gelinler (Hürriyet Haber Web Sitesi, Erişim: 2018). ....	69
Resim 12: Törene katılanlara dağıtılan etli pilav (Malatya Haber Merkezi Web Sitesi, Erişim 2018). ....	70

## BÖLÜM I

### 1. GİRİŞ

#### 1.1. Genel Özellikleri ile Arguvan Yöresi

Malatya İline bağlı Arguvan İlçesi; “yüzölçümü 1037 km<sup>2</sup> olup, doğusunda Elazığ ili Baskil ilçesi ve Malatya'nın Arapgir ilçesi, kuzeyinde Arapgir ile Sivas İli Divriği ilçesi, batısında Hekimhan ilçesi ve güneyinde Yazıhan ilçesi ile çevrilidir. Arguvan İlçesi Malatya'ya 71 km uzaklıktadır” (Arguvan Kaymakamlığı, 2018). “İlçenin denizden yüksekliği 1150 metre olup genel konumu bakımından engebeli bir arazi üzerinde yerleşim oluşturan Arguvan'ın en yüksek dağı Arapgir-Arguvan ilçeleri arasında sınır oluşturan Göldağı'dır. Ayrıncı dağları ise ilçe topraklarının kuzeybatı bölümünde yer alır. Arguvan-Arapgir-Divriği sınırları arasında kalan Sarıçiçek Yaylası ile Gacer, Çakmak gibi yaylaları vardır. Bölgede karasal iklim tipi hüküm sürmektedir” (Şahin-Özerol, 2004: 14).

“Malatya il toplam nüfusu 769.544 olup Arguvan belde ve köy nüfusu toplamı son verilere göre 8.162'dir” (Malatya Belediyesi web sitesi, 2018). Arguvan halkının büyük çoğunluğu geçimini tarım ve hayvancılık ile sağlamaktadır. Ayrıca 2003 yılından beri Arguvan'da uluslararası boyutta Türkü Festivali düzenlenmektedir. Bu festival, iki gün sürmekte olup, Arguvan yöresi ve türkülerini tanıtmaya fırsatının yanı sıra yörenin ekonomik canlılığına da katkı sağlamasından dolayı yöre halkı ve esnafı tarafından desteklenmektedir.

“Arguvan'ın ilk kuruluşu ile ilgili olarak yazılı kaynaklarda kesin bilgi yer almamaktadır. Ancak ilçenin Morhamam (Uzunoğlan Höyük), İsa Höyük ve Kara Höyük adlarındaki üç höyük üzerinde yapılan yüzey araştırmalarına göre, çevrede yerleşimin Eski Tunç Çağına kadar uzandığı görülmektedir. Karababa yöresinde Kaletepe'de Kalkolitik Çağ'a özgü kırmızı astarlı çanak çömlek parçaları bulunmuştur. Morhamam (Uzunoğlan Höyük) da yerleşimin Ortaçağ'da da sürdüğü yüzey buluntularından tahmin edilmektedir. Özellikle Armutlu yöresindeki Roma Tümülüsleri yörede Romalıların da bir dönem yerleşim yaptıklarını gösterir” (Şahin, Kişisel Görüşme).

“İlçe ile ilgili kesin bilgiler, Osmanlı döneminde 1560 yılında yazılan Kanuni Dönemi Tahrir Defterinde bulunmaktadır. Kayıtlara göre, Arguvan büyük bir bucaktır

ve merkezin 1668 nüfusu vardır. Köylerinin sayısı 48'dir. Toplam nüfusu 10-15 bin dolayında olduğu ve vergi veren erkek nüfusun 1654, bütün köylerdeki ev sayısı ise 1061 olarak kaydedilmiştir. Bu yıllarda adı "Arguvan" olarak söylenirken, daha sonraları "Tahir" adıyla bucak olmuş ve Arapkir'e, sonra da ilçe olarak Diyarbakır iline bağlı kalmıştır. 1873 yılında tekrar "Tahir" adıyla Keban'a bağlı bucak haline getirilmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Malatya'ya bağlanan Arguvan; Tahir bucağı merkez olmak üzere 1 Nisan 1954 tarihinde Malatya iline bağlı bir ilçe haline getirilmiştir" (Şahin-Özerol, 2004: 14). "Arguvan, 4. yüzyıldan itibaren Bizans kaynaklarında Argavous adıyla görülmektedir. 8. yüzyıla ait Arapça kaynaklarda Argavun adı kaydedilmiştir. Osmanlı Dönemindeki adının Argavun olduğu, bir anlatıma göre de Arguvan adının Orta Asya'daki Argun Türklerinden geldiği yönündedir" (Şahin, Kişisel Görüşme).

Anadolu'da her yörenin kendine özgü geliştirdiği, yerel üslup-tavır, hançere, ağız, vb. özellikler ile kendine özgü nitelikleri ortaya koyduğu düşünülmektedir. Bu noktada, Arguvan yöresinin de özellikle uzun havalarında kendine has bir ağız yapısı geliştirdiği ve ulusal ölçekte de "Arguvan Havası" adıyla bilindiğini söylememiz mümkündür.

Arguvan yöresi halk müziği ve özelliklerini iki ana başlık altında sınıflandırmak mümkündür. Bunların ilki "Arguvan Ağzı" veya "Arguvan Havası" olarak bilinen, yörenin ağız yapısını yansıtan ve genellikle dünyevi konuları işleyen türkülerdir. Aşk, ağıt, ayrılık, özlem, sevgi, hasret gibi temalar işlenmekle birlikte; yörede bu türkülere yerel söyleyişle "dışarı makamı" adı verilmektedir. Uzun hava ve kırık hava olmak üzere iki şekilde icrası yapılabilen dışarı makamı türküleri, bünyesinde koro şeklinde uzun hava söyleme geleneği de barındırmaktadır. Arguvan yöresinde Dışarı Makamı olarak adlandırılan türkülerin seslendirilmesi sırasında genellikle bağlama icrası yapılmakla birlikte; ortasında veya sonunda, "ölem, neydem, oy oy, uy uy, oy gader, derdi güzel, neydem, aman aman," vb. gibi yöreye özgü katma sözlere rastlamak mümkündür.

İkincisi ise, yörede Alevî-Bektaşî inancının yoğun bir şekilde yaşanmasının bir etkisi olarak ortaya çıkan, "Deyiş, Semah, Duaz-ı İmam, Miraçlama, Mersiye" vb. türleri olan, yerel söyleyişte "Dede Makamı" veya "İçeri Makamı" olarak da adlandırılmaktadır. İçeri Makamı eserlerinin icrası; genellikle 12 perde ve 3 telden

oluşan, yörede “Dede Sazı, Balta Tekne, Balta Saz, Balta Ağzı Sinemil Sazı” şeklinde isimlendirilmiş bağlamalarla icra edilmektedir. Bu sazlar yörede mızrapsız çalım tekniklerinden biri olan pençe tekniği ile icra edilmektedir. Yörede günümüz itibarıyla bu icra biçiminin hala sürdürüldüğü tespit edilmektedir.

## **1.2. Malatya Yöresi Geleneksel Törenleri**

### **1.2.1. Geleneksel Tören Kavramı**

Toplumu meydana getiren bireylerin herhangi bir resmi belge ve kanuna bağlı kalmaksızın sadece kendi örf, adet, gelenek ve göreneklerine göre, bölgenin genel karakteristik özelliğine ya da o an içerisinde buldukları duruma göre kendiliğinde de gelişebilen, o bölgedeki insanların veya başka yörelerden gelen eş, dost, akrabanın katıldığı törenlerdir. Uzun yıllar boyu süregelen geleneksel törenler, zamanla vazgeçilmez bir hale dönüşebilmektedir. Toplumumuzda geleneksel törenleri ciddiye alan ve onlarsız bir hayat düşünemeyen insanlar olduğu gibi, özellikle büyük şehir adı verilen ve nüfus yoğunluğu yüksek olan bölgelerde geleneksel törenleri yeterince önemsemeyen bireylere de rastlamak mümkündür.

Geleneksel törenlerin dikkat çeken özelliklerinden birisi de genel itibarıyla benzerlikler gösterse de, ayrıntılara bakıldığında zaman zaman hemen her yöre de farklılıklar sergilemesidir.

Ülkemizdeki geleneksel törenlerin icrasında müzik öğesine yaygın biçimde yer verildiği görülmektedir. Bu törenlerde kullanılan müziksel öğelerin törene katılan insanların duygulanımına gerek ezgisi, gerekse ritmik yapısı ile yön verdiği de söylenebilir.

#### **1.2.1.1.Evlilik Amacıyla Yapılan Düğün Törenleri**

Evlilik; hayatın üç önemli aşamasından birisidir. Evlilik, insan türünün devamı için gerekli olan ve birbirlerini kabul eden iki ayrı cinsin hayatlarını birleştirerek ilişkilerini meşrulaştırmasıdır. Anthony Giddens’in tanımına göre “Evlilik, iki yetişkin insan arasındaki, toplum tarafından tanınan ve onaylanan bir cinsel birlik olarak

tanımlanabilir” (Giddens, 2000: 148). Gümüş’ün tespitleri ise şunlardır: “Hayatın en önemli geçiş dönemlerinden olan evlenme toplumsallaşma sürecinin en önemli aşamasıdır. Evlilik kadın ve erkek arasında bağlı bulunduğu toplumunun kültür kalıbına uygun olarak belli kurallar, kalıplar dairesinde gerçekleşen toplumsal bir anlaşmadır” (Özüberk Gümüş, 2014: 73). Yasalar ve toplumca onaylanan işlemler çerçevesinde yapılan evlilik aynı zamanda farklı ailelerin bir araya gelerek akrabalık bağları oluşturmasını da sağlamaktadır. Gökçe’nin evlilik ile ilgili tespitleri ise şunlardır: “Evlilik insan gruplarının yaşantıları boyunca uyguladıkları ve geliştirdikleri sosyal öğelerle yüklü bir kavramdır. Kültürler arası farklılık göstermesi sosyal öğelerin değişik kültürler içinde oluşması ve farklı değer yargılarıyla yüklü olmasıyla açıklanabilir” (Gökçe, 1978: 7).

Toplumsal bir ilişki biçimi olan evlilik, insan ırkının devamını sağlaması bakımından önem arz etmektedir. Geçmişten günümüze kadar gelişmişlik düzeyi ne derece olursa olsun, hemen hemen her toplumda ailenin temel unsuru evlilik olarak görülmektedir. Toplumunu meydana getiren öğelerin başında yer alan aile kurumu oluşması için evlilik gereklidir ve Türklerde aile en önemli kültür öğeleri arasında sayılmaktadır. Konuyla ilgili Gömeç şu tespitler de bulunmuştur: “Eski Türk toplumunda aile kavramını ‘oğuş’ kelimesi karşılamaktadır ve kan akrabalığına dayandırılmaktadır. Aynı zamanda toplumun çekirdeği olarak görülmektedir. Bu sebeple Türk toplumunda aile yapısına çok önem verilmiştir. Ailenin bu kadar önemli sayılması, coğrafi olarak çok geniş alanlara yayıldığını gördüğümüz Türklerin varlıklarını devam ettirebilmelerini sağlamıştır. Türklerin aileye verdiği önem akrabalık isimlerinin çok fazla olmasından da anlaşılabilir. Aile yapısı bozulmuş, sosyal yapının gerektirdiği özellikleri bırakmış olan Türk boyları ise, çeşitli kültürler içerisinde zamanla erimiş, tarihten beri var olan özelliklerini kaybetmişlerdir” (Gömeç, 2006: 25).

Aralarında duygusal bağ olan iki karşı cinsin hayatlarını birleştirme noktasındaki son adımı olan düğün töreni, en eski çağlardan günümüze kadar tarihin hemen her aşamasında evlilikleri kutlamak amacıyla yapılmaktadır. “Düğün geleneği, tek bir ulusa ya da halka ait olmamakla birlikte bilakis hizmet ettiği amaç noktasında evrenseldir. Ancak, bu amaca yönelik izlenen yol ve atılan adımlar çoğu zaman farklılık göstermektedir. Çünkü her halk düğün geleneğini, kendine özgü dini ve ahlaki kurallar, sosyo-kültürel değerler ve örf adetler ışığında sürdürmektedir” (Demir, Topbaşoğlu,

2016: 1). İnsan hayatında önemli bir yere sahip olup aynı zamanda hem toplumun yaşam tarzını yansıtan hem de toplumları kaynaştırıcı yapısıyla dikkat çeken düğün törenleri ile ilgili Aydın ve Atay'ın görüşleri ise şunlardır: “Evlenmenin hayata geçmesi yolunda esas oluşturan tören, düğündür. Bu tören genç erkekle genç kızın ve dolayısıyla onların ailelerinin yeni bir bağla birbirlerine bağlanmalarının toplumca bilinmesi ve onanması amacına yöneliktir. Bu nedenle de düğüne elden geldiğince çok kimsenin çağrılması hedeflenir; kimsenin unutulmamasına ve küstürülmemesine özen gösterilir” (Aydın, Atay, 2009: 9).

Düğünler, sadece çiftleri ve ailelerini ilgilendiren bir olay olarak görülse de evlenecek çiftlere maddi-manevi destek olma, insanlara evlendiklerini ilan etme ve düğüne katılım gibi işlevlerinden dolayı çevrelerindeki toplumu da bu olgunun içine sürükleyen bir durumdur. Altun'un konuya yönelik görüşleri şöyledir: “Düğünler, tüm dünya kültürlerinde olduğu gibi Türk kültüründe de insanların mutluluklarını ifade eden törenler arasındadır. Hangi tür yerleşim biriminde olursa olsun, hepsinde de standart kalıplar içinde gerçekleşir. Düğünün amacı kuşkusuz, evlenen çiftleri çevreye ilan etmek, duyurmaktır. Demek ki çevre, evlilik olayında önemli bir etmendir. Yani evlilik, sadece bireysel bir olay olmayıp, çevreyi ilgilendiren ve çevrenin de devreye girdiği bir olgudur” (Altun, 2013: 10,11). Toplumun da dâhil edildiği düğün törenlerinin eğlencenin yanı sıra bir başka amacı da bir bakıma evlilikleri duyurmak ve toplum önünde geçerli kılmaktır.

Kız isteme, nişan, kına gecesi, gelin alma gibi çeşitli aşamalardan geçerek gelinen evlenme düğün törenleri, gelir durumu gözetmeksizin her sınıftan katılan insanlar ile birlikte şenlik havası içerisinde gerçekleşmektedir. Hemen her toplum kendine ait farklı gelenekleri düğün törenlerinde uyguluyor olsa da ortak olan durum; düğünlerin, eğlence unsurunun vazgeçilmez bir parçası olmasıdır. Düğünler de eğlence faktörünün öne çıkmasını Demir ve Topbaşoğlu şu tespitleri ile belirtmişlerdir: “Aile kurma, evlenmeye yönelik çok çeşitli ve eğlenceli geleneklerin en çok uygulandığı günün, düğün günü olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Artık nikâh kıyılmıştır, gelin babasının soyundan, eşinin soyuna geçmiştir ve buraya kadarki bütün aşamalar hakkıyla geçilmiştir. Söz konusu evreler esnasında bazen ağlanmış, bazen gülünmüşse de, son aşamaya gelindiğinde, artık iki taraf da amaçlarına ulaşmış olmanın derin huzuruna erişmiş bulunurlar ve bundan sonra artık daha eğlenceli bir süreç başlamaktadır”

(Demir, Topbaşoğlu, 2016: 13). Eğence unsurunun ön planda olduğu bu düğünler de evlenecek çiftin genellikle erkek tarafı ailesi düğün törenine katılanlara yemek verirler, şarkılar ve türküler söylenir. Konuyla ilgili Berber şu tespitler de bulunmuştur: “Düğün merasimleri bir evladın kendi ailesini oluşturmada ilk adımdır. Eğence kültürünün bir parçası olarak, insanların güzel zaman geçirdikleri şenlik alanlarına dönüşmektedir. Düğünlerde yemekler verilmekte, şarkılar söylenmekte ve çeşitli oyunlar düzenlenmektedir. Her sınıftan insanların katılımı söz konusu olan düğünler, bu yapısı ile Türk toplumunda kaynaştırıcı bir özelliğe de sahiptir.”(Berber, 2009: 2).

Toplumun içinde bulunduğu kültürün etkisiyle çeşitlenen ve yöreden yöreye farklı gelenekler çerçevesinde yapılan düğün törenlerinde popüler kültürün etkisi ile çeşitli müzik türleri icra edilse de bu törenlerde Türk Halk Müziği'nin etkin olduğu gözlemlenmektedir. Düğün törenlerinde klarnet, cümbüş, bağlama, kaval, org, tulum, kemençe gibi birçok enstrüman kullanılsa da hemen hemen her bölge de davul-zurna ikilisi ön planda olup, davul-zurna eşliğinde çeşitli halk oyunları oynandığı saptanmaktadır. Düğünler de İç ve Orta Anadolu çevrelerine gidildikçe saz, darbuka, klavye gibi çeşitli enstrümanlar eşliğinde oynanan oyun havaları, Karadeniz Bölgesine gidildikçe ise kemençe gibi enstrümanlar eşliğinde oynanan horon adı verilen halk oyunlarına daha sık rastlandığı gözlemlenmektedir. Gene yöreden yöreye değişmekle birlikte düğün törenlerinde, halk oyunları oynanabilecek ritimli eserlerin yanı sıra uzun hava formunda serbest ritimli türkülerin okunduğu da tespit edilmektedir.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI  
T.H.M. REPERTUAR No : 4243  
İNCELEME TARİHİ : 02.02.2000

YÖRE  
BURDUR  
KAYNAK KİŞİ  
ÖZGÜR KAYA

### ERİK DALI GEVREKTİR

DERLEYEN  
YÜCEL PAŞMAKÇI

DERLEME TARİHİ

NOTALAYAN  
YÜCEL PAŞMAKÇI

SÜRE : 1 = 96

E RİK DA LI GEV REK TİR E RİK DA LI GEV REK TİR  
E RİK DA LI GEV REK TİR E RİK DA LI GEV REK TİR

A MA NİN BAS MA YA GEL MEZ HAY DI BAS MA YA GEL MEZ  
A MA NİN EĞ ME YE GEL MEZ HAY DI EĞ ME YE GEL MEZ

EL Gİ Zİ NA ZİK TİR EL Gİ Zİ NA ZİK TİR  
EL Gİ Zİ NA ZİK TİR EL Gİ Zİ NA ZİK TİR

A MA NİN KÜS ME YE GEL MEZ HAY DI KÜS ME YE GEL MEZ  
A MA NİN DEĞ ME YE GEL MEZ HAY DI DEĞ ME YE GEL MEZ

EL LER OY NA Sİ NEL LER DİL LER SÖY LE SİN DİL LER LER  
EL LER OY NA Sİ NEL LER DİL LER SÖY LE SİN DİL LER LER

NE DER LER SE DE SİN LER O DİL LE Rİ YE SİN LER LER

Özgen

1-  
ERİK DALI GEVREKTİR  
ERİK DALI GEVREKTİR  
AMANIN BASMAYA GELMEZ  
HAYDI BASMAYA GELMEZ  
EL GİZİ NAZIKTIR  
AMANIN KÜSMEMEYE GELMEZ  
AMANIN KÜSMEMEYE GELMEZ

BAĞLANTI  
ELLER OYNASIN ELLER  
DİLLER SÖYLESİN DİLLER  
NE DERLERSE DESİNLER  
O DİLLERİ YESİNLER

2-  
ERİK DALI GEVREKTİR  
ERİK DALI GEVREKTİR  
AMANIN EĞMEYE GELMEZ  
HAYDI EĞMEYE GELMEZ  
EL GİZİ NAZIKTIR  
AMANIN DEĞMEYE GELMEZ  
HAYDI DEĞMEYE GELMEZ

BAĞLANTI

Şekil 1“Erik Dalı Gevrektir” (TRT-THM Repertuar No:4243)

Burdur yöresine ait olan, TRT-THM repertuarında 4243 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış, 8 ses genişliğine sahip, Hüseyini makam dizisindeki “Erik Dalı Gevrektir” isimli türkü, günümüz düğünlerinde hemen her yöre de yaygın olarak çalınıp söylenmekle birlikte bağlama, klavye ve ritimli sazlar eşliğinde icrasının yapıldığı tespit edilmektedir.

Günümüzde şehirleşme olgusuyla birlikte köy düğünlerinin ve yerleşim

yerlerindeki mahalle arası düğünlerinin yerini evlenecek kişilerin bütçesine göre kiralanen düğün salonları almış olsa da son dönemler de şehir de yaşayan bazı çift ve ailelerin köylerinde düğünlerini yaptıkları saptanmaktadır. Gerek eski düğün töreni geleneklerine özlem duyulması gerekse şehirlerimizde belirli saatten sonra eğlencenin bitirilmesi gerekliliğinden dolayı bazı çiftler ve ailelerin düğün salonu yerine köy düğünlerini tercih ettikleri düşünülmektedir. Aynı zamanda açık hava ve ferah bir ortamda düğün törenlerini gerçekleştirmek isteyen çiftler ve aileleri son dönemler de kır düğününün yaygınlaşmasına ön ayak olmuşlardır. Ayrıca araştırmalarımız da düğün törenleri Anadolu topraklarında erkek düğünü ve kadın(avrat) düğünü şeklinde ayrı ayrı yapıldığı hatta bu geleneğin sürdürüldüğü bölgeler tespit edilmiş olsa da düğün törenlerinin günümüz de genellikle düğün salonların da erkek kadın ayrımı olmaksızın bir arada yapıldığı görülmektedir.

Bir toplumun yaşam tarzını da yansıtan düğün törenleri, araştırmamız kapsamında eğlence unsurunun önemli bir parçası olarak tespit edilmesine rağmen bu törenlerde dini uygulamaların yapıldığı da göze çarpmaktadır. Çetin'in konuyla ilgili görüşleri şunlardır: "Kökleri ile en eski çağlara uzanan düğün gelenekleri, insan hayatında önemli yere sahip olup, insanlık tarihinde bütün inançların, dinlerin izini taşımakta ve en eski şekliyle günümüze halk edebiyatı eserleri aracılığıyla ulaşan değeri biçilmez geleneklerden biridir" (Çetin, 2005: 94). Türkler de ise düğün kavramı, en önemli kültür unsurlarından olan aile oluşumunun önemli bir adımı ve soyun devamı niteliğinde değerlendirildiğinden dolayı bu törenlere kutsal bir görev yüklenerek düğün törenlerinde sadece eğlence, şenlik değil aynı zamanda dini uygulamalara da yer verilmiştir. Berber'in konuyla alakalı tespitleri şöyledir: "Ailenin oluşumundaki ilk adım olarak görülen düğün olgusu, eğlence kültürünün bir ögesi olmasının yanı sıra, aileye giden bir yolun başlangıcı olduğu için önemli görülmüş, bu yüzden bazı düğünlerde dini uygulamalar da görülmüştür. Dini uygulamaların yapıldığı bu tarz etkinlikler mevlidli düğün olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple düğünlere yalnız bir eğlence gözüyle bakılmamıştır" (Berber, 2009: 3). Dini uygulamaların yapıldığı düğün törenlerinde genellikle tasavvuf grupları tarafından ilahi eserlerin çalınıp söylendiği, Kuran-ı Kerim tilaveti yapıldığı gibi aynı zamanda semazen ekiplerinin sahne aldığı, mevlitlerin okunduğu da saptanmıştır. Dini uygulamalı törenlerin kapsamında yer verebileceğimiz mevlit okunması ile ilgili Efe şu tespitler de

bulunmuştur: “Mevlit merasimleri; cami, müstakil ev veya apartman daireleri, köy odaları, kır, açık hava vs. yerlerde yapılabilirken; son zamanlarda düğün salonları, lokanta, çay bahçesi gibi mekânlarda yapıldığı görülmektedir. Bazı bölgelerde düğünlerdeki mevlit törenlerine, her kesimden (erkek, bayan, çocuk) katılım olmakta ve aynı mekânda farklı bölmelerde oturmak suretiyle bu dini merasim ifa edilmektedir. Türkiye’nin çoğu yerinde düğün vb. vesilelerle düzenlenen mevlit okuma merasimleri, evlerde yapılıyorsa, dışarıdan gelenlerin iştirak edebilmesi için mevsime göre saat 10-11 gibi başlar, öğle vakti bitirilir. Yemek ikramının ardından topluluk dağılır” (Efe, 2009: 25). Ayrıca günümüzde düğün törenlerinde eğlence düşünmeyip sadece dini törenle evlenmek isteyen çiftlere, organizasyon şirketleri tarafından dini uygulamalı tören seçeneğinin verilmekte olduğu tespit edilmektedir.

Düğün törenlerinde bahsedilmesi gereken bir başka konu da düğün törenlerinin hangi tarihlerde yapıldığı ve kaç gün sürdüğü olmuştur. Şehirlerimizde yaşayan toplumların yaygın olarak yaz mevsiminden başlayarak yaptıkları düğün törenlerini Anadolu topraklarında yaşayan köylüler ve göçebe yaşam tarzı süren toplumlar da ise çalışma şartlarından dolayı bu törenlerini genellikle sonbahar mevsiminden başlayarak yaptıkları tespit edilmiştir. Konuyla ilgili olarak Aydın ve Atay’ın tespitleri ise şunlardır: “Anadolu’nun köylü ve göçebe ortamlarında düğünün sonbaharda gerçekleştirilmesi bir kural gibidir; çünkü harman işlerinin ve kış hazırlıklarının sona ermiş, yayladan dönülmüş olması nedeniyle ve de düğün masraflarını karşılayabilmek bakımından en elverişli zaman bu mevsimdir” (Aydın-Atay, 2009: 9). Geçmişte günlerce devam eden, günümüzde ise çeşitli sebeplerden dolayı genellikle gün içerisinde gerçekleştirilip bitirilmekte olan düğün törenleri ile ilgili Artun’un tespitleri şöyledir: “Düğünler bazen salı günü başlayıp pazar günü sona erer. Bu düğünler perşembe düğünü ve pazar düğünü olarak adlandırılır. Köylerde daha çok pazar düğünü yapılmaktadır. Düğüne cuma gecesi kız evinde, cumartesi günü oğlan evinde başlanır. Düğüne komşular akrabalar ve köylüler katılır. Oğlan evine yakın bir yerde komşu evinde veya bir kahve ocağına giderek erkekler düğünü kutlarlar, çay, kahve içilir” (Artun, 1998: 11). Ayrıca geçmişte düğün törenlerinin ne zaman ve nerede yapılacağı gibi düğün bilgilerini katılımcılara aktarmaya yarayan, düğün sahipleri tarafından tutulan ve okuyucu adı verilen davetçilerin yerini günümüzde şehirleşme ile birlikte davetiye kartlarının aldığı tespit edilmektedir.

### 1.2.1.2.Kız İsteme ve Nişan Törenleri

Ailelerin devreye girdiği, birbirlerini beğenen çiftlerin evliliğe giden yoldaki ilk adımı kız isteme törenidir. Kız evinde yapılan isteme törenine erkek tarafından seçilen kişiler gitmektedirler. Genellikle az sayıda kişinin ve yakın çevrenin bulunduğu bu törenlerde kız evine giderken çiçek, çikolata, lokum gibi çeşitli hediyeler götürülmektedir. Kız isteme töreni hakkında kişisel görüşme yaptığımız Atmaca şu açıklamalarda bulunmuştur. “Hal hatır sorulması ve ailelerin tanışmasından sonra törene katılanlara kahve ikramı yapılır. Kahveler içilip bittikten sonra erkek tarafının seçtiği kişi (genellikle aile büyüğü) Allah’ın emri Peygamber’in kavliyle kız babasından kızını isterler. Kız babası hemen cevap vermez. Kız babası kızını alarak bir odaya geçer, kızının rızasını sorar, kısa süre konuşurlar ve kız babası erkek tarafına kararını açıklar” (Atmaca, Kişisel Görüşme). Kız verildikten sonra gelin ve damat adayı aile büyüklerinin ellerini öperler ve erkek tarafı kıza altın, bilezik gibi çeşitli hediyeler verir. Ardından nişanın, düğünün tarihi, nasıl yapılacağı gibi ayrıntıların konuşulduğu araştırmalarımız neticesinde tespit edilmekle birlikte kız istemeden sonra kız ve erkek tarafının bir arada herhangi bir müzikli, yemekli eğlence yaptığını rastlanmamaktadır.

Türk toplumunda önemli bir yere sahip olan kız istemede, kahve ikramı geleneği dikkat çekmektedir. Kahve ikramının kız istemeden önce verilmesi veya kız istemeden sonra verilmesine yönelik yöre insanları tarafından çeşitli imgelerin yüklendiği kişisel görüşmelerimiz sonucunda tespit edilmektedir. “Kahveyi istenecek olan kız getirir. Kahvenin kız istemeden önce getirilmesi kızın erkek tarafına verileceği anlamına gelir. Kızın erkek tarafına verildikten sonra kahvenin getirilmesi ise kızın verildiği ve bunun kahve ikramı ile müjdelendiği anlamına gelir” (Sevrin, Kişisel Görüşme). Kız isteme törenindeki kahve ikramı sırasında, günümüzde yaygın olarak yapılan gelin adayının damat adayına tuzlu kahve ikramı göze çarpmaktadır. Damat adayının bir bakıma sevgisinin test edildiği tuzlu kahve ikramı hakkında Demir ve Topbaşoğlu’nun tespitleri şunlardır: “Türk kültüründe kız istemeye gelenlere çeşitli yiyeceklerin yanında bir de Türk kahvesi ikram edilmektedir. Bazı bölgelerde gelin adayını damat adayının kahvesine şeker yerine tuz koyar; böylelikle damat adayının kendisini ne kadar çok sevdiğini ölçmüş olur. Yani damat adayı acı kahveyi içerse genç kız için her şeyi yapabileceği, hatta acı kahve bile içebileceği inancı vardır” (Demir, Topbaşoğlu, 2016: 4).

Evlilik sürecinin önemli bir aşaması olan nişan törenleri ise; genellikle kız isteme evresinden sonra, düğün törenlerinin ise öncesinde gerçekleştirilen ve evlilik sürecinin resmiyet kazanıp topluma duyurulması olarak tanımlanabilir. Artun'un konuya yönelik tespitleri şöyledir: "Nişan evliliğe atılan ilk adımdır. Bu törenle kız ve oğlanın evlenme istekleri çevreye duyurulmuş olur. Nişan kız evinde yapılır. Nişan günü kız evi oğlan evi tarafından istenilen bohçaları yanında bir tepside nişan tatlısını oğlan evine gönderir. Oğlan evi nişan tatlısını nişan alameti olarak konu komşu, akrabaya dağıtır" (Artun, 1998: 11). Yöreden yöreye gelenekler değişse de erkek tarafının önceden almış olduğu yüzüklerin çiftlere takılması nişan törenlerinin temelini oluşturur. "Tören sırasında, önceden belirlenen bir aile büyüğü tepsi de getirilen kırmızı kurdele ile birbirine bağlı olan nişan yüzüklerini çifte takar. Günün anlamını belirten ve iyi dileklerini sunan aile büyüğü konuşma sonrasında yüzüklerin bağlı olduğu kırmızı kurdeleyi makas yardımıyla keser" (Yıldız, Kişisel Görüşme). Yaygın olarak görülmesi de ailelerin karşılıklı istekleriyle kız isteme töreninin sonunda nişan yüzüklerinin sade bir törenle çiftlere takıldığı da tespit edilmektedir.

Araştırmamız neticesinde kız isteme törenlerinde, erkek ve kız tarafı bir arada müzikli eğlence düzenlememesine rağmen nişan törenlerinde kalabalık bir çevreyle müzikli, yemekli eğlencelere de yer verilebilir ya da aileler arasında sade bir törenle de yapılabilir. Genellikle kız evinde yapılan ve masrafları kız tarafına ait olan nişan törenleri, günümüzde daha kalabalık çevrenin çağırılması amacıyla bina altlarındaki otoparklarda ya da kiralanan düğün salonu tarzı yapılarda gerçekleştirilebilir. "Nişan törenine davet edilmiş olanlara yiyecek-içecek ikramında bulunulur. Geleneksel değerlerin hâkim olduğu yerlerde bu tören, erkekler ve kadınların ayrı yerlerde oturdukları bir evde gerçekleştirilir. Öte yandan kültür değişmesine açık, özellikle kentli kesimde böylesi "kaç-göç" olmaksızın kadın-erkek bir arada nişan yapılmakta ve kutlanmaktadır. Kasaba ve kentlerde nişan töreni için gazino, salon, vb. yerlerin kiralandığı, bu şekilde törenini çok daha geniş kapsamlı biçimde, daha kalabalık bir davetli topluluğu eşliğinde şarkılı-türkülü olarak kutlandığı da gözlenmektedir" (Aydın-Atay, 2009: 8).

Çiftler arasındaki nişanlılık süresinin kesin kurallara dayanmamakla birlikte ailesel, toplumsal ve ekonomik sebepler çerçevesinde uzatılıp veya kısaltıldığı saptanmaktadır. Konu ile ilgili olarak Aydın ve Atay'ın görüşleri şöyledir: "Nişanlılık

süresi için kesin bir kural olmayıp bu, iki tarafın anlaşmasına bağlı olarak belirlenir. Askerlik, okul, gurbetten dönüş, hastalık, ölüm, vb. nedenlere bağlı olarak bu süre uzatılabilir veya kısaltılabilir. Kimi ekonomik etmenler de bu bakımdan rol oynayabilmektedir” (Aydın-Atay, 2009: 8).

### 1.2.1.3. Kına Gecesi Törenleri

Kına, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “Kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen, saç ve elleri boyamakta kullanılan toz” olarak tanımlanmaktadır. (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, Erişim: 2018). Çeşitli kullanım alanlarının olduğu tespit edilen kına, evlenecek çiftleri kötülüklerden ve nazardan koruması amacıyla yakıldığı gibi saçları güçlendirmek, tırnakları, parmakları süslemek ve de kesik, yanık, baş ağrısı gibi rahatsızlıkları tedavi etme amacıyla da kullanılabilir. Kınanın kullanımı ilgili Öğüt Eker’in tespitleri şunlardır: “Besleme, canlandırma, renk verme özelliği ile kozmetikte; parasetamol özelliğiyle de farmakolojide etkili olan kına, Hazreti Muhammed’in başı ağrıdığı zaman, kınayı ilâç niyetine başına sarması, herhangi bir yeri yara olduğu zaman pomad olarak kullanması ile de dinî misyona sahiptir” (Öğüt Eker, 1998: 25). Yaygın olarak düğünlerden bir önce yapılan kına gecelerinde, kutsallık yüklenen ve çeşitli faydaları olduğuna inanılan kınanın hazırlanış geleneği ile ilgili kişisel görüşme yaptığımız Atmaca’nın görüşleri şöyledir: “Kınayı hazırlarken kınayı karan (karıştırılan) kişinin evli, çocuklu ve hayatını mutlu şekilde sürdüren bir kadın olmasına dikkat edilir. Bunun nedeni ise kınayı karan kişinin, mutluluğunu kınaya yansıtacağı ve avucuna, parmaklarına kına sürülen gelinin de mutlu bir evlilik geçireceğine inanılmasından dolayıdır” (Atmaca, Kişisel Görüşme).

Anadolu coğrafyasında çok yaygın bir gelenek olan kına gecesi törenleri, genellikle düğün gününden bir gün önce kız evinde yapılmaktadır. Araştırmalarımız kapsamında bu törenlere kına gecesinin yanı sıra kına düğünü, gelin okşama, kızı kınaya çekme gibi çeşitli adlandırmalar yapıldığı da tespit edilmektedir. Genellikle kız evinde yapılmasına rağmen salon tutularak da yapılabilen bu törenlere gelinin arkadaşları, kız tarafı ve erkek tarafının kadınlarından oluşan bir çevre katılmaktadır. Kına evliliğin kutlanması-kutsanması amacıyla geline ve törene katılanların ellerine ve tırnaklarına yakılmakla birlikte yöreden yöreye geçişerek damatlara da yakılabilir. Kına

gecelelerinde eğlenceli anların yanı sıra duygusal anların yaşandığı dakikalarında bir hayli fazla olduğu saptanmaktadır. Çeşitli geleneklerin uygulandığı kına gecesi törenlerinin hazırlık ve uygulanış aşamaları ile ilgili Atmaca'nın açıklamaları şöyledir: "Kına gecesi evlenecek olan kızın akrabaları, arkadaşları ve yakın çevresiyle geçireceği düğünden bir gün önceki son törendir. Kız evinde yapılan ve kız evinin masraflarını üstlendiği bu gecede hazırlık aşaması olarak yemekler yapılır, kuruyemişler, içecekler ve gecede yakılacak kına malzemeleri alınır. Yemek yapılmadan sadece içecek, kuruyemiş gibi çeşitli ikramlarla da törenler yapılabilir. Tören akşam başlar ve erkek tarafı kadınları kız evine topluca gelirler. İkramlardan sonra törende bulunan kızlar çeşitli kılıklara girerek oyunlar oynarlar, taklitler yaparlar, türküler söylerler. Ardından kına yakma törenine yavaş yavaş geçilir. Bekâr kızlara kına yakılırken takmaları için taç şeklinde kırmızı duvaklar verilir. Boş bir alanda sandalyeye oturtulan damadın sırtına yeşil, gelinin omzuna ise kırmızı pul işlemeli bir tülbent atılır. Kırmızı renkte geleneksel bir kaftan giyen gelin ve takım elbise giyen damadın etrafında kadınlar ellerinde yanan mumlar ve kınayla birlikte türküler eşliğinde dönerler ve kına elden ele dolaşır. Evinde son gecesi olan gelin, ağta benzer türkülerin söylenmesi esnasında annesi ile birlikte ağlar. Gelinin avucu açılarak kına yakılmak istenir fakat kız tarafı 'gelin avucunu açmıyor' der ve damadın annesinden gelinin avucuna altın koymasını beklenir. Gelinin avucuna parmaklarına kına yakılır, eldiven takılır. Damadın ise serçe parmağına kına yakılır. Hem ağlanan hem oynanan gece geç saatlere kadar devam edebilir" (Atmaca, Kişisel Görüşme). Ayrıca günümüzde kına gecesi törenlerinde gelin olan kişi gelinlik giymemekle birlikte kökenin Osmanlı dönemine dayandığı söylenen, üzerinde yaprak, çiçek, dal gibi çeşitli motiflerin bulunduğu bindallı adı verilen geleneksel kıyafet giydikleri tespit edilmektedir.

Yöreden yöre farklı geleneklerin uygulandığı ve genellikle kadınlara yönelik tören olarak bilinen kına gecelerinin, erkek kınası adı altında sadece erkeklerin katılımıyla yapıldığı törenler de bulunmaktadır. Damadın arkadaşlarının katıldığı, erkek kınası adı verilen bu törenler, kızların kına törenlerinin aksine daha çok eğlence üzerine kurulu olduğu tespit edilmektedir. Günümüzde çok yaygın olarak yapılmasa da araştırmalarımız neticesinde Erzurum, Diyarbakır, Gümüşhane, Bayburt, Erzincan, Tokat, Konya gibi yörelerde erkek kınası adı altında çeşitli eğlencelerin yapıldığı tespit edilmektedir. Konuya yönelik Atay ve Aydın'ın görüşleri şöyledir: "Kına gerdekten bir

gün önceki gece kız evinde yakılır. Kız kınası kadar yaygın olmamakla birlikte erkeğe kına yakıldığı da bilinmektedir. Erkek evinde toplananların düzenledikleri gecede kız evinden bir tepsi içinde gelen kına, sağdıç tarafından erkeğin (“güvey”in) eline yakılır. Kına gecesinde eğlenceler düzenlenir, maniler-türküler söylenir, oyunlar oynanır” (Aydın-Atay, 2009: 9).Erkek kınası ile ilgili Öğüt Eker’in tespitleri ise şöyledir: “Bu arada, oğlan kınası için erkek evinde toplanan kız ve oğlan evi erkekleri, kız kınasından artan kınanın gelmesine beklerler. Erkek kınasını ‘mıcık’ adı verilen bir genç iade eder. Herkes, onun sözüne uymak zorundadır; uymayanlara, bu delikanlının beline taktığı kemer ile hafifçe vurulur ya da onun vereceği ‘dereye atma, oluğa yatırma, lokum alma’ gibi cezalara çarptırılır. Kız evinde getirilen, ‘samak’ adı verilen kına tepsisinde tavuk, meyve, çerez gibi yiyecekler de bulunur. Kına, sağdıç ile damadın serçe parmaklarına yakılır” (Öğüt Eker 1998: 26).

Müzik ögesi, kına gecesini törenlerinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Kına gecelerinde birçok bölge de benzer türkülerle karşılaşılrsa da yöreye has bir müzikal yapıya sahip, yerel motifli eserlerle de karşılaşmak mümkündür. Yörelerde yaygın olan ortak bir özellik ise, gelin olan kızı ve annesini ağlatmak amacıyla söylenen türkülerin ağır bir ritmik yapıyla söylenmesi, neşeli olan türkülerin ise daha hareketli bir ritim yapısıyla çalınıp söylenmesi olduğu tespit edilmektedir.

T H M REPERTUAR No: 4569  
İNCELEME TARİHİ : 18. 11. 2005

YÖRE  
DOĞU ANADOLU  
KAYNAK KİŞİ  
YÖRE EKİBİ

SÜRE: ♩. = 52

DERLEYEN  
İZZET ALTINMEŞE

DERLEME TARİHİ  
1978

NOTALAYAN  
SABRİ SABUNCU

### KINAYI GETİR ANEY

(SAZ - - - - - )

KI NA YI GE TI RA NEY KI NA YI GE TI RA NEY  
TAR LA DA VAR ÇE PER LER AV LU Ö NÜ ÇE PER LER

PAR MA ĞIN BA TI RA NEY PAR MA ĞIN BA TI RA NEY  
ÇE PE RE SU SER PE LER ÇE PE RE SU SE PER LER

BU GE CE Mİ SA FI REM BU GE CE Mİ SA FI REM  
I RAK YOL DAN GE LE Nİ I RAK YOL DAN GE LE Nİ

KOY NUN DA YA TI RA NEY KOY NUN DA YA TI RA NEY  
TER LI TER LI Ö PER LER TER LI TER LI Ö PER LER

KINAYI GETİR ANEY  
PARMAĞIN BATIR ANEY  
BU GECE MİSAFİREM  
KOYNUNDA YATIR ANEY

TARLADA VAR ÇEPERLER  
ÇEPERE SÜ SEPERLER  
İRAK YOLDAN GELENİ  
TERLİ TERLİ ÖPERLER

SIVIK UCU KUŞ DUNİ  
OLDUM YARINI DÜŞKÜNİ  
BAŞ AÇIK YALIN AYAK  
YOLA DÜŞTÜM KİŞ GÜNİ

çeper: çit  
sivik: evlerin çatılarında yağmur sularının akmasını sağlayan oluk.  
pun=pin: kuş yuvası

Şekil 2“Kınayı Getir Aney”(TRT-THM Repertuar No:4569)

Doğu Anadolu yöresine ait olan, TRT-THM repertuarında 4569 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış, 6 ses genişliğine sahip, uşşak makam dizisindeki “Kınayı Getir Aney” isimli türkü, yöre fark etmeksizin Anadolu coğrafyasının birçok yerinde kınayı gelinin başında döndürme ve kınanın geline yakılması esnasında söylendiği tespit edilmektedir. Kız evinde kına gecesinde bulunan kadınlar tarafından genellikle çalgı aleti olmadan sadece söz ile belli bir ritim içerisinde söylenen bu eserin, kına gecesinde bir salon tutulması veya geceye müzisyen getirilmesi durumunda

müziyenler tarafından enstrüman eşliğinde söylendiği de gözlemlenmektedir.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI  
THM 190-1 / 4 / 1973

YÖRESİ  
EDİRNE (Yol üstü Köyü)

KİMDEN ALINDIĞI  
KIZLAR EKİBİ

### YÜKSEK TEPELERE EV KURMASINLAR

DERLEYEN  
UMİT KAFTANCI

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN  
NİDA TÜFEKÇİ

SÜRE :

YÜK SEK YÜK SEK TE PE LE RE EV KUR MA SIN LAR  
AŞ RI AŞ RI MEM LE KE TE KIZ VER ME SİN  
LER AN NE Sİ NİN BİR TA NE Sİ Nİ  
HOR GÖR ME SİN LER U ÇAN DA KUŞ LA RA  
MA LÛM OL SUN BE NAN NE Mİ ÖZ LE DİM  
HE MAN NE Mİ HEM BA BA MI BEN KÖ YÜ MÜ ÖZ LE  
DİM

Babamın bir atı olsa binsede gelse  
Annemin yelkeni olsa uçsada gelse  
Kardeşlerim yolları bilsede gelse  
*Bağlantı* (Uçan da kuşlara malûm olsun, ben annemi özledim.  
Hem annemi hem babamı, hen köyümü özledim.

Şekil 3“Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar” (TRT-THM Repertuar No:190)

Edirne yöresine ait olan, TRT-THM repertuarında 190 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış, 8 ses genişliğine sahip, hüseyini makam dizisindeki “Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar” isimli türkü, birçok yöredeki kına gecelerinde yaygın olarak törene katılan kadınlar tarafından icra edilse de müziyenler tarafından da icra edildiği tespit edilmektedir. Kişisel görüşmelerimiz sonucunda müzik bölümü mezunu olup müziyenlik yapan İlhan’ın konuya yönelik görüşleri şöyledir: “Kına gecelerinde

‘Kınayı Getir Aney’ türküsünün ardından genellikle ‘Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar’ adlı türkü okunur. Bu türküyü kadınlar ellerindeki zil ve zilli tefler yardımıyla ritim tutarak okurlar ve genelde başka bir enstrüman olmaz. Ayrıca kına gecelerinde müzisyen bulunuyorsa klavye ve bağlama gibi çeşitli enstrümanlar çalınarak hep birlikte de icrası yapılabilir” (İlhan, Kişisel Görüşme).

#### **1.2.1.4. Askerlik ve Asker Uğurlama Törenleri**

Askerlik kurumu, Türk toplumunun belleğinde önemli bir değer yargısına sahiptir. Askerlik kurumu, kutsal bir ocak olarak nitelendirilmekle birlikte, toplum tarafından eğitim yuvası olarak görüldüğünden dolayı erkeğin çocukluğunu bitirdiği ve tam bir erkek (adam) olduğuna inanılan kurumdur. Bu nedenle olsa gerek askerliğini önemli sağlık sorunu dışında ne sebeple olursa olsun yapmamış olan bireyler, toplumumuz tarafından hoş karşılanmamaktadır. Konuyla ilgili olarak Yiğit’in tespitleri şöyledir: “Askerlik hizmetinin toplumsal yaptırım yönü olması yanında bu hizmeti, Anadolu’daki deyimleriyle alınının akıyla tamamlamak, aynı zamanda evlatlar ve askere oğlunu gönderen analar için bir övünç kaynağıdır. Analar, seve seve evlatlarını askere yollarlar ve oğullarını vatan, millet için doğurduklarını, askerliğe hile edenlere sütlerini helal etmeyeceklerini bildirirler” (Yiğit, 2009: 73). Askerlik görevini yerine getirme gerekliliğini bilen Türk gençleri ve toplumumuz açısından, askerliğin önemi ile ilgili Atay ve Aydın’ın görüşleri şöyledir: “Toplumumuzda erkek birey açısından, özellikle geleneksel kesimlerde neredeyse sünnet kadar önem ve ağırlık taşıyan bir geçiş dönemi de askerliktir. Türkiye’de 18 yaşını dolduran her erkek bu vatandaşlık görevini yerine getirmekle yükümlüdür. İyi bilinen ve sıklıkla kullanılan ‘Askerliğini yapmamış adama kız vermezler’ deyişi, bu uygulamanın toplum gözündeki anlam ve önemini özetler. Bu bakımdan askerlik görevi için memleketinden ayrılacak erkeğe yönelik olarak bir takım törensel işlemlerin gerçekleştirilmesi söz konusudur” (Aydın-Atay, 2009: 11).

Günümüzde yirmi yaşına gelmiş her Türk gencinin askere gitmesi yasal bir zorunluluk olsa da vatan, bayrak gibi milli duyguların toplumumuzda çok önemli bir yer tutmasından dolayı yasal zorunluluğa gerek duyulmadan da her Türk gencinin askerlik görevini istekli bir şekilde yerine getirdiği gözlemlenmektedir. Konuyla alakalı olarak Fidan’ın görüşleri şöyledir: “Köklü bir geleneğe sahip olan, ordu-millet anlayışını

yüzyıllarca koruyan Türk milletinde askerlik kutsal bir vazife olarak görülmüştür. Orta Asya'daki gelenek, âdet ve pratikler yeni yurda taşınmış, İslamiyet ile birlikte yeni işlevler yüklenerek devam ettirilmiştir. Günümüzde bir mazereti yoksa yirmi yaşına giren her Türk erkeği askerlik vazifesini yerine getirmekle mükelleftir. Bu her ne kadar anayasada yer alan yasal bir zorunluluk olarak görülse de, milletimiz askerliği bir borç olarak görür ve her ne şartta olursa olsun daima göreve hazır olduğunu bildirir. Halk felsefesiyle ilişkilendireceğimiz bu düşünüş tarzının temelinde ordu-millet geleneğinin yatması, halkın asker ocağını, peygamber ocağı ve adam olma ocağı olarak görmesi yatar ki bu da halkın en çok güvendiği kurum olarak Türk Silahlı Kuvvetlerini görmesine yansımıştır” (Fidan, 2008: 54-55).

Türk toplumunun hemen hemen bütün geçiş dönemlerinde var olan çeşitli inanışlara, geleneklere, törenlere, asker uğurlamalarında da rastlamamız mümkündür. Geçmişte köylerimizde gençleri askere uğurlama gelenekleri önemli olduğu gibi bu gelenek günümüz şehir yaşantısında da şehirleşmenin getirdiği ve değiştirdiği adetlerle birlikte önemini sürdürmektedir. Asker uğurlama gelenekleri ile ilgili kişisel görüşme yaptığımız Sevrin'in görüşleri şöyledir: “Askerlik, Türk milleti için çok kutsal ve önemli bir vazifedir. Bu yüzden de askere gidecek kişiyi düğün, bayram varmış gibi uğurlarız. Köyde askere gidecek olan genç veya gençler yaklaşık on gün önce sivil hayattaki işleri bir kenara bırakır. Bu süre zarfında genç yer, içer, gönlünce gezer ve aile büyüklerini, akrabalarını, arkadaşlarını ziyaret eder. Gittiği evlerdeki aile büyüklerinin elini öperler ve onlarda durumlarına göre askere bir miktar harçlık verirler, bu bir gelenek olarak görülür. Askere gidecek olan gençleri herkes evinde ağırlamak, yemek yedirmek için adeta birbirleri ile yarışır. Askere gidecek gençler eve davet edilebildiği gibi önceden belirlenen bir gün de uğurlama gecesi tertip edilebilir. Maddi durumu iyi ise asker ailesi tarafından karşılanan, maddi durumu bozuk ise köy halkı tarafından karşılanan bu törenler genelde askere gitmeden bir gün önce yapılır. Köyde askere gidecek genç birden fazlaysa ayırım yapmadan tüm askerlere yapılır. Asker uğurlama gecelerinde askerlerin avuçlarının içine veya serçe parmaklarına kına yakılır. Bu uğurlama gecesinde kurban kesilip yemek yapılabilir, çerez ikram edilebilir, çeşitli eğlenceler yapılabilir, isteğe göre şehirlerden müzisyen tutulup sazlı-sözlü, müzikli gecelerde yapılabilir” (Sevrin, Kişisel Görüşme). Askerin yola çıkma günü de genel olarak belirli gelenekler çerçevesinde yapıldığı tespit edilmektedir. Konuyla ilgili olarak

Aydın ve Atay'ın tespitleri ise şöyledir: “Askerlik şubesinde çağrı gelen kişi ya da kişilere köyden ayrılışı öncesindeki 10-15 gün içinde komşular sıra ile ziyafet verirler ve yemek sonrasında gece yarısına kadar süren türkölü-oyunlu eğlenceler düzenlenir. Gidiş günü tüm köy halkı erkenden köy meydanında toplanır. Kadınlar kenarda dururlar. Herkes yönünü ‘kible’ye çevirir. Asker olacaklar ön tarafa geçip yan yana sıra olurlar. Onların arkasında köy imamı, imamın arkasında da köylüler yaş sırasına göre dizilirler. İmam dua ettirir. Dua bitince asker olacaklar imamdan başlamak üzere tüm köylü ile helâlleşip ‘Allahaismarladık’ derler. Yaşlıların elini öper, gençlerle kucaklaşırlar. Bu sırada ev büyükleri asker adaylarına yol harçlığı vermek üzere yan ceplerine para atarlar. Herkes gönlünden koparı verir. Annesiz-babasız veya yoksul olanlara daha da çok yardım edilir. Eli öpülen yaşlı erkekler, adayların cebine bozuk para koyarken, ‘benim için nöbet tut buna karşılık’ derler. Bazı yerlerde asker adayları yaşlı kadınların evlerine de el öpmeye varırlar; eli öpülen her kadın, delikanlının cebine gizlice bozuk para koyar ki buna ‘uğur parası’ denir. Bazı yerlerde asker olacaklar diğer köylerde ve şehirlerdeki dost, akraba ve arkadaşlarını da ziyaret ederek ‘Allahaismarladık’ derler ve yol harçlığı alırlar. Askere gidileceği gün köy dışına kadar uğurlanan adaylar, azık ve çamaşır torbaları ile köyün dışında bekleyen yakınları tarafından devralınıp köyün dışına çıkarılır ve helâllik verilerek uğurlanırlar” (Aydın-Atay, 2009: 11).

Türk Halk Müziği (THM), genel olarak aşk, özlem, gurbet, ayrılık gibi konuları esas alan, halkın yaşanmışlıklarıyla şekillenen bir müzik türüdür. Türk Halk Müziği (THM) repertuarında, konu olarak milli duyguların, savaşların, askere duyulan özlemin, kahramanlıkların ve vatan sevgisinin işlendiği askerlik türkölüleri de belirli bir yer tutmaktadır.

YÖRESİ  
MUŞ

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI  
DÜRIYE KESKİN

### HAVADA BULUT YOK

NOTAYA ALAN  
M. SARISÖZEN

SÜRE:

1- HA VA DA BU LUT YOK BUNE DU MAN DIR MEH LE DE Ö  
2- ŞU DA ĞI NAR DIN DA RE DİF SE Sİ VAR VA RIN BA KIN  
3- KIŞ LA NI NÖ NÜN DE ÇA LI NIR SAZ LAR A YA ĞİM YAL

LÜM YOK BU NE Şİ VAN DIR ŞU YE ME NEL LE Rİ  
ÇAN TA SINDA NE Sİ VAR BİR ÇİFT PA BU Cİ LE  
NA YAK YÜ RE ĞİM SIZ LAR YE ME NE Ğİ DE NE

NE DE YA MAN Dİ Rİ A NOM YE MEN Dİ Rİ GÜ LÜ ÇE MEN  
BİR DE FE Sİ VA Rİ BU RA Sİ MUŞ TU RU YO LU YO KUŞ  
AĞ LI YOR KIZ LA Rİ " " " " " " " "

Dİ Rİ Ğİ DEN GEL Mİ YORU A CEP NE DEN DİR  
TURU Ğİ DEN GEL Mİ YO RU A CEP NE İŞ DİR  
" " " " " " " " " " " "

(1)

Havada bulut yok bune dumandır  
Mehlede ölüm yok bune şivandır  
Şu yemen elleri nede yamandır

(2)

Şu dağın ardında redif sesi var  
Varın bakın çantasında nesi var  
Bir çift pabuç ile birde fesi var

Eli

(Bağlantı)

Anom yemendir gülü çemendir  
Giden gelmiyor acep nedendir

(Bağlantı)

Burası muştur yolu yokuştur  
Giden gelmiyor acep ne iştir

(3)

Kışlanın önünde çalınır sazlar  
Ayağım yalınayak yüreğim sizler  
Yemene gidene ağlıyor kızlar

(Bağlantı)

Burası muştur yolu yokuştur  
Giden gelmiyor acep ne iştir

Şekil 4 "Havada Bulut Yok" (TRT-THM Repertuvar No:341)

Muş yöresine ait olan, TRT-THM repertuvarında 341 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış, 7 ses genişliğine sahip, hüseyini makam dizisindeki "Havada Bulut Yok" isimli türkü; askerlere yakılan, kırık hava formundaki bir ağıt olarak toplumumuz tarafından yaygın bir şekilde bilindiği gözlemlenmektedir. Bu türkünün hikâyesi şöyledir: "Acılı, elemli ve yası bir türkünün öyküsüdür bu. Anlatanlara göre o tarihte Osmanlı Yemen çöllerinde zorlu bir savaşa tutulmuştur. Divanlar kurulur, savaş ve şartları haftalar boyu tartışılır durulur. Sonunda çözümün Yemen ellerine vilayetlerden birinde oluşturulacak bir alayla gidilmesinin mümkün olduğuna karar verilir. Düşünülür ki; bir tek vilayetten birlik olunca bunlar hep akraba ve hısım olacakları için

birbirlerine bağılığı ve dayanışmaları ile savaş alanından kaçmaları söz konusu olmaz. Haberler salınır. Osmanlının dört bir yanından uzun beklemelelere karşın istekli çıkmaz bu oluşuma. Aslında istek olmasına olur da Osmanlının istediğı gibi olmaz. Değışik vilayetlerden çıkan bu gönüllü sayısı da yeterli olmaz. Bu sırada Muş'tan Bulanık, Malazgirt ve Varto'dan bir ses yükselir Osmanlıya; 'hepimiz varız, gönüllüyüz yemen çöllerine gitmeye' Osmanlıya haber iletilir. Yetkililer bakar sayı yeterli, karar verilir ve Yemen çöllerine Muş'tan oluşturulan bir redif alayı gönderilir. Yemen'e gidilmesine gidilir ama hiçbiri de geri dönmez. İşte bu türkü gidip de gelemeyen o isimsiz kahramanlardan Muş'ta kalan sevgilisinin sesi, özlemi, elemi ve de acısıdır" (Muş Valiliğı web sitesi, Erişim: 2018).

### **1.2.1.5 Yas Törenleri (Ölüm Gelenekleri)**

Bir canlının yaşam fonksiyonlarını yitirmesi sonucunda oluşan duruma ölüm denilmektedir. Günümüze kadar milyonlarca canlının yaşadığı gibi her canlı da er ya da geç ölümü muhakkak yaşayacaktır ve bu kaçınılmazdır. Ölüm, hemen her coğrafya da insanlara üzüntü veren ve sır dolu bir hadise olarak bilinmektedir. Her canlının yaşayacağı bir durum olan ölüm, dinimizde Allah'a kavuşmak ve ebedi ahiret hayatına başlangıç olarak görülse de sevdiklerinden ayrılma ve bir daha görüşememe gibi çeşitli nedenlerden dolayı da hüznü veren bir durum olarak nitelendirilebilir. Konuya yönelik Saraç şu tespitlerde bulunmuştur: "Halkbiliminin önemli çalışma konularından biri olan geçiş dönemleri doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere üç ana başlık etrafında toplanmıştır. Geçiş dönemlerinin sonuncusu olan ölüm aynı zamanda insanoğlu için - her ne kadar yeni bir başlangıç olsa da- hüznü bir olaydır. Bir anlamda hem bu dünyadan hem de sevdiklerinden ayrılma olarak da değerlendirilebilecek olan ölüm, çoğu zaman insanlara üzüntü vermiştir" (Saraç, 2017: 186).

Ölüm olgusu beraberinde çeşitli törenler, gelenekler ve inanışlar getirmektedir. Ayrıca her insanın ölümü yaşıyor veya yaşayacak olması nedeniyle de yas törenlerinin toplumlarda yaygın bir şekilde görüldüğü tespit edilmekle birlikte bu törenlerin genellikle dinin ve geleneklerin etkisiyle şekillendiğı saptanmaktadır. Kişi öldükten sonra ölüm olayının duyurulması, ölünün gömülmeye hazırlanışı, defin işlemi, baş sağlığı dileme, yemek dağıtımı gibi çeşitli törenler ve uygulamalar bulunmaktadır. Bu

törenler ve gelenekler genel itibariyle birçok yöre de benzer olsa da yöreden yöre farklılıklar da görülebilmektedir.

Ölümün yaşanmasından hemen sonra ölen kişiye belirli işlemler yapılmaktadır. “Ölüm gerçekleştiği zaman kişi evde rahmetine kavuştuysa ölünün gözlerinin kapatılır, çenesi tülbent yardımıyla bağlanır, başı kibleye gelecek şekilde çevrilir, ayakları bitişirilir, elleri yana ya da göbek üzerine konulur, üzerine beyaz çarşaf serilir ve cenaze şişmesin diye bıçak gibi aletler ölen kişinin üzerini konur” (Sevrin, Kişisel Görüşme: 2018). Konuyla ilgili olarak Aydın ve Atay’ın tespitleri ise şunlardır: “Ölümden hemen sonra yapılan işlemler içerisinde en yaygın olanlar, ölünün gözlerinin kapatılması, başının kibleye çevrilmesi, ayaklarının yan yana getirilmesi, ellerinin yanlara ya da göbek üstüne konulması, karnına bıçak, demir, makas, bakır, vb. konması, bulunduğu odanın pencerelerinin açılarak aydınlatılması ve başucunda Kur’an okunmasıdır” (Aydın-Atay, 2009: 15).

Kişinin vefatının ardından ölümün çevreye duyurulması gerekmektedir. Ölümün duyurulması genellikle camilerden sala verilerek, komşular tarafından ya da belediye veya muhtarlıklara ait hoparlörler aracılığıyla duyurulur. “Bu iş küçük yerlerde adam çıkartıp haber okutmak ve eşe-dosta haber vermekle de olur. Eskiden kasaba ve köylerde haber için tellallar çıkarıldığı gibi, özel habercilerin kullanıldığı da görülüyordu. Giderek bu tür haberleşmenin, özellikle tellal çıkartmanın azaldığını söyleyebiliriz” (Örnek, 1971: 41). Bunlara ek olarak günümüzün teknolojik koşulları ile cep telefonu ve sosyal medya hesapları üzerinden de ölüm haberleri verilebilmektedir. Ölüm haberinin çevreye duyurulması sonrasında ölen kişinin yakınlarını avutmak, onlara destek olmak amacıyla cenaze evine gelinmektedir.

İslamın getirdiği kurallar ve inanışlardan dolayı vefat eden kişi bir an önce gömülmek üzere hazırlanmaktadır. Bu süreçte cenazenin nereye, ne zaman defnedileceği, nelerin yapılması gerektiği gibi çeşitli konular ölen kişinin yakınları arasında konuşulmaktadır. Ölen kişinin uzak şehirlerde bulunan çocukları veya yakın akrabaları varsa cenazenin bekletildiği gözlemlenmektedir. Konuya yönelik Aydın ve Atay şu tespitlerde bulunmuşlardır: “Ölen biri elden geldiğince çabuk gömülmeye hazırlanır. Kişi, sabahleyin ya da gece ölmüşse, öğle namazına, öğleyin ölmüşse ikindi namazına yetiştirilir. İkindiden sonra ölenler, o gece bekletilerek sabahleyin gömülürler. Uzaktaki yakınlarının cenaze törenine katılmalarını sağlamak amacıyla ölünün

bekletildiği durumlar da vardır” (Aydın, Atay, 2009: 15).

Ölen kişinin ardından gerçekleştirilen uygulamalar ve törenler belirli bir sıra ve hem dinsel hem de geleneksel işlemler etrafında yapılmaktadır. Ölüyü defin işlemlerine hazırlamak için; ölü yıkama, kefenleme ve cenaze namazı şeklinde üç bölümde sıralamak mümkündür. Konuya yönelik Sevrim şu tespitlerde bulunmuştur: “Vefat eden kişi, yıkayıcılar (gassal) veya hocalar tarafından yıkanır. Ölen kişi kadın ise kadın yıkayıcı, erkek ise erkek yıkayıcılar tarafından yıkanır. İkinci aşama olan kefenleme İslami geleneklerine göre yapılır ve kefen bezinin rengi beyazdır. Ölünün yıkama ve kefenlenmesi sırasında hem cesede hem de kefene gülsuyu, gülyağı, hacıyağı gibi çeşitli kokular sürülür ve kutsal sular dökülür. Ardından cenaze tabuta konular ve evine getirilir, komşularından helallik alınır. Son olarak cenaze namazına geçilir. Musalla taşı üzerine konulan cenazenin önüne hoca geçer, cenaze namazı kılınır, helallik alınır ve defin işlemine geçilir. Defin işleminin ardından ölü evine gelinir ve hem başsağlığı dilekleri iletilir hem de ölünün yakınlarına zor günlerinde destek olunur. Kadınlar ve erkekler farklı yerlerde otururlar. Hoca Kuran okur, dua eder” (Sevrim, Kişisel Görüşme).

“Ölenin kaybindan dolayı duyulan acı ve üzüntüyü toplumsal çerçevede dışavurma demek olan yas, yaygın bir diğer gelenektir. Yas tutmanın süresi sınırlandırılmamış olmakla birlikte en yaygını kırk gündür. Bu süre içerisinde, ölenin yakınları bir takım şeyleri yapmaktan kaçınırlar. Renkli ve süslü giyinilmez, gezmeye-eğlenceye gidilmez, yıkanılmaz, tıraş olunmaz, düğün-sünnet gibi törenler ya ileri bir tarihe atılır ya da sessiz-sedasız yapılır” (Aydın, Atay, 2009: 15).

Ölümler, doğal afetler, hastalıklar, felaketler üzerine yakılan, ölüm karşısındaki yakınma ve çaresizliği anlatan türkülerine ağıt adı verilmektedir. Kelime karşılığı ağlama olarak ifade edilebilen ağıtlar, genellikle kadınlar tarafından herhangi bir enstrüman kullanılmadan söylenmektedir. Ağıtlar müzikal açıdan incelendiğinde hem uzun hava hem de kırık hava formunda yakıldığı tespit edilmektedir. Türk toplumunda çok eski bir geçmişi olan ağıtların, ölen kişinin başında, defin sırasında, cenaze evlerinde, kınalarda, düğünlerde gelin ağlatma sırasında, asker uğurlaması gibi çeşitli ortamlarda söylendiği gözlemlenmektedir. Konuya yönelik Arslan’ın tespitleri şöyledir: “Ancak bu çalışmada edinilen gözlemlerden biri de ağıtların en çok icra edildiği ortamın cenaze evi olduğu yönündedir. Bunun nedeni ise cenaze evinin; ölüm acısının

en yoğun yaşandığı süreçteki ortam olmasındandır. Ağıtlar yas süresi boyunca başsağlığı dilemeye gelen insanların yanında, zaman zaman onlarla birlikte söylenir. Cenaze evine gelenler arasında ağıt söylediği bilinenler kişiler de isteklerine ve ortamın uygunluğuna bağlı olarak ağıt söylemeye katılırlar. Bu ortamda özellikle ağıt söyleyen kadınların sağa-sola, arkaya- öne doru ahenkle sallandıkları, gözlerinden ya akıttıkları veya donuk gözlerle bir yere odaklandıkları da gözlemlenmiştir. Bir kişi ağıt söylerken ortamda bulunan diğer kişilerin de aynı ahenkle sallanarak, ara sıra ağıt söyleyen kişiyi he, he, söyle bacım söyle gibi onaylayıcı sözlerle söyleyeni destekledikleri de dikkat çeken unsurlar arasındadır” (Arslan, 2007:44-45).

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI  
T H M REPERTUAR No : 3008  
İNCELEME TARİHİ : 26. 8. 1993

YÖRE  
ELAZIĞ  
KAYNAK KİŞİ  
İZZET ALTINMEŞE  
SÜRE : 72

DERLEYEN  
İHSAN ÖZTÜRK

DERLEME TARİHİ  
1987

NOTALAYAN  
İHSAN ÖZTÜRK

ŞU FIRAT'IN SUYU

(SAZ - - - - - )

ŞU FI RA TIN SU YU A KAR SE RİN Dİ ROY  
KÖ MÜR HAN KÖP RÜ SÜ HAR PU TA BA KA ROY

Ö LEM Ö LEM DER DO Ö LEM A KAR SE RİN DİR O YO YO YOY  
Ö LEM Ö LEM DER DO Ö LEM HAR PU TA BA KAR O YO YO YOY

Y A RI MI GÖ TÜR DÜ A NAM KAN LI ZÂ LIM DİR Ö LEM Ö LEM  
KÖ RO LA SI ZA LIM FI RAT O ÇAK LAR YI KAR Ö LEM Ö LEM

KAN LI ZÂ LIM DİR NA SIL GÜ LEM O YO YO YOY  
O ÇAK LAR YI KAR NA SIL GÜ LEM O YO YO YOY

## ŞU FIRAT'IN SUYU

- 2 -

DA HA GÜN GÖR ME MİŞ TA ZE GE LİN DİR OY  
AH BAP LA RIM GEL MİŞ A ĞİT LAR YA KAR OY  
Ö LEM Ö LEM DERDO Ö LEM TA ZE GE LİN DİR O YO YO YOY  
Ö LEM Ö LEM DERDO Ö LEM A ĞİT LAR YA KAR O YO YO YOY  
SÖY LET ME YİN BE Nİ A NAM YA RAM DE RİN DİR Ö LEM Ö LEM  
SÖY LET ME YİN BE Nİ A NAM YA RAM DE RİN DİR Ö LEM Ö LEM  
YA RAM DE RİN DİR NA SİL GÜ LEM O YO YO YOY  
YA RAM DE RİN DİR NA SİL GÜ LEM O YO YO YOY

gznçtrkx

ŞU FIRAT'IN SUYU AKAR SERİNDİR  
OY ÖLEM ÖLEM DERDO ÖLEM  
YARIMI GÖTÜRDÜ (ANAM) KANLI ZALİMDİR  
DAHA GÜN GÖRMEYİŞ TAZE GELİNDİR  
SÖYLETMEYİN BENİ (ANAM) YARAM DERİNDİR  
KÖMÜRHAN KÖPRÜSÜ HARPUTA BAKAR  
OY ÖLEM ÖLEM DERDO ÖLEM  
KÖROLASI (ZALİM) FIRAT OCAKLAR YIKAR  
AHBAPLARIM GELMİŞ AĞITLAR YAKAR  
SÖYLETMEYİN BENİ (ANAM) YARAM DERİNDİR

Şekil 5 “Şu Fırat’ın Suyu” (TRT-THM Repertuar No:3898)

Elazığ yöresine ait olan, TRT-THM repertuarında 3898 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış, 6 ses genişliğine sahip, hicaz makam dizisindeki “Şu Fırat’ın Suyu Akar Serindir” isimli kırık hava formundaki türkü, ağıt türüne örnek verilebileceğimiz bir nitelikte olduğu tespit edilmektedir. “Araştırmacı-yazar Süleyman Özerol’un folklor araştırmacısı Hüseyin Şahin ile birlikte yaptığı araştırmalara dayanan Fırat türküsü hakkında elde ettiği bilgileri şöyle özetlemek mümkündür. Elazığ’ın Korucuk köyünde Nazlı adlı bir gelin Fırat’a su almaya inerken ayağı kayar ve suya kapılarak kaybolur. Kömürhan Köprüsüne kadar ararlar ve günler sonra köprüünün altında bulurlar güzel, bahtı karalı gelinin cesedini. Getirirler, kocası üzerine kapanır, anası saçlarını yolar, ağıtlar yakarlar”(Güven, 2012: 235). Şekil 5’deki türkünün konusu hakkında farklı anlatımlar tespit edilmekte olup genel itibarıyla Fırat nehrinde meydana gelen ölüm üzerine yakılan bir ağıt olduğu görülmektedir. Konuya yönelik Güven’in tespitleri şunlardır: “Zaman biraz daha eski zamandır. Fırat’a bugünkü gibi güzel köprülerin yapılmadığı zamandır. O zamanlar Fırat daha çok ağaçları birbirine eklenerek meydana

getirilen, insanların ve hayvanların bindiği çok iptidai sallarla geçilirdi. İşte yine bu tür kötü sallarla karşıdan karşıya geçişlerden birisinde, sevinçli bir düğün kafilesini azgın dalgalar, coşan seller alabora edip Fırat'ın sularına gömmüş. Mutluluğa gidenleri, yani o sevinçli gelin alayını, içlerinden de nazlı gelini azgın Fırat suyu alıp götürmüştü. Hem kız tarafı yanmış yakılmış hem oğlan tarafı perişan olmuş bu elim hadise sonunda. Bütün bu olup bitenleri okuyup, duyup, öğrenince duygulanıp bu türkü sökülüp geldi yüreğimin ta derinlerinden..."(Güven, 2012: 237).

### **1.2.1.6. Sünnet Törenleri**

Sünnet, Hz. Muhammed'in İslam dinine mensup insanların uymasını istediği davranışları veya herhangi bir konuda söylediği sözü ifade etmesiyle birlikte erkek çocukların cinsel organlarının ucundaki derinin kesilmesi anlamına da karşılık gelen kelime olduğu tespit edilmektedir. Konuyla ilgili olarak Kadioğlu vd. tespitleri şunlardır: "Sünnet kelimesiyle İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in yaptığı bütün söz ve eylemleri kast edilmesinin yanında, erkeklik organının ucundaki derinin kesilmesi anlamını da ifade etmek için de dilimizde aynı kelime kullanılmaktadır. Bununla İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in yaptığı uygulama kast edilmektedir. Bu uygulamaya pek çok dinde yer verildiği gibi çok farklı milletlerin kültüründe de karşımıza çıkmaktadır. Günümüzdeki uygulamayı daha çok Yahudi ve İslam dinindeki algılanışı şekillendirmiştir" (Kadioğlu, Aydın, Bekiryazıcı, 2006: 1).

Konuyla ilgili olarak Yıldırım'ın görüşleri şöyledir: "Sünnet geleneği, Müslümanlarda Hz. Peygamberin yapılmasını istediği için sünnet olarak adlandırılan, çeşitli toplumlarda yaygın olarak uygulanan dini kültürel bir ritüel biçiminde uygulanmış, aynı zamanda tedavi edici ve hastalık önleyici yönüyle modern tıpta yerini almış cerrahi bir girişimdir" (Yıldırım, 2011: 83).

Aydın ve Atay şunları tespit etmiştir: "Ülkemizde çocuklarla ilgili olarak geleneksel törenlerin ve işlemlerin en eski ve en yaygınlarından birisinin de sünnet olduğu düşünülmektedir. "Türkiye'de çocukla ilgili dinsel-töresel işlemler arasında en yaygın ve kararlılıkla uygulananı sünnet geleneğidir. Anadolu'da bu geleneği anlatmak için kestirme tabiri de kullanılır. En genel deyişle, cinsel organın uç kısmındaki derinin çepeçevre kesilmesi demek olan bu uygulama, Müslümanlık ve Museviliğin dışında

kalan birçok toplum ve kültürde de karşımıza çıkar. Sünnetin Doğu Afrika ve Arabistan'da kızlara yönelik olarak gerçekleştirildiği de bilinmektedir” (Aydın, Atay, 2009: 6).

Dini inançlar çerçevesinde şekillenen ve yaygın bir şekilde uygulanan sünnet geleneği, Türk toplumu için Müslümanlığı belirten bir işaret olduğu gibi sünnet yaşını geçmiş kişilerin toplum nezdinde ayıplandığı da görülmektedir. Yıldırım şu değerlendirmeler de bulunmuştur: “Hiçbir anne ve baba bu köklü geleneğin dışında kalmak istemez. Ülkemizde sünnet dini ve sosyal bir istek olup, tüm erkek çocuklarına yaygın olarak uygulanmaktadır. Aile için sünnet töreni yapılması zevkli ve gururlu bir olay, manevi bir mutluluk olarak kabul edilmektedir. Sosyal ve cinsel kimlik oluşturmaya hizmet eden bu geçiş töreninin çocuk açısından önemi, arkadaşları arasında statü kazanmak ve çocukluktan yetişkinliğe geçiştir” (Yıldırım, 2011: 86).

Günümüzdeki sünnet törenlerinde, düğünlerdeki gibi aylar öncesinden hazırlıkların yapıldığı, salon tutulduğu, davetiye basıldığı ve geniş bir davetliyle bu törenin yapıldığı görülmekle birlikte çocuğun sünnet ettirilip hiçbir tören yapılmadan eve getirildiği de gözlemlenmektedir. Sünnet törenlerinde yemekler verilebilir, müzikli eğlenceler yapılabilir. Bu törenlerde sünnet olan çocuğa altın, para takılması veya çeşitli hediyeler verilmesi de sıklıkla karşılaşılan durumlardır. Ayrıca bu törenlerde sünnet olan çocuğa kına yakılması da ülkemizde karşılaşılabilen bir başka uygulamadır.

Müslümanlığa geçiş ve erkekliğe adım atma olarak değerlendirilen sünnetlerde, sünnet olacak çocuklara sünnet kıyafeti alınması bir gelenek halini almıştır. Bu kıyafet genellikle beyaz ceket, pelerin, maşallah yazısı, asa, kuşak, şapka, papyon, beyaz pantolon, beyaz ayakkabıdan oluşmakla birlikte günümüzde çeşitli tasarımların yapılabildiği de görülmektedir.

Sünnet törenlerinde tespit edilen uygulamalardan birisi de kirveliktir. Kirvelik, ülkemizin değişik yörelerinde tespit edilmesine rağmen daha çok Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu illerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Kügre, kürve, kivra, kiriv gibi çeşitli yerel söylemleri olsa da yaygın olan kelimenin kirve olduğu düşünülmektedir. Törenin masrafını üstlenir, çocuk sünnet olurken çocuğun elinden tutar ya da çocuğu kucağına oturtur ve sadece yapılan törende sembolik olarak değil tüm hayatı boyunca da çocuğun kirvesi olur. Hem sünnet olan çocuk hem de çocuğun ailesi kirve olarak belirlenmiş kişiye karşılıklı olarak kirve diye hitap eder ve bu

ömürleri boyunca da böyle sürmektedir. Konuyla ilgili olarak Kudat şu tespitlerde bulunmuştur: “Bir erkek çocuğun sünnet töreninin külfet ve masraflarını, başka bir aile büyüğünün üzerine alması ile iki aile grubu arasında kurulan sanal akrabalığa verilen addir. Bu akrabalık özünde karşılıklı ilişkidir” (Kudat, 1977: 7). Ayrıca kirve olacak kişi düğünden önce belirlenebildiği gibi yıllar öncesinde iki aile arasında “erkek çocuğum olursa kirvesi sen olacaksın” gibi çeşitli sözlerle de belirlendiği görülebilir.

Kirvelik kurumu ile ilgili Şahin şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Kirvelik, çeşitli kalıplara sokulmaya son derece elverişli ve yerleşik bir töre olma özelliğini taşır. Çocuklarını evlendirenler nasıl hısımlık denilen kurumlaşmış bir dostluk ve yakın ilişkiler bütünü oluşturuyorlarsa, bir erkek çocuğun sünnet töreninin üstlenilmesiyle de birbirine bağlanan ailelerde kurumsallaşmış bir yakınlık oluşur. Kurulan bu yakınlığın özünde kan yatar. Şöyle ki, sünnet pratiğinde kan aktığından dolayı, bu durum çocuğun kanı kirvenin peşine akar deyimiyle anlatılmaktadır. Bunun için de bu kanla doğan akrabalık, intikal yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılabilmek fonksiyonu taşımaktadır” (Şahin, 1991: 117-118).

Genellikle yaz aylarında yapılmakta olan sünnet törenlerinde çocuğun eğitim durumu, yarasının iyileşme süreci, misafirlerin gelebileceği tarihler, ailenin iş durumu gibi çeşitli faktörler düğün tarihine karar vermede etkili olduğu düşünülmektedir. Şehirlerde genellikle sünnet törenlerinin yaz ayları ve hafta sonlarında yapıldığı görülmekle birlikte tarım ile uğraşılan bölgelerde iş durumları ile ilişkili olarak bu törenlerin yaz aylarının son günlerinde yapılabildiği de tespit edilmektedir.

Araştırmalarımız kapsamında ülkemizdeki sünnet törenlerinde, sadece bu törenlere özgü icra edilen, TRT-THM repertuvarında herhangi bir esere rastlanmamaktadır. Düğünlerde icra edilen halayların, türkülerin, güncel şarkıların ve kullanılan enstrümanların birçoğuna sünnet törenlerinde de karşılaşıldığı tespit edilmektedir.

## BÖLÜM II

### 2. YÖNTEM

#### 2.1. Problem Durumu

Geçmişten geleceğe uzayan kültür ve sanat köprümüzün en temel yapı taşlarından birini oluşturan geleneksel törenlerimiz en ince ayrıntısına kadar incelenmeli ve küreselleşme ile yok olmaya yüz tutan gelenek ve göreneklerimiz kayıt altına alınmalıdır. Bu sayede öz değerlerimiz korunacak ve gelecek kuşaklara aktarılabilme imkânı daha da çoğalacaktır. Malatya- Arguvan yöresi de bünyesinde oldukça zengin ve önemli olduğu düşünülen geleneksel törenleri barındırmaktadır. Araştırmada, Anadolu'nun her yöresinde olduğu gibi birçok kültürel ve sanatsal zenginliğe ev sahipliği yapan Malatya-Arguvan yöresinin geleneksel törenleri, çok yönlü olarak incelenmeye çalışılmıştır.

#### 2.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi; “Arguvan yöresi geleneksel törenlerinde, müzik sanatının kullanım durumu ve hususiyetleri nelerdir? Olarak belirlenmiştir.

#### 2.3. Alt Problemler

Araştırma problem cümlesinden yola çıkarak oluşturulan alt problem cümleleri aşağıda maddeler halinde sıralanmaktadır.

- 1 Arguvan yöresi geleneksel törenlerinin genel sınıflandırılması ne özellikler sergilemektedir?
- 2 Yörenin kız isteme törenlerinin genel yapısı nasıldır?
- 3 Yörenin nişan törenleri ile ilgili genel yapı nasıldır?
- 4 Yörenin kına geceleri ve düğün törenlerinin genel yapısı nasıldır?
- 5 Yöre de icra edilen yas törenlerin genel yapısı nasıldır?
- 6 Yöredeki asker uğurlama törenlerindeki genel yapı nasıldır?

- 7 Yöredeki sünnet törenleri ve kirvelik kurumunun genel yapısı ve işleyişi nasıldır?
- 8 Yöredeki Abdal Musa törenlerinin genel yapısı nasıldır?
- 9 Yörenin kış yarısı törenlerinin genel yapısı nasıldır?

#### **2.4. Araştırmanın Amacı**

Bu araştırma, Arguvan yöresi geleneksel törenlerinde, müzik sanatının kullanım durumu ve hususiyetlerini inceleyerek, bilimsel yöntemler ışığında kayıt altına almayı amaçlamaktadır.

#### **2.5. Araştırmanın Önemi**

Araştırmanın, Arguvan yöresi geleneksel törenlerinde, müzik sanatının kullanım durumu ve hususiyetlerini inceleyerek, bilimsel yöntemler ışığında kayıt altına almayı hedeflemesi bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

#### **2.6. Evren ve Örneklem**

Araştırmanın evrenini geleneksel törenlerimizde müzik sanatının kullanım durumuna yönelik tüm genel ve özel hususiyetler, örneklemine ise Arguvan yöresi geleneksel törenlerinde, müzik sanatının kullanım durumu ve hususiyetleri oluşturmaktadır.

#### **2.7. Sınırlılıklar**

Araştırma, Arguvan yöresi geleneksel törenlerinde, müzik sanatının kullanım durumu ve hususiyetlerine yönelik ulaşılabilen yazılı, sözlü, görsel, işitsel vb. veriler ile sınırlandırılmıştır.

#### **2.8. Verilerin Toplanması**

Doküman incelemesi, nitel araştırmalarda gerek kendi başına gerekse görüşme ve gözlemle elde edilen verilere destek amacıyla kullanılan bir veri toplama yöntemidir. (Yıldırım- Şimşek, 2006:40).

Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya kaynak tarama denir.

Taranalar: geçmişteki olguların anında iz bıraktığı resim, film, plak, ses ve resim kayıtlı bantlar, araç-gereç, bina, heykel v.b.kalıntılarla; olgular hakkında sonradan yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup rapor, kitap, ansiklopedi, resmi ve özel yazı ve istatistikler, tutanak, anı, yaşam öyküsü vb. leridir (Karasar, 2005:183).

## **2.9. Verilerin Analizi**

Bu araştırmada doküman inceleme, kişisel görüşme, içerik analizi, gözlem ve anket teknikleri ile elde edilen veriler bilimsel yöntemlerle analiz edilmeye çalışılmıştır. Analiz sürecinde tarafsız ve objektif bir yaklaşımın benimsenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın bir bölümünde içerik tekniğinden faydalanılmıştır. “İçerik analizi, çeşitli metinlerin içeriğini, naif bir okumaya kendini doğrudan vermeyen temel öğelerini sınıflandırmak ve yorumlamak amacıyla metodik, sistematik, objektif ve mümkünse nicel olarak incelenmesini sağlayan tekniktir” (Akt. Hatipoğlu, Bilgin, 2006:2). “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşabilmektir. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabii tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilir” (Yıldırım-Şimşek, 2006:227). Araştırmada uygulanan anket sonuçlarında elde edilen verilerin analizinde çeşitli istatistik analiz programlarından da faydalanılmıştır. Anket verileri SPSS20 veri analiz programı yardımı ile analiz edilmiş daha sonra ise kolay anlaşılabilir olması bakımından çeşitli tablo ve grafiklere dönüştürülmüştür.

## BÖLÜM III

### 3. BULGULAR VE YORUM

#### 3.1. Arguvan Yöresi Geleneksel Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Araştırmalarımız kapsamında Arguvan yöresine ait geleneksel törenler “Kız isteme törenleri”, “Nişan törenleri”, “Kına gecesi”, “Düğün törenleri”, “Yas törenleri”, “Asker uğurlama törenleri”, “Sünnet törenleri”, “Abdal Musa törenleri” ve “Kış yarısı törenleri” olarak sınıflandırıldığı tespit edilmektedir.

#### 3.2. Yörenin Kız İsteme Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Ailelerin tanıştığı ve evliliğe giden yoldaki ilk adım olan kız isteme törenleri belirli gelenekler etrafında yapılmaktadır. Kız isteme törenlerine Arguvan yöresinde söz kesme, ikrar alma gibi çeşitli isimlendirmeler de bulunduğu tespit edilmektedir. Kılıç şu değerlendirmeler de bulunmuştur: “Kız isteme günlük yaptığımız sıradan işler gibi basit bir olgu değildir ve çeşitli aşamaları bulunmaktadır. Arguvan bölgesi tarım toplumdur. En büyük köy dediğimiz yerlerde yaklaşık yüz hane ev bulunmaktadır. Kaç-göç olmayan toplumumuzda tarladan-tapandan, köy işleri gibi etmenlerden dolayı herkes birbirini tanıdığı gibi tüm herkesin sülalesine kadar da bilinirdi. Bu saydığım nedenlerden dolayı da herkesin birbirini ailelerine kadar tanıdığı toplumumuzda evlenmek isteyen erkek ve kızın aileleri günümüz şehirlerindeki gibi birbirlerini soruşturmalarına gerek kalmıyor. Hatta şehirlere yerleşen toplumumuzda bile gene herkes aynı bölge de oturduğu için oralarda bile araştırma süreçlerine ihtiyaç olmuyor. Kızlar ve erkekler okuldan tanışabiliyor ve küçük bir yer olduğu için de köy içerisinde de karşılaşma durumları olabiliyor. Şehirlerdeki gibi flört süreci olmayan köylerimizde eğer erkek kıza evlilik niyetini belli edememişse erkeğin yakınları tarafından özellikle de erkeğin annesi, teyzesi, halası, yengesi aracılığıyla kızın gönlü olup olmadığı araştırılır ve her şeyden önce ilk olarak kızın rızası alınır. Kızın gönlü varsa bu sefer

karşılıklı olarak kızın ve erkeğin kadınları arasında görüşmeler başlar ve bunların sonunda kız istemeye kız evine gidilebilir. Bu aşamalar olmadan doğrudan kız istemeye gidilmez” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Arguvan Yöresinde kız istemeye gitmeden kısa bir süre önce bir kişinin aracılığıyla; “sizi hayırlı bir iş için ziyaret edeceğiz” sözü kullanılarak haber verilir ve kız tarafının da kabul ettiği bir gün kararlaştırılır. Yöresinde çok kalabalık bir grupta gerçekleşmeyen kız isteme törenlerine anneler, babalar, yakın akrabalar ve kız istenirken veya verilirken vekil tayin edilecekse vekil olan kişi veya kişiler katılır. Konu ile ilgili olarak Adıgüzel şu tespitler de bulunmuştur: “Anneler, babalar, yakın akrabalar bu törene katılır. Çok kalabalık bir grup gitmez. Mesela damat adayının dört tane amcası veya üç tane dayısı varsa hepsi gitmez bu törenlere, sadece içlerinden birisi hepsini temsilen götürülür” (Adıgüzel, Kişisel Görüşme). Kılıç’ın ise görüşleri şöyledir: “Geçmiş zamanlarda kız isteme töreninde günümüzün aksine evlenecek erkek bulunmaz, o evinde haber bekler. Kız evinden haberi getiren kişi damat adayının kulağını çekerse kız verildi demektir. Damat adayı da maddi durumuna göre haberi getiren kişiye bahşiş verebilir” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Arguvan yöresinde kız isteme törenlerinde dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de kız isterken erkek tarafı ve kız tarafı için; erkeğin öz babası kız isteyecek veya kızın öz babası kız verecek diye bir zorunluluğun olmamasıdır. Erkek ve kızın öz babasının isteğine göre yapılan vekil atama, bu bölge de bir gelenek haline geldiği tespit edilmektedir. Bu gelenek ile ilgili Kılıç’ın tespitleri şöyledir: “Hemen her toplum da var olan konuşmasını bilen, ağzı laf yapan, işi bozmayacak, toplum tarafından kabul gören birer kişi önceden belirlenerek erkek tarafı vekili ve kız tarafı vekili olarak seçilebilir. O gece kız babası veya oğlan babası vekil olarak tayin edilen kişiler olur” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Kız isteme törenlerinde, kız istenirken söylenen ve Türkiye’de ritüel bir cümle olan “Allah’ın emri Peygamberin kavliyle” diye başlayan söz; Arguvan Yöresinde de yaygın bir şekilde görülmektedir. Bu kalıplaşmış kız isteme cümlesinin öncesinde yörede yaygın olan Alevi-Bektaşî inancı doğrultusunda “mezhebimiz İmam Cafer Sadık’ın içtihatıyla” sözü eklenerek kız istendiği de belirlenmektedir. Efe’nin tespitleri şöyledir: “Kız isteme törenlerindeki gelenekselleşmiş sözler erkek babası tarafından

söylendikten sonra kız babası “hayırlısıysa olsun” cevabını verir. Oğlan babası kız babasına “verdin mi?” der ve kız babası tekrardan “hayırlısıysa olsun” cevabını verir. Bu döngü üç kere tekrar edilir ve sonunda kız babası “verdim hayırlısı olsun” der” (Efe, Kişisel Görüşme). Araştırmalarımız kapsamında bu durumun Arguvan Yöresindeki kız isteme törenlerinde bir gelenek haline geldiği tespit edilmekle birlikte başka yörelerde de karşılaşıldığı görülmektedir. Kızın verilmesinin ardından da “Hayır işimizin selameti, geçmişlerimize rahmet için Fatiha” sözü söylenerek Fatiha suresinin okunabildiği de tespit edilmektedir.

Arguvan Yöresinde ailenin veya çok yakın çevrenin katıldığı, geniş katılımı olmayan bu törenlerde, genelde kız babası kızı verdikten sonra kahveler yapılır, kız tarafından ikram edilir ve kahveler içilir. Kahveler içildikten sonra önceden hazırlanan yiyecekler ikram edilebilir. “Eski zamanlarda genelde kömbe diye isimlendirilen etli-soğanlı veya patatesli olarak yapılan böreğe benzer yiyecek ikram edilirken günümüzde şehirlere ulaşım rahat olduğu için yaş pasta, kuru pasta gibi yiyecekler hazır olarak getirilir ve ikram edilir. Ayrıca eski zamanlar da kız isteme törenlerinde şerbet ikram edildiği de olurdu” (Yıldız, Kişisel Görüşme).

Geçmişten günümüze kadar gelen bir gelenek olan, günümüz toplumunda giderek azalan ve Anadolu coğrafyasında görülebilen kızı almaya karşılık verilen başlık parası Arguvan Yöresinde de tespit edilmektedir. Ülkemizde yaygın olarak başlık parası adıyla bilinmekle birlikte Arguvan Yöresinde kalın kesme şeklinde de isimlendirildiği görülmektedir. Konuya ilişkin Kılıç’ın görüşleri şöyledir: “Başlık parası, kız isteme töreni sırasında görüşülür ve bir pazarlık yapılır. Arguvan Yöresinin insanları başlık parasına kalın/galın kesme de derler. Başlık parası kız tarafının yapacağı masrafa karşılık verilen paradır. Para yerine küçükbaş ve büyükbaş hayvanda verilebilir. Eğer herhangi bir para kız ailesi tarafından talep edilmese kızla erkeğin kuracağı yuvaya eşya talep edilebilir” (Kılıç, Kişisel Görüşme). Konuyla alakalı olarak Gümüş şu değerlendirmeler bulunmuştur: “Ne alınacağına, başlık miktarına, düğün tarihine birlikte karar verilmesine kesim kesmek denir. Geçmişte başlığa yöre tabiri ile kalın/galın da denilmektedir. Başlık alınmamışsa liste/ listeleme denilen farklı bir âdete başvurulur. Bu adette kız tarafının istekleri bir kağıda yazılarak (altın, ev araçları, oda takımı vb.) oğlan tarafına verilir. Bu istekler oğlan tarafınca karşılanmak zorundadır. Ayrıca geçmişte annenin rızalığını almak ya da başlığın yerini doldurmak adına

sembolik bir ödeme olan ana hakkı adı verilen bir miktar para verildiği de tespit edilmiştir” (Özüberk Gümüş,2014: 76).

Evliliğin ilk adımı olan kız isteme defalarca yapılabilir ve her seferinde kız ve erkek istese de kız babası tarafından çeşitli nedenlerden dolayı olumsuz yanıt verilebilir. Böyle durumlarda Anadolu'nun birçok yerinde görülen ve halk arasında kız kaçırma diye adlandırılan eylemin gerçekleştirilebildiği görülür. Bu eylemin devamında Arguvan Yöresinde belirli bir gelenek ve işleyişin ortaya çıktığı tespit edilmektedir. Kılıç'ın tespitleri şöyledir: “Kızın gönlü olmasına rağmen birçok kez istenmiş ve kız verilmemiş ise erkek kızı kaçırabilir, bu da bir evlenme yöntemi olarak görülür. Kız, genelde önceden anlaşılan bölgede hatırlı bir kişinin evine kaçırılır, kızı kaçırdığı evdeki büyükler hem kızın hem de erkeğin babası anası olur, artık tüm sorumluluk onlardadır. Kaçan kızı ve erkeği korurlar hatta onların düğününü bile kaçtıkları evdeki kişilerin yapması gerektiği söylenir” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Araştırmalarımız neticesinde kız isteme törenleri sırasında herhangi bir müzikli eğlenceye rastlanmamakla birlikte kız isteme sonrasında erkek tarafının kendi aralarında düzenlediği sazlı-sözlü eğlenceler yapılabilmektedir.

### **3.3. Yörenin Nişan Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar**

Genellikle kına gecesinin öncesinde ve düğünün olacağına çevreye duyurulması amacıyla yapılan nişan törenleri, kız isteme törenlerinin aksine daha geniş bir katılımı yapıldığı görülmektedir. Arguvan yöresinde nişan törenlerinin bir diğer ismi de göre veya şirinlik olarak tespit edilmektedir. “İnsanlar nişan törenine çağırılırken yarın şirinliğimiz var şeklinde de davet edilebilir” (Kılıç, Kişisel Görüşme). Nişan törenleri ile ilgili Gümüş şu tespitlerde bulunmuştur: “Nişan araştırma yöremizde göre olarak adlandırılmaktadır. Nişanla birlikte aileler için bir hazırlık dönemi başlamaktadır. Nişanda kız evine pazarlık evi de denir. Nişan yani göre öncesi yapılan alışverişe göre pazarlığı (Arguvan Merkez), pazarlık (İsa Köyü), (Çavuş Köyü), (Yazıbaşı Köyü), üst baş görmeye gitmek, pazarlık görme (Tarlacık Köyü) denilmektedir” (Özüberk Gümüş, 2014: 76).

Nişan törenleri masraflarının genellikle kız evi tarafından karşılandığı görülse de

kız tarafının maddi durumunun iyi olmaması halinde erkek evi tarafından karşılandığı da tespit edilmektedir. Tören de ikram edilen yiyecekler-içecekler kız tarafından hazırlandığı gibi erkek tarafı yardım etmek amacıyla da yiyecek-içecekleri tören öncesi kız evine götürebildiği hatta giderken beraberinde de götürebildiği görülebilir. “Tören öncesinde kahveler, çaylar ikram edilir. Nişan törenlerinde yemekte verilebilir. Ardından nişan törenlerinde şekerli suyla yapılan, bazı yerlerde de bu içeceğe boya da katılabilen şirinlik adı verilen sular içilir. Nişan törenlerinin bir diğer isminin şirinlik olması bundan kaynaklanır. Tatlının insana huzur vermesi, tatlı konuşmak, tatlıya bağlamak amacıyla ikram edilir. Bunlardan sonra köyün ileri geleni tarafından kızla oğlana nişan yüzükleri takılır. Bir süre kızla birlikte oturan erkekte arkadaşları tarafından alınır ve önceden belirlenmiş bir yerde (genelde erkek evi) eğlenmeye götürülür. Kız evinde de kadınlar kendi aralarında eğlenirler, erkekler de aynı evde başka bir alanda otururlar. Eski nişan törenlerinde sazlı-türkülü, uzun süren eğlencelere çok sık rastlanmaz ama son zamanlarda görülmektedir” (Kılıç, Kişisel Görüşme). Ayrıca daha önceden kararlaştırılmamış ise kına gecesinin ve düğünün tarihi, yeri, çiftlerin nerede oturacağı gibi konular nişan törenlerinde karara bağlanabilir. Evliliğe gidilen yolda çeşitli aşamalardan geçildiği görülmekle birlikte kırsal kesimde bu aşamaların zaman aralığının daha kısa tutulduğu düşünülmektedir.

Nişan törenlerinin ne zaman yapıldığı ile ilgili yöre de herkes tarafında yapılan ortak bir zamanlama kavramı olmamakla birlikte değişken bir durum göze çarpmaktadır. Kız isteme töreninden sonra önceden belirlenen başka bir günde yapılabilen nişan törenlerinin, Arguvan yöresindeki kız isteme törenlerinde kız verildikten sonra aynı gün yapılabilirdiği de tespit edilmektedir. Kılıç’ın tespitleri şöyledir: “Nişan törenlerinin kız istemeyle aynı gün veya başka bir gün yapıldığı ile ilgili herkes tarafından bilinen ortak bir tarih yoktur, bu durum ailenin kararına bağlı olarak değişebilir. Yöremizde nişan töreni ayrı bir gün olarak yapılabilirdiği gibi bazen nişanı kız istemeyle bazen de nişanı düğün ile birleştirebilirler veya bir gün arayla da yapabilirler” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

### 3.4. Yörenin Kına Gecesi ve Düğün Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar

“Genellikle cuma veya cumartesi günleri oğlan evinde ya avlunun önünde ya da erkek evine yakın harman yerinde davulun çalınmasıyla birlikte düğün törenleri başlar. Davulu çaldırmak insanlara, bizim düğünümüz başladı veya burada düğün var buyurun gelin demektir. Erkek evine ay yıldızlı Türk bayrağı dikilir ve bayrağın sapına soğan ya da elma saplanır. Elma takılması bereketi simgelerken, soğan takılması ise kötülüklerin defedileceğine inanılmasındandır. O akşam da kına yakmak için kız evine gidilir” (Kılıç, Kişisel Görüşme). Kına gecesi Arguvan Yöresinde genellikle düğün gününden bir gün önceki akşam kız evinde yapıldığı tespit edilmekle birlikte; günümüzde düğün salonlarından daha küçük salonlar kiralanarak da yapıldığı görülmektedir.

Geniş bir katılımı yapılan kına gecelerinin masrafı genellikle kız tarafına ait olup Arguvan Yöresinde eğlenceli ve müzikli olduğu görülür. Yıldız’ın tespitleri şöyledir: “Erkek ve kız tarafı kadınları kız evinde toplanırlar. Bu sırada erkekler, erkek evinde toplanarak sazlı sözlü muhabbet yapabilirler. Kına, evliliği iyi giden mutlu bir kadın tarafından karılır ve bunun geline uğur getireceğine inanılır. Kınanın etrafına tepsiye konular ve mumlar dikilir, müzik eşliğinde getirilir. Kız kınaya çekerler ve kına gelinin sağ eline, sol eline yakılır ve içine altın konular. Ayaklara da kına yakıldığı bilinir. Eskiden kına geline yakıldıktan sonra kalan kına erkek evine gönderilir ve orada erkeğe yakılırdı. Şimdi ise damat da kız evine bulunup, onun da kınası kız evinde yakılabilir” (Yıldız, Kişisel Görüşme).

Kına törenleri ile ilgili olarak Gümüş’ün tespitleri ise şu şekildedir: “Kınayı karıp ve mumlarla süsledikten sonra kızı kınaya çekeceğiz derler. Gelin orta yerde bir sandalyeye oturtulur, yüzüne al bir yazma atılır. Erkek tarafından, başı bütün yani analı babalı, başından ayrılık geçmemiş ve çocuklu bir kadın tarafından kına karılır. Gelin kızın önce sağ eline kına yakılır, içerisine uğurlu, bereketli olması dileğiyle altın konular; daha sonra sol eline, ensesine ve ayaklarına yakılır” (Özüberk Gümüş, 2014: 80).

Kişisel görüşmelerimiz ve araştırmalarımız neticesinde Arguvan Yöresi kına gecelerinde, birçok yörede olduğu gibi müzik ögesinin ön planda olduğu gözlemlenmiştir. Kınayı getirme ve kınayı yakma sırasında Doğu Anadolu yöresine ait

olan, TRT-THM repertuarında 4569 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış “Kınayı Getir Aney” ve Edirne yöresine ait olan, TRT-THM repertuarında 190 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış “Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar” isimli türküler birçok yerde klasikleşmiş şekilde söylendiği gibi Arguvan Yöresi kına gecelerinde de yaygın şekilde seslendirildiği tespit edilmektedir.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI  
THM REPERTUAR SIRA NO: 669  
İNCELEME TARİHİ 15.3.1974

DERLEYEN  
M. SARISÖZEN

YÖRESİ  
MALATYA

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI  
HAKKI COŞKUN

YÜKSEK AYVANLARDA BÜLBÜLLER  
ÖTER  
(KINA HAVASI)

NOTAYA ALAN  
M. SARISÖZEN

SÜRE  
♩ = 104



YÜKSEK A...Y VA N LAR DA BÜ...L BÜ...L LE RÖ... TE...R  
E Lİ Nİ N KI NA SIN A...L E...Y LE Mİ...Ş LE...R

YÜK SEK A...Y VA...N LA...R DA BÜ...L BÜ...L LE RÖ... TE...R  
E Lİ Nİ...N.KI NA SIN A...L E...Y LE Mİ...Ş LE...R

BÜL BÜ LÜN Fİ ĞA Nİ A LE ME YE TE...R  
GÖ ZÜ NÜN SÜR ME Sİ...N BO LE...Y LE MİŞ LE...R

BÜL BÜ LÜN Fİ ĞA Nİ A LE ME YE TER  
GÖ ZÜ NÜN SÜR ME Sİ...N BO LE...Y LE MİŞ LER

BE NİM ÇE...K Tİ K LE RİM Ö LÜ...M DEN BE TE...R  
SE Nİ Bİ...R Yİ Ğİ DE MA LE...Y LE Mİ...Ş ,LE...R

BE NİM ÇE...K Tİ K LE RİM Ö LÜ...M DEN BE TE...R  
SE Nİ Bİ...R Yİ Ğİ DE MA LE...Y LE Mİ...Ş ,LE...R

GE LA NAM GEL BA CI...M GE Lİ NO LA Sİ N

YÜKSEK AYVANLARDA BÜLBÜLLER ÖTER  
( Sayfa 2 )



1  
YÜKSEK AYVANLARDA BÜLBÜLLER ÖTER  
BÜLBÜLÜN FİĞANI ÂLEME YETER  
BENİM ÇEKTİKLERİM ÖLÜMDEN. BETER.

BAĞLANTI  
GEL ANAM GEL BACIM GELİN OLASIN  
ÇARŞAMBA GECESİ BİZE GELESİN

2  
ELİNİN KİNASIN AL EYLEMİŞLER  
GÖZÜNÜN SÜRRESİN BOL EYLEMİŞLER  
SENİ BİR YIGİDE MAL EYLEMİŞLER  
Bağ.

Şekil 6“Yüksek Ayvanlarda Bülbüller Öter” (TRT-THM Repertuvar No:669)

Malatya yöresine ait olan, TRT-THM repertuvarında 669 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış, 9 ses genişliğine sahip, hüseyini makam dizisindeki “Yüksek Ayvanlarda Bülbüller Öter” isimli türkü, Arguvan Yöresi ve çevresinde yapılan kına gecelerinde kadınlar tarafından herhangi bir enstrüman yardımı olmaksızın koro şeklinde söylendiği gözlemlenmektedir. Günümüzde kına gecelerinde genellikle salon kiralandığı veya açık alanda yapıldığı durumlarda müzisyen eşliğinde türkülerin icra edildiği de gözlemlenmektedir. Konuya yönelik Şahin ve Özerol şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Kına yakılırken ve sonrasında yüksek ayvanlarda bülbüller öter, kınayı getir aney gibi türküler söylenir. Kına gecesi hareketli türkülü oyunlarla sürer. Yöreye özgü kına türküsü yoktur” (Şahin, Özerol, 2004: 222).

“Kına gecesinin sonunda herkes evlerine gider ve başka yerlerden gelen misafirler ise evlere davet edilir. Evlere götürülen misafirler konusunda zaman zaman köylüler arasında tartışmalar çıkabilir, çünkü herkes köye gelen davetlileri evinde ağırlamak istemektedir. Büyüklerimizden duyduğum bir anıya göre günün birinde bir düğün olmuş ve akşam evlere dağılırken iki köylü arasında misafiri ben ağırlayacağım tartışması olmuş. Köylüler düğün kâhyasına haber vermişler ve ne yapılacağını sormuşlar. Düğün kâhyası da tartışan iki kişiye güreş tutun, kim yenerse misafir orda

kalsın demiş” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Kına gecesinin ertesi günü olan düğün törenlerinin olduğu gün kızı almaya gitmeden önce genellikle davul vurulmaya, zurna çalınmaya başlar ve müzik eşliğinde erkek tarafının yavaş yavaş toplanmaya başladığı gözlemlenir. Bu müzik bir çağrı niteliğinde olup zurnayı çalan kişinin uzun hava formunda serbest ritimli bir eserle açış yaptığı ve davulu çalan kişinin de zurna sesine dem verdiği tespit edilmektedir. Konuya yönelik Şahin ve Özerol’un tespitleri şöyledir: “Gelinin baba evinden alınacağı gün sabahı erkenden zurna ile duygulu türküler çalınırken davul tempo tutar. Buna seher davulu denir. Gelin ağlatma seher davulu ile başlar. Arguvan ağzı uzun havalar ve diğer yörelerin uzun havaları duygulu/acıklı bir biçimde çalınırken gelin ve yakınları ayrılık ağrıtlarının ezgilerine ağlayarak katılırlar. Gelin evden uzaklaşınca kadar gelin ağlatma ezgileri sürer” (Şahin, Özerol, 2004: 223). Konuya ilişkin Kılıç ise şunları söylemiştir: “Kına gecesinin ertesi sabahı davullar vurulmaya başlar ve insanlar davulun vurulduğu yer olan erkek evinde toplanır. İnsanlar toplanıp kalabalık birikmeye başlayınca davulcu, zurnacı halay çalmaya başlarlar ki zaten oynamak isteyenler ortada halay çalınmasını beklerler ve ardından kız evine doğru gelin almaya gidilir” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Genellikle kına gecesinin ertesi günü öğlen vakti veya öğleden sonra gelin almaya gidildiği gözlemlenmekle birlikte; Arguvan Yöresinde gelin almaya giden topluluğa ise gelin alayı, düğüncü, düğürcü gibi çeşitli isimlendirmelerin yapıldığı da tespit edilmiştir. Konuya yönelik Kılıç şunları söylemiştir: “Erkek evinde toplanıldıktan sonra gerekli hazırlıklar yapılır gelin almaya doğru yola çıkılır. Burada bayrakçı kalabalık grubun en önündedir, arkasında davulcu-zurnacı ve düğün kâhyası gelir. Eğer yakın bir mahalledeyse davul-zurna çalarak, oynayarak gidilebilir. Kız evine geldiği zaman ise davul-zurna susar ve kızın kapısına gelinir. Kapı çalındığında kız evi naz yapar, kapı hemen açılmaz, kapıyı açan kişi de düğün kâhyasından bahşiş alır. Gelin çıkartılırken çeyizi de çıkartılır ve burada da sandık yerinden kalmıyor gibi sözlerle çeyiz için de bir bahşiş istenir. Gelin çıkartılırken zurnacı tarafından hüznü bir uzun hava çalınır, gelinde, gelinin anası da, yakınları da ağlamaya başlar. Bu müziğe gelin indirme havası da denir. Gelin alınıp evden uzaklaşmaya başladığı zaman da hareketli ezgiler çalınmaya başlar ve hüznü hava yerini neşeye bırakır” (Kılıç, Kişisel Görüşme). Gelin alma ile alakalı olarak Gümüş şu tespitler de bulunmuştur: “Geçmişte

gelin alayı; önde bayraktar onun arkasında davulcu ve düğün kâhyası onların arkasında ise gelin almaya giden mavi boncuk ve renkli ipliklerle süslenen bir at ile davetlilerden oluşmaktadır. Araştırma yöresinde gelin koca evine atla daha sonra 1950'lerin ortalarından itibaren traktörle (traktörün üzerinde tahta sandalye oturtularak) getirilmekteyken günümüzde ise araba ile getirilmektedir” (Özüberk Gümüş, 2014: 80).



**Resim 1: Traktör ile gelin almaya giden düğün alayı (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi)**

“Gelin alındıktan sonra köy içerisinde dolanılır ve yakınlarda bir ziyaret(türbe) varsa oraya götürülür, oradan erkek evine getirilir. Örnek verecek olursak, gelin Bozan Köyünde Şah Sultan’a, Bömere’de Hıdır Ağaya, Mezirme’de Karadirek’e götürülebilir, orada dualar edilir” (Efe, Kişisel Görüşme). Gümüş ise şunlar söylemiştir: “Gelin alayı köyde çok dolanır; yolda ziyaret/yatır varsa ziyaret ettirilir. Mukaddes bir mevki etrafında dolaşmak koruyucu bir rit niteliğindedir. Kötü etkilere karşı koruyucu olduğu kabul edilmektedir” (Özüberk Gümüş, 2014: 81).



**Resim 2: Damat ve Gelin (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi)**

Gelin, baba evinden alınıp erkek evine getirildiğinde Anadolu'nun hemen her yerinde çeşitli geleneklerin uygulandığı görülmekle birlikte Arguvan Yöresinde de bir takım geleneklerin sıralandığı tespit edilmiştir. “Yöremiz de gelin erkek tarafına getirildiğinde gelinin ayaklarının dibinde küp kırılır ve bunu genelde damadın annesi yapar. Gelinin önüne kaşık koyarlar ve bunu kırmasını isterler. Gelin eve girerken yere arpa, buğday, gelinin başına da bozuk para ve şeker atılabilir” (Adıgüzel, Kişisel Görüşme).

“Kız eve geldiğinde bütün davetlilere erkek tarafı önceden hazırladıkları yemek ikramında bulunur. Bu yemeğe yemek dökme ismi de verilir. Arguvan yöresinde genelde etli bulgur pilavı, yanında da cacık ikram edilir. Davetliler maddi durumuna göre takılarını takar, yemeklerini yer, iyi dileklerini söylerler ve dağılırlar” (Türker, Kişisel Görüşme).

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI  
THM REPERTUAR SIRA No: 691  
İNCELEME TARİHİ: 15.3.1974

YÖRESİ  
ADİYAMAN

KİMDEN ALINDIĞI  
ABDÜL KADİR

SÜRESİ

DERLEYEN  
M. SARISOZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN  
M. SARISOZEN

## KALEDEN KALEYE ŞAHİN UÇURDUM

KA LE DEN KA LE YE SA Hİ NU ÇUR DUM A Hİ LEN  
KA LE DEN KA LE YE TAŞ BE NO LAY DIM E LÂ GÖZ

VA Hİ LE . . N GÜ NÜM GE ÇİR DİM A Hİ LEN VA Hİ LE . . N  
ÜS TÜ NE KAŞ BE NO LAY DIM E LÂ GÖZ ÜS TÜ NE

GÜ NÜM GE ÇİR DİM YA RE ŞE KE REZ DİM ŞER BE Tİ ÇİR DİM  
KAŞ BE NO LAY DIM YA LI NIZ KA LA NA EŞ BE NO LAY DIM

ÖY LO LUR BÖY LO LUR TÜRK MEN GÜ ZE Lİ  
" " " " " " " " " " " "

E DA Sİ HO ŞO LUR TÜRK MEN GE Lİ Nİ  
" " " " " " " " " " " "

N. Uysal

- 1 -

KALEDEN KALEYE ŞAHİN UÇURDUM  
AHİLEN VAHİLEN GÜNÜM GEÇİRDİM  
YARE ŞEKER EZDİM ŞERBET İÇİRDİM  
Bağlantı - ÖYLOLUR BÖYLOLUR TÜRKMEN GÜZELİ  
EDASI HOŞ OLUR TÜRKMEN GELİNİ

- 2 -

KALEDEN KALEYE TAŞ BEN OLAYDIM  
ELÂ GÖZ ÜSTÜNE KAŞ BEN OLAYDIM  
YALINIZ KALANA EŞ BEN OLAYDIM  
Bağlantı..

Şekil 7“Kaleden Kaleye Şahin Uçurdum” (TRT-THM Repertuar No:691)

TRT-THM repertuarında Adıyaman Yöresi ve 691 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış, 7 ses genişliğine sahip, hüseyini makam dizisindeki “Kaleden Kaleye Şahin Uçurdum” isimli oyun türküsü, Arguvan Yöresi düğünlerinde davul ve zurna eşliğinde çalınmakta, halay çekilerek koro halinde de söylenmektedir. Konuya yönelik Şahin ve Özerol şu tespitlerde bulunmuştur: “Halk müziğinde deme-çevirme olarak adlandırılan türkülü halayların düğünlerde büyük yeri vardır. Kaleden kaleye şahin uçurdum adlı

oyun türküsü Arguvan köylerinde hemen hemen bütün düğünlerde çalınıp söylenen ve oynanan bir deme-çevirme türküdür. Aynı zamanda ülkemizin birçok yöresinde de değişik dörtlüklerle bilinir ve Temirağa adıyla oynanır” (Şahin, Özerol, 2004: 219).

Arguvan Yöresi düğünlerinde davul-zurna ikilisinin önemli bir yer tuttuğu hatta düğünün eğlence kısmını şekillendiren bir unsur olduğu da düşünülmektedir. Bu noktada davul-zurnanın icrasıyla birlikte el ele tutuşarak, kol kola girilerek veya omuzlardan tutuşarak oynanan ve Türk halk oyunlarından biri olan halay karşımıza çıkmaktadır. Konuya ilişkin Aslan şu tespitlerde bulunmuştur: “Arguvan halk oyunlarına zurna ve davul eşlik eder. Zurna sol karar üzerinden çalınır. Zurnanın melodi geçişleri aynı zamanda oyunda komut niteliği taşır. Oyuncular zurnadan aldıkları melodi ile ya hızlanır ya ters yöne doğru hareketlenirler ya da öne doğru çıkarlar. Oyunlar sağa doğru oynanır. Arguvan halk oyunları genelde iki bölümden oluşmaktadır. Ağırhama ve sıçratma olarak adlandırdığımız bu oyunların bazılarında oyunun müziği ve oyunun ritmi hızlanmakta bazılarında ise tamamen değişmektedir. Arguvan’da bu değişimler ağırhama bölümünde sıçratmaya hazırlık olarakta nitelendirilebilir. Başka bir açıdan oyunların da türkülerinde olduğu gibi önce bir dinginlik ve hüznün vardır. Daha sonra türkülerden farklı olarak coşkulu bölüme geçiş gözlemlenmektedir” (Aslan, 2007: 26-27). Ayrıca düğünlerde davul-zurna çalacak kişiler genellikle Arguvan Yöresinde bu sanatı icra eden kişilerden seçilmekle birlikte; aksi bir durum olmadığı takdirde Arguvan dışından davulcu-zurnacı getirilmediği tespit edilmektedir.



Resim 3: Davul ve Zurna Eşliğinde Düğün Halayı (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi)

Türkiye’deki hemen her düğünde olduğu gibi Arguvan yöresinde de coşkulu,

neşeli, müzikli ve halk oyunları eşliğinde düğünlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Fakat bazı özel durumlar karşısında düğünlerde müzik ögesinin kullanılmadığı gözlemlenebilir. Kılıç şu tespitlerde bulunmuştur: “Arguvan’da bazı düğünlerde yakın zamanda gerçekleşen ölümler olduğu zaman davul-zurna çalınmaz, hele ki zamansız bir ölüm, genç bir ölüm var ise davul-zurnayı bırakın düğün kutlaması için sohbet ortamında bile saz-söz yapılmaz. Sadece yemekler yenir, takılar takılır, düğün bitirilir veya hiçbir şey yapılmadan düğün tarihi de ertelenebilir. Fakat yaşlı bir ölüm olduğu zaman üzerinden bir bayram geçmemiş olsa bile düğün sahipleri köyün ileri gelenlerinden birkaç kişiyi yanlarına alarak ölü evine gidip müsaade alırsa o zaman müzikli eğlenceler yapılabilir. Davul-zurna düğünde çalındığı zaman ise cenaze evinin sahipleri düğün yerine gelir ve oradaki köylülere gözükersen müsaade verdiğini ve bu durumdan razı olduğunu topluma belli eder” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Düğünler birçok tarım toplumunda olduğu üzere Arguvan Yöresinde de çeşitli ekonomik ve köy işleri gibi nedenlerden dolayı genellikle sonbahar döneminde yapıldığı saptanmaktadır. “Arguvan’da yaşın uzun ola, düğünün güzün ola derler” (Kılıç, Kişisel Görüşme). Günümüz de ise genellikle yaz ayları başta olmak üzere sonbahar aylarında da yapılmaktadır.

Kına gecesi ve düğün törenlerini aynı başlık altında ele almamızın nedenleri arasında ise Arguvan Yöresinde kına gecesinin ve düğünün bir bütün olarak ele alındığı ve kişisel görüşmelerimiz neticesinde yerel halkın kına gecesini de düğün kapsamında ifade etmeleri etken olmaktadır.

### **-Düğün Törenlerinde Görevli Kişiler ve Sorumlulukları:**

Arguvan Yöresinde düğünlerin birkaç gün süren çeşitli törenler, eğlenceler ile birlikte geniş kapsamlı olarak yapılması ve baştan sona çeşitli gelenekler içerisinde gerçekleştirilmesi nedeniyle belirli iş bölümü ve bir organizasyon içerisinde yapıldığı görülmektedir. Arguvan Yöresi düğün törenlerinde düğün organizasyonunun yöneticisi olan düğün kâhyası dışında sağdıç, bayrakçı, keyveni, ekmeççi, davulcu-zurnacı gibi düğünde görevleri olan başka kişilerde bulunur.

-Düğün kâhyası (vekil): Bu kişinin görevi düğünü organize etmektir ve düğünün sahibi olarak da görülmektedir. Yerel söyleyişte düğün kâğası olarak telaffuz edildiği

tespit edilmektedir. “Yemekler verilmesi, dışarıdan gelen misafirlerin ağırlanması, davul-zurna çalacak kişilerin bulunması, eğlencelerin düzenlenmesi gibi çeşitli işleri düzenlemek amacıyla kız isteme törenlerinde kızı isteyen bir vekil tayin edildiği gibi düğün organizasyonunu yapan da bir vekil tayin edilir. Bu kişiye düğün kâğası derler ve düğün bu kişi gözetiminde yapılır, bu kişiden habersiz kimse kafasına göre iş yapmaz. Düğün kâhyası düğünden önce yanına birkaç kişi alarak şehre gidip yemek verileceği için köyde bulunmayan gerekli malzemeleri alır, hazırlıkları da tamamlar. Davulcunun parasını da, yemeklerin bütün erzağını da, kınaya kaç kişi gideceğini de düğün kâhyası belirler, kimse oğlan babasından bir şey istemez” (Kılıç, Kişisel Görüşme). Konuya yönelik Gümüş’ün tespitleri şöyledir: “Düğün sırasında kızın ve erkeğin babasının görevini üstlenen kişidir. Düğün sırasında yapılan ödemeler ve bahşiş dağıtmalar vekil tarafından yapılır. Daha sonra baba vekile harcamaları öder. Düğün sırasında babayı rahatlatmaya yönelik bu uygulamada vekil karısına da iş düşer. O da gelen kadın misafirlerle ilgilenir” (Özüberk Gümüş, 2014: 77). Düğün kâhyası (vekil) genellikle köyde sözü geçen ve ailenin sevdiği kişiler arasından seçildiği gözlemlenmektedir.

-Keyveni: Düğünlerdeki yemeklerin hazırlanmasından sorumludur, mutfak işlerini düzenler. “Keyveni iyi yemek yapan insanlardan seçilir. Genellikle kadınlardan olmakla birlikte yöremizde çok iyi yemek yapan erkeklerde olduğundan dolayı erkeklerde keyveni olabilir” (Adıgüzel, Kişisel Görüşme). Yerel söyleyişte keyveni veya keyfeni şeklinde telaffuz edildiği tespit edilmektedir. Gümüş’ün görüşleri şöyledir: “Düğün yemeklerini yapan kişidir. Yemekler teştlerde (büyük kazan) pişer. Yemek ikrama başlamadan teştlerin ağzına kapatılmış sinilerin üstlerine düğün sahiplerinin, misafirlerin bahşiş atması beklenir. Bahşiş atanlar hayırlı, bereketli, uğurlu ola der” (Özüberk Gümüş, 2014: 78).



Resim 4: Keyveni (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi)

-Ekmekçi: “Ekmekçiler düğün törenlerindeki ekmeğin yapımında çalışır, genelde iki üç kadından oluşur. Ekmek olarak da şimdi buradaki fırınlara da gelen gibi somun ekmeğ olmaz, sac üzerinde yufka yaparlar” (Adıgüzel, Kişisel Görüşme). Gümüş ise şunları belirtmiştir: “Düğün ekmeğini yapan ekmekçi kadınlar “gel elini ısıt” diyerek oklava ile pişmiş ekmeği damat ve damadın büyüklerine, yakınlarına uzatır. Ekmeğin tadına bakanlar bahşiş atar/verir. Fatma ana lokması diye de isimlendirilen sıcak ekmeğ düğünlerin olmazsa olmaz hazırlığıdır. Hamur kolay açılır, sorunsuz biterse düğünün de güzel ve bir aksilik olmadan biteceği düşünülür. Ekmekçiler nişanda da görevlidir” (Özüberk Gümüş, 2014: 78).



**Resim 5: Ekmekçi Kadınlar (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi)**

**-Bayrakçı:** “Yöremizde düğün sabahı erkek evine, düğünün başladığını göstermek amacıyla Türk Bayrağı asılmaktadır, bayrak asılırken davul-zurna çalınabilir. Bayrağı eve asan kişiye bayrakçı denir ve düğün boyunca asılan bayraktan o sorumludur. Eve asılan o bayrak gelini evden almaya giderken kız evine götürülür ve bayrakçı tarafından düğün alayının en önünde taşınır” (Efe, Kişisel Görüşme).



**Resim 6: Bayrakçı (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi)**

-Sağdıç: Sağdıç seçilen kişi evli olan, erkeğin yakın arkadaşlarından, iş bitirici, damat ve gelin tarafından sevilen ve sağdıç olmaya gönüllü kişilerden seçilmesi gerektiği tespit edilmektedir. Görevi genel olarak kına gecesinden itibaren düğününün bitim süresi boyunca evlenecek çiftlere eşyle birlikte rehberlik etmek ve onlarla ilgilenmektir. Gümüş'ün tespitleri şunlardır: “Evlenecek erkek kendisine yaşdaş sayılan, kendinden önce evlenmiş bir yakınını ya da arkadaşını sağdıç olarak seçer. Sağdıçın karısı da gelinin sağdıçı yani yengesi olur. Sağdıç ve yenge “gelin ve damadın” düğün süresince nasıl davranılması gerektiğini, evlenme adetlerini uygulamada neleri nasıl yapması gerektiğini anımsatır/ öğretir” (Özüberk Gümüş, 2014: 77-78).

-Davulcu ve zurnacı: Arguvan Yöresindeki düğünlerinde davulcunun-zurnacının birçok farklı görevi vardır. Kız almaya geliş-gidişlerde, düğün sırasında, erkek evine bayrak asarken, erkek evine gelen misafirleri karşılarken davul ve zurna çalındığı görülmektedir. Arguvan Yöresinde genellikle düğünlere bir davulcu ve bir zurnacı çağırılmakla birlikte; Ege bölgesinde görülebilen çift davul-tek zurna, çift zurna-tek davul, çift davul-çift zurna gibi farklı birleşimlere rastlanmadığı da tespit edilmektedir.



Resim 7: Davulcu ve Zurnacı (Hüseyin Şahin Fotoğraf Arşivi)

### 3.5. Yörenin Yas Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Düğünlerde, kınalarda, kız istemelerde, nişanlarda belirli gelenekler uygulandığı gibi yas törenlerinde de din ve gelenekler etrafında şekillenen birtakım ritüellerin uygulanmakta olduğu tespit edilmektedir. Yas törenlerinde uygulanan bu ritüeller ülkemizde genel itibarıyla benzerlikler gösterse de yerel uygulamaların olduğu da gözlemlenmektedir.

Arguvan Yöresinde ölüm ve ardından uygulanan gelenekler hakkında Kılıç şunları belirtmiştir: “Eskiden ölümler daha çok evlerde olurdu şimdi ki gibi hastanelerde ölüm beklenmezdi. Beklenen (vakitli) bir ölümü incelediğimizde kişi vefat ettiği zaman yatakta bile olsa önce yere döşek serilir, üzerine konulur, gözü yumulur, çenesi alttan tülbentle başına bağlanır, kolları yanına getirilir, ayak başparmakları ip veya çaput yardımıyla birbirine bağlanır. Ölü bir süre sonra katılaşacağı için ölen kişinin kolunu, ayaklarını, çenesini açık bırakırsan hep öyle kalır ve tabuta koyamazsın. Bu yüzden de tabuta konulacak şekle getirilmesi gerekir. Bunların ardından ölünün göbeğinin üzerine kesici bir cisim konulur. Ölen kişi erkekse genellikle bıçak, ölen kişi kadınsa genellikle makas kullanılır” (Kılıç, Kişisel Görüşme). Konuya yönelik Noraşın şu tespitler de bulunmuştur: “Ölüm olayının gerçekleşmesiyle cenazenin üzerindeki elbiseler ivedilikle çıkarılarak yıkama öncesi temizliği yapılır ve hiç kullanılmamış, geniş kıyafetleri giydirilir. Cenaze başka odaya, ölü döşeği, emanet döşeği, rahat döşeği, emanet yatağı şeklinde ifade edilen yatağa alınır, üzerine beyaz bir çarşaf serilir ve üstüne makas, bıçak, hançer gibi herhangi bir demir parçası, şişmemesi için konulur. Ölüm olayı gerçekleştikten sonra eğer ölen kişinin gözleri açıksa ki bir yakınına hasret gittiği için açık kaldığı düşünülür, bu durumda benim elim değil, hasretlisinin eli ya da Ehl-i Beyitlerin eli olsun denilerek gözleri 3 kez sıvazlanarak kapatılır” (Noraşın, 2014: 87).

Ölümün ardından vefat haberinin çevreye duyurulması gerekmektedir. “Ölüm haberinin duyulması köylerde cenaze evinin feryatlarıyla, ağıtlarıyla olur ve duymayanlara da komşular aracılığıyla haber verilir. Arguvan merkez de camiden sala okunarak da cenazenin haberi verilebilir. Ayrıca telefonların olmadığı zamanlar cenazenin çevre köylere de duyurulması için bir veya birkaç kişi ayarlanırdı” (Yıldız, Kişisel Görüşme). Konuyla alakalı olarak Noraşın şu değerlendirmeler de bulunmuştur: “Bir evde ölüm olayının duyurulmasının en tabii şekli, ölenin yakınlarının feryat ve

figanlarıyla olur. Ölüm olayı kısa sürede ağızdan ağıza bütün köy halkına duyurulur. Günümüz gelişen koşulları ölüm olayının duyurulmasını kolaylaştırmış olup telefon ve internet aracılığıyla bu haberin daha kısa sürede daha çok alıcıya iletilmesini sağlamıştır. Eski zamanda ise, köyden bir kişi belirlenerek yakın köylere haberin iletilmesini sağlamıştır” (Noraşin, 2014: 87).

“Ölüm sabah erken vakitlerde olmuş ise akşama bırakılmaz o gün defnedilir. Eğer ölüm akşam olmuş ise de gece vakti mezar eşilmez, ölü defnedilmez, ertesi güne kalır. Bu inançta yöremizde gün aştıktan sonra günah olur, yer gök mühürlendi gibi söylemlerle desteklenir. Bu durumda ölü ayrı bir odaya alınır, orada bekletilir. Günümüzde bu bekletme işlemi morglarda yapılmaktadır. Ayrıca gurbette olan çocukları veya yakın akrabaları varsa da cenaze bekletilebilir” (Efe, Kişisel Görüşme).

“O cenaze evinde üç gün veya bir hafta yemek pişirilmez, 7 gün çamaşır yıkanmaz. Uzak yerlerden cenaze evine baş sağlığına gelen misafirlere verilmesi ve ölü yakınlarının yemek ihtiyaçlarını karşılamaları için komşular yemek hazırlıklarına başlar. Cenaze evinde üç gün veya bir hafta arasında değişen yemek pişirilmeme geleneği süresince komşular yemek getirirler” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

“Anadolu’nun çoğu kentlerinde ve köylerinde ölü yıkamak için evlerin avluları yaygın şekilde kullanılmaktadır. Cenaze yıkama, eğer köyün ortak kullandığı bir teneşirlik yeri varsa orada yoksa da evinin avlusunda yıkama yeri ayarlanır. Orada yıkarlar, kefenlerler. Cenaze yıkanıp kefenlendikten sonra cenaze namazı kılınır. Hemen her köyde cenaze namazını kıldırabilecek kişiler vardır. Olmadığı takdir de çevre köylerden getirilmektedir. Bir taraftan da defin işlemleri için köylüler mezar yerinde çalışmalar yaparlar. Eğer gömülecek kişi erkekse mezarı kazan kişinin omzuna kadar, gömülecek kişi kadınsa da göğsüne kadar mezarı kazılır. Cenazenin gömülmesi sırasında bir grup (komşular) cenazeyi gömdükten sonra cenaze evine gelecek kişilere yemek hazırlığı yapar ve cenaze evinde yemek verilir. Ölümün üzerinden üç gün veya yedi gün geçmesinin ardından bu seferde cenaze sahipleri bir yemek verirler. Ayrıca ölünün kırkınıcı gününde ve elli ikisi gününde yemek verilebilir. Bazı köylerde elli ikisindeki yemek vermeyebiliyor” (Kılıç, Kişisel Görüşme). Konuyla ilgili olarak Noraşin şu tespitlerde bulunmuştur: “Arguvan İlçesinde yıkama işlemi ana hatlarıyla aynı olmakla birlikte, yapılaş aşamaları, kullanılan malzemeler, okunan dualar da farklılıklar olabilmektedir. Yıkama işlemi bittikten sonra cenazenin yakınları gelir

dualar ederek su döker ve helalleşir. Yıkamadan artan suyla, cenazenin kıyafetleri, yatağı ve çarşafı yıkanır” (Noraşin, 2014: 88).

Ülkemizin birçok yerinde görülebildiği gibi Arguvan Yöresinde de ölen kişinin ardından 1, 3, 5, 7, 40, 52 gününde ve ölümün üzerinden bir yıl geçtiğinde (sene-i devriye) yemek ikram edildiği görülmektedir. Konuyla ilgili olarak Noraşin şunları tespit etmektedir: “İlk gün verilen yemek can yemeği, kazma takırtısı, diğer günler ise; 3 yemeği, 7 yemeği şeklinde adlandırılmıştır. Bugünlerde cenaze sahipleri kurban kesmekte ve en güzel yemeklerini hazırlamaktadır. Yemek dışında helva dağıtma geleneği de bugün Anadolu’nun birçok yöresinde olduğu gibi Arguvan Yöresinde de var olan bir uygulama olarak devam ettirilmektedir. Cenaze sahipleri ölünün 1. günü, 2. günü ve 3, 7, 40 yemeğinde helvayı kendisi hazırlayarak ya da satın alarak pratiği icra etmektedir. Asar köyünde de icra edilen bu pratikle ölünün kokusunun evden çıkacağına inanılır” (Noraşin, 2014: 91).

İnsanoğlunun herhangi bir ölüm, acı, hastalık veya felaket karşısında yaşadığı çaresizlik durumunun dışavurumu olarak ağıtlar yaktığı düşünülmektedir. Sözlü kültürün yaygın olduğu Arguvan Yöresindeki ağıtlar, Arguvan türküleri içerisinde önemli bir yer tuttuğu tespit edilmektedir. “Ölen kişinin başında, yıkanırken, mezara götürülürken, gömülürken hatta dönülürken bile ağıtlar yakılabilir. Ağıt yakmayı genellikle kadınlar yapar fakat erkeklerinde ağıt söylediği bilinir. Arguvan Yöresinde köyde güzel ağıtlar söyleyen kadınlar bilinir, bu kişiler gelir ağıt yakar ve cenaze evindeki kişileri ağlatır. Ağıt yakan kadınların görevi cenaze evindeki kişileri ağlatmaktır” (Adıgüzel, Kişisel Görüşme). Konuya yönelik Şahin’in tespitleri şunlardır: “Ağıtların birbiri ardına söylendiği ölüye ağlama törenlerini sadece kadınlar düzenler ve yürütürler. Bunlar ölünün anası, bacısı, yakın akrabaları, komşularıdır. Erkeklerinde ağıt yaktıkları birkaç istisna vardır. Ağlama töreni ya ölünün başında ya mezarında ya da Arguvan yöresindeki söylenişiyle Esvap/Asbap (Çamaşır) dökme denilen, ölünün birkaç parça çamaşırı, yılın bazı zamanlarında (Yedisi, kırkı, ilk bayramı gibi) ortaya çıkartılarak yapılmaktadır. Ağıt töreninde, kadınların başı alınlarından bir bezle genelde bağlıdır. Bu alın bağlama biçimi yasa gelen kadınlar için de geçerlidir. Alnına bağlanan dolak-yazma beyaz ya da siyah renkli olmakta ve bu yasin simgesi olarak gözükmektedir ” (Şahin, 2014: 37).

Arguvan yöresinde ağıtları, ağıtçı kadınlar veya iyi türkü söylediği bilinen

kadınlar yakmakla birlikte nadir de olsa erkeklerinde yaktığı tespit edilmektedir. Herhangi bir enstrüman eşliği olmadan söylenen ağıtlara o sırada orada bulunan ve törene katılan kadınların da eşlik ettiği görülmektedir. Ağıtçı kadın hemen her mısranın sonunda ölem ölem, oyy oooy, canım çıka, bacın öle, anan öle, ölem oğlan kadan alırım gibi çeşitli sözler söylemektedirler.

“Arguvan Yöresi ağıtları nazım düzeni ve söyleyiş biçimi bakımından olmak üzere iki açıdan incelenebilir:

-Nazım Düzeni: Ağıtlarda nazım ölçüsü ve uyak kuralına pek bağlı kalınmaz. Örneğin ağıtların bent sonlarındaki ah, uyy, gurban ooy vb. gibi sesler çıkarılır veya Arguvan ağzı denilen yöre türkülerinden aktarılmış dizelerle ağıtlar iç içe bir karmaşıklık arz ederler. Nazım bakımından bentlerin dizilişi çoğunlukla aaab, aaaa, abaa, abab, ccccd gibi uyaqlardan meydana gelmekte ve 8-11-12 hece ölçüsünde metinler halinde oluşmaktadır.

-Söyleyiş biçimi bakımından: Bir değerlendirme yapmak zordur. Ağıtlarda olayın hikâyesi tam anlamıyla açığa çıkmaz. Çünkü bütün bentler ele alındığında ağıtçının ölüye, yakınlarını, onun o andaki ruh halini de katarak söylediği görülür” (Şahin, 2014).

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI  
T H M REPERTUAR SIRA No: 1347  
İNCELEME TARİHİ 25\_5\_1977

DERLEYEN  
AHMET YAMACI

YÖRESİ  
MALATYA

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI  
ADNAN GÜL  
SÜRESİ: ♩=48

## AŞAĞIDAN GELİR OMUZ OMUZA

NOTAYA ALAN  
AHMET YAMACI

A SA ĞI DA N GE LI R O MU  
DU VA RA YA S LAN DI M CI GA  
YOR GÜN YOR GU N VAR DI M O RAK

ZO MU ZA ÇIĞ DEM DE KA  
RA MI CE YER KUR SU N  
BİÇ ME YE M KO YUN CES ME N

RİS MI SA MA NA MA NA MA  
GE Lİ RA MA NA MA NA MA  
SİN DE NA MA NA MA NA MA

NA MA NA MAN GÜ LE NER Gİ  
NA MA NA MAN BİR NE SU RE GA  
NA MA NA MAN BİR SU İÇ GE ME

ZE ÇA M BEN DEN SE LÂ MOL SU N  
YE M KA NA LI KUR ŞUN GE Kİ LİR

O VE FA SI ZA BA BA  
HA YA YA U ÇA BA BA  
CI GER DEŞ ME YE M BA BA

BAY RA MI NI ZA MA NA MA  
.. .. .. .. .. .. .. .. .. ..

NA MA NA MAN MÜ BA RE KO  
.. .. .. .. .. .. .. .. .. ..

AŞAĞIDAN GELİR OMUZ OMUZA  
( Sahife - 2 )

LA KİR VE BAY RA MI NI  
ZA MA NA MA NA MA NA MA  
MA MA NA MAN KA RA LI GE  
LE

N. ÜYSEL

— 1 —  
AŞAĞIDAN GELİR OMUZ OMUZA  
ÇİĞDEMDE NARİSMİS AMAN AMAN AMAN AMAN GÜLE NERGİZE  
BENDEN SELÂM OLSUN O VEFASIZA  
Bağlantı- BABA BAYRAMINIZ AMAN AMAN AMAN AMAN MÜBAREK OLA  
KİRVE BAYRAMINIZ AMAN AMAN AMAN AMAN AMAN AMAN KARALI GELE

— 2 —  
DU VARA YASLANDIM ÇIGARAM İCEM  
YAĞLI KURŞUN GELİR AMAN AMAN AMAN AMAN AMAN BEN NERE GAÇAM  
KANADIM YÖKTÜRKİ HAVAYA UÇAM  
Bağlantı

— 3 —  
YORGUN YORGUN VARDIM ORAK BİÇMEYE  
KÖYÜN ÇEŞMESİNDEN AMAN AMAN AMAN AMAN BİR SU İÇMEYE  
YAĞLI KURŞUN GELİR CİĞER DEŞMEYE  
Bağlantı.

Şekil 8“Aşağıdan Gelir Omuz Omuza” (TRT-THM Repertuar No:1347)

TRT-THM repertuarında Malatya Yöresi ve 1347 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış, 6 ses genişliğine sahip, uşşak makam dizisindeki “Aşağıdan Gelir Omuz Omuza” isimli türküyü Arguvan Yöresinde yaygın olarak bilinen ağıt türüne örnek olarak verebiliriz. Şekil 8’deki türkünün Arguvan Yöresinde hem kırık hava hem de uzun hava şeklinde icrasının yapılabildiği tespit edilmektedir. Konuya yönelik Şahin şu değerlendirmeler de bulunmuştur: “ Arguvan yöresinde hem kırık hava hem de uzun hava olarak söylenen ağıt/türkü, TRT repertuarına Hekimhan’dan derlenerek kazandırılmış olup, Hekimhan yöresinde de yaygındır” (Şahin, 2014: 49).

“Ağıt/türkünün Arguvan varyantının öyküsünü Eymir köyünden Hüseyin Sayın şöyle anlatır. Olay, 1952 senesi Temmuz ayı, ekin biçme mevsiminde olmuştur. Olayın yeri, Arguvan’a bağlı 11 kilometre uzaklıktaki Kızık köyüdür. Kızık ve çevre köylerde Kurban Bayramı’ndan bir gün önce/Arife günü akşamı, halk söyleşiyle arifeyi kovalama/bayram karşılama eğlencesi yapılır. Bu nedenle kırma tüfekle havaya ateş

edenler, tabanca sıkınları olur. Aynı gün akşam olayda yaşamını yitiren kişi ekin biçmeden gelip, köyün çeşmesinin yanındaki evin duvarına yaslanmıştır. O sırada Hüsgülü ve Hıdır Hocanın ellerinde tabanca bulunmaktadır. Hüsgülü tabancayı ateşleyemeyince Hoca elinden tabancayı alır, ağzını yere tutarak ateş etmek ister. Tabancada kalan mermi ateş alır ve duvara yaslanmış olan yorgun Hıdır'ın (Aligüttüğün Hıdır) sol tarafından/kalbenden içeri girer kurşun. Bir süre sonra da orada ölür. Otopsi yapılır ve kurşun çıkarılır. Olaydan sonra orada bir kırgınlık başlar. Meseleyi kapatmak için Hıdır Hocanın kızını, vefat eden Hıdır'ın oğlu Mustafa'ya verirler. Ortalık yumuşar ve mesele böylece kapanır. Çevrenin tanınmış halk şairlerinden Eymirli Âşık Bektaş Kaymaz bu olay ve çevredeki benzeri olaylardan esinlenerek ağıt yakıp söylemiştir” (Şahin, 2014: 48-49).

### **3.6. Yörenin Asker Uğurlama Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar**

Askerlik kurumu, Türk toplumu tarafından kutsal bir ocak olarak nitelendirilmekte ve askerliğini yapmamış erkeğin toplum gözünde tam bir yetişkin sayılmadığı hatta bu nedenle pek çok yörede kendisine kız verilmediği de günümüzde hâlâ yaygınlığını sürdürmektedir. Askerliğin bu denli önemli olduğu bir toplumda asker uğurlama törenlerinin yapılması kaçınılmaz olarak görülmekle birlikte Arguvan Yöresinde de bu törenler etrafında çeşitli geleneklerin uygulandığı tespit edilmektedir.

“Köylerde herkes birbirini tanıdığı için vakti gelip askerlik görevini yapacak kişiler önceden bililir. Örneğin o sene aynı devrede beş kişi askere gidecek. Onlar zaten birbirilerini bilirler, beraber hareket ederler, birlikte askerlik şubesine giderler, beraber sülüslerini alırlar. Askerlik vazifesini yapacak köyün gençleri akrabalarını, komşularını ziyaret ederler ya da akrabalar, komşular da onların evine gelebilir” (Kılıç, Kişisel Görüşme). Hak Muhammed Ali yardımcın olsun, Allah sağ götürsün sağ getirsin, Hızır yardımcın olsun, hayırlı uğurlu olsun, Allah seni sevdiklerine bağışlasın, tez gidip tez gelesin, güle güle git-güle güle gel gibi çeşitli söylemler Arguvan yöresinde askere gidecek gençlere kullanılan sözlerden birkaçıdır.

Arguvan yöresinde askere giden gençlere, ülkemizin birçok yerinde de yapıldığı gibi asker harçlığı adı altında toplum tarafından para verme geleneğinin olduğu

görülmektedir. Askerin ihtiyaçları ve askere gideceği için ailesinin maddi olarak zora girmesini önlemek gibi çeşitli sebeplerden dolayı köy halkı askere gidecek kişiye gücü yettiğinde harçlık vermektedir. Asker olan genç bu harçlığı kabul etmeme gibi bir durumu olmaz, itiraz edilmez. “Askere gidecek olan genç, büyüklerin ellerini öperken, büyükler de delikanlının cebine ellerini sokarak para bırakırlar. Buna asker harçlığı adı verilir. Delikanlı bu harçlığa itiraz edemez. Diğer bir adet ise, köyde uğuruna inandıkları bir arkadaş ya da büyüklerinden sembolik miktarda kâğıt para alıp, bunu askerlik bitimine kadar saklamaktır. Buna da uğur parası denir. Askere gidecek gençlere aman parana dikkat et diye de tembihlenir” (Şahin, 2017).<sup>1</sup>

“Yörede genelde askere gitmeden bir gün önce askere moral verme amaçlı eğlence törenleri yapılır. Önceden belirlenen bir yerde sazlı-sözlü, yemekli, içkili, askerlik anılarının anlatıldığı ve çeşitli oyunların oynandığı bir gece yapılarak askere gidecek olan köyün gençlerine moral verilir. Bu gecelerde nadir de olsa kına da yakılabilir” (Kılıç Kişisel Görüşme). Konuyla ilgili olarak Şahin şu tespitler de bulunmuştur: “Davet eğlencilerinde yemek yenildikten sonra ya da yemek esnasından başlayarak bağlama ile türkülere başlanır. Sazlı-sözlü eğlenme uzun saatler sürer. Askere gidecek gence arkadaşlarınca şaka yollu kısa bir tekmil verme- silah tutma gibi şeyler seyirlik oyun düzenlenerek neşe içinde öğretilmeye de çalışıldığı olur. Uzun bir sopa bulunur, bu sopa tüfektir. Önce rahat-hazır ol yaptırılır, sonra silah omuza, selam dur ve tekmil verme yaptırılır” (Şahin:2017)<sup>1</sup>.

“Askerler köyden ayrılacakları günün sabahında akrabalarının, arkadaşlarının, komşularının evlerini dolaşır, onlarla vedalaşır ve helallik ister. Köyün ortak bir alanında genci, yaşlısı, çocuğu herkes toplanmıştır. Bu uğurlama alanında davul-zurna çalındığı da görülebilir. Hüzünün, sevincin ve gururun bir arada yaşandığı bu meydanda yine vedalaşılır ve asker uğurlanır” (Türker, Kişisel Görüşme). Ayrıca bazı köylerde askere gitmeden önce türbe ziyareti yapıldığı ve burada duaların edildiği de tespit edilmektedir.

“Otuz üç gün oldu asker olalı” isimli türkü, Arguvan Yöresinde gençler askere uğurlanırken sıklıkla söylenen, uzun hava formunda serbest ritimle icra edilen eserlerden biridir.

---

<sup>1</sup> “Arguvan Halk Kültüründe Askerlik Geleneğinin Dünü ve Bugünü”, Yayımlanmamış Sözlü Bildiri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 6. Araştırma Sonuçları Sempozyumu, Ankara.

Otuz üç gün oldu asker olalı  
Ana ben ölürüm sen geleneçe  
Var mı benim gibi bahtı karalı  
Baba ben ölürüm sen geleneçe

Birliğim Kütahya rütbem piyade  
Hastalar içinde derdim ziyade  
Bu nasıl ölümdü bu nasıl vade  
Gardaş ben ölürüm sen geleneçe

Eskişehir derler gaziler yurdu  
Küçük yaşta aldım bu zalım derdi  
(Pötürgeli Salih telgraf vurdu)  
Şu gurbet ellerde ömrüm çürüdü  
Bacı ben ölürüm sen geleneçe

“Arguvan’ın Çavuş Köyünden Çoklam lakabıyla anılan Bekir Gülbaş’ın oğlu Hürşehit, Eskişehir’de piyade birliğinde askerlik yaparken küçük yaşta yakalandığı hastalıktan dolayı askeri hastaneye yatırılır. 21 Ağustos 1961 tarihinde ameliyata alınır, kısa bir süre sonra ameliyat masasında vefat eder. Mezarı Eskişehir’dedir. Bu olay üzerine Âşık Bektaş Kaymaz ağıt yazar. Ağıt, yıllar sonra (1975) Âşık Çobani tarafından kasete okunur. Türkünün üçüncü dörtlüğünün 3. dizesini Pötürgeli Salih telgraf vurdu, biçiminde okuyan sanatçılar da vardır. Salih’in, Hürşehit’in askerlik arkadaşı olduğu söylenir. Arguvan yöresinde gençler askere uğurlanırken söylenen türkülerin başında bu türkü gelir. Ağıttan çok bir asker uğurlama türküsü özelliğini kazanmıştır” (Şahin, Özerol, 2004: 377).

Arguvan Yöresinde askerlik ve uğurlama törenleri ile ilgili olarak günümüzde diğer yörelerden farklı büyük bir değişim olmamakla birlikte çeşitli eğlencelerin yapılabildiği ve müzik ögesinin de bu törenlerde yaygın olarak kullanıldığı tespitine varılmaktadır.

### **3.7. Yörenin Sünnet Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar**

Sünnetler basit bir cerrahi müdahaleden çok, dini duyguları kapsayan, belirli gelenekleri olan ve bu gelenekler çevresinde de şekillenen bir olgudur. Ülkemizin birçok yerinde yapılan sünnet törenlerine Arguvan Yöresinde karşılaşıldığı ve çeşitli

gelenekler dâhilinde sürdürüldüğü tespit edilmektedir. Arguvan Yöresi sünnet törenleri ile ilgili Kılıç şunları söylemiştir: “O ailenin erkek çocukları arasında yaşları birbirine yakın olanlar, bir çocuğu varsa bir tanesi hatta sünnetçiye her zaman bulup getirmek zor olduğundan akrabalardan da 5-6 çocuğu bir araya getirerek sünnet yapılabilir. Köylüler ve çevre köyden tanıdıklar sünnet törenine davet edilir. Aynı kına gecesi gibi bir gün önceden bir tören gerçekleştirilir. Sofraları kurulur, insanlara ikramda bulunur orada bir tören gerçekleştirilir. Ertesi gün çocuklar sünnet olduktan sonra da bir yemek verildiği görülebilir. Düğünlerde olduğu gibi sünnet törenlerinde de keyveni olur. Sünnet olmadan bir gün önce yemekli, davul-zurnalı bir eğlence yapılabilir veya ailenin ve kirvenin kararına göre hiçbir eğlence yapılmadan sünnet yapılıp ardından da yemek verilerek tören bitirilebilir” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Şahin şu tespitlerde bulunmuştur: “Kirve düğüne gelirken, bayrakçı ve ev halkınca kapıda karşılanır. Kirvenin ayağının önünde koç kesilir. Kirve koçu kesene ve bayrakçıya para bahşişi verir. Kirveye hoş geldin, hayırlı olsun denilerek, odada başköşeye oturtulur. Eğer kirvelerin sayısı birden fazlaysa her kirvenin ayağına bir koç kesilmesi âdeti vardır. Bu durumda kirveler kendi aralarında önceden anlaşmış olurlar ve hepsi de aynı oranda para bahşişi bırakırlar. Morhamam Köyü düğünlerinde çalgı getirme âdetine pek rastlanamaz. Düğünlerde genelde saz ve teyp çalınarak eğlenilir. Sünnet düğünü bu eğlentilerle iki gün devam eder” (Şahin, 1991: 124).

Sünnet törenlerinde diğer düğünlerde olduğu gibi düğüne gelen davetlilere yemek ikramında bulunmaktadır. Yöre de bu yemek verme geleneğine yemek dökme denildiği de görülmektedir. Yöredeki diğer düğünlerde olduğu gibi sünnet düğünlerinde de yemeklerin hazırlanmasını yöre insanın düğün keyvenisi dediği kişiler yapmaktadır. Bu düğünlerde genellikle etli bulgur pilavı yapılmaktadır. Yanında salata, cacık gibi çeşitler ikram edildiği gibi çeşitli meyve ikramında da bulunulabilir.

Arguvan Yöresi ve çevresinde kirvelik kurumunun büyük bir önem taşıdığı ve yörede yaşayan hemen herkesin bir kirvesinin olduğu ve bir veya birden fazla çocuğa da kirvelik yaptıkları görülmektedir. Kirvelik kurumunun yörede büyük bir önem arz etmesinin altında yatan nedenin, yöre toplumunun büyük bir kısmının Alevi-Bektaşî inancına sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Konuyla ilgili olarak Yıldırım şu tespitlerde bulunmuştur: “Alevilikte kirvelik, musahiplikte olduğu gibi ikrar vermektir. Dedenin huzurunda verilen ikrar, eline, diline, beline sahip olmaktır. Hz.

Muhammed'in sünneti gereği; her doğan erkek çocuğa, ikrarlığı bilecek reşit yaşta biri kirve tutulur. Çocuğun sünnetiyle ikrar gerçekleşmiş ve iki aile kardeş olmuş olur. Bu ikrarlığın bozulmaması için her iki tarafın üzerine düşen büyük bir sorumlulukları vardır. Alevilerde ikrar, Allah'a verilmiş bir ahd olduğundan bozulmaz, bozulunca da kişi düşkün sayılır. Bu ahd, yüksek ahlaklı olmaya, edepli yaşamaya verilen sözdür. Edepli insan, güvenilir insandır. Kirvelik, ikrarla başladığından öncesini kapsamaz. Yani taraflar kirvelikten önce birbirlerine kız alıp verebilirler. Kirvelik de, musahiplik ikrarı oranında kutsal ve mukaddestir" (Yıldırım, 2001: 89).

Kirvelik ile ilgili olarak Şahin'in değerlendirmeleri şöyledir: "Morhamam köyünde, kirvelik sosyal bir kurum oluşturmuştur. Bunun kaynağı ise törelerdir. İki aile iki arkadaş arasında kurulan içten akrabalığın, arkadaşlığın, samimiyetin ve menfaat ilişkilerinin sürekli olabilmesi bu kurumu gerektirmiştir. Sünnet dolayısıyla kurulan kirvelik akrabalığı; birincil derecede bir kan akrabalığı olmayıp, sonradan oluşan bir akrabalık bağıdır. Bu biçimde oluşan akrabalık, kirvelik kurumunun kuvvetliliği ile doğrudan orantılıdır. Kirvelik kurumunun doğurduğu akrabalıkta hakiki ve soydan gelen bir akrabalık ilişkisi var olmamasına rağmen, yine ortada kanla ilgili bir fonksiyondan söz etmek mümkün olabilmektedir. Çocuğun sünnet edilmesinde onu kucağında tutan kirvenin eteğine kanın dökülmesi kan akrabalığından daha da yakın ve yasaklayıcı görev hükümleri fazla olan bir akrabalığın doğmasına neden olması kayda değer bir olgudur. Kirve, çocuğun babası yerine geçmekte ve kirve babanın yarısıdır deyiminden bu açıkça ortaya çıkmaktadır. Çocuğun kanının kirvenin eteğine bulaşması olayı, kirveler arasında kız alıp verme yasağını da beraberinde getirmektedir. Bu yaptırım durumu, kirvelik kurumuna özel bir anlam yüklemekte ve onun pekişmesini sağlamaktadır." (Şahin, 1991: 118).

Arguvan Yöresinde yaygın şekilde uygulandığı görülen kirvelik geleneği ile ilgili Kılıç'ın şu tespitler şöyledir: "Sünnet törenlerinin düğünlerden farkı oğlan tarafı ve kız tarafının olmayıp bir kirvenin olmasıdır. Sünnet olacak çocuğu kucağına alan kişi o çocuğun kirvesi olur. Kirvelik önemli bir kurumdur hatta yörede kirvelik babadan sonra gelir denilir. Amca çocuklarının evlenebildiği toplumumuzda kirvelik kardeşlikten sayılır ve kız alıp verme bu iki aile arasında yapılmaz. Nazının geçtiği, ailesini teslim edebileceği bir can yoldaşına kirvelik teklif edilir ve karşı tarafta kabul ederse bir akrabalık bağı oluşur, kirve olunur. Kirveye hediyeler alınır, kirvede düğüne gelirken

çocuğa hediyeler getirir, düğünde masraf yapar. Düğün masrafını çocuğun babası ve kirvesi karşılar. Düğünlerde kız tarafı erkek tarafından bazı isteklerini yaptırma şartında bulunabilir fakat sünnet törenlerinde kirveye bu tarz bir zorlama yoktur, gönüllülük esası vardır. Kirve, gücü yettiği ölçüde törene destek olur ve hiç birşey yapmak zorunda da değildir. Bazı durumlarda kirve olan kişinin maddi gücü yeterli olmadığında evin babası kirveye masraf ettirmez, senin bana kirveliğin yeter denilir. Bazı durumlarda da kirve çok zengindir ve sünnet düğünlerinin tüm masraflarını karşılar” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Arguvan Yöresindeki sünnet törenleri diğer düğün törenlerine benzemekle birlikte kendi içerisinde çeşitli gelenekler taşıdığı da tespit edilmektedir. Bu törenlerde yöreye özgü herhangi bir özel repertuvarla karşılaşılmasına rağmen düğün törenlerinde icra edilen eserlerin çalınıp söylendiği gözlemlenmektedir. Bu eserlerin icrası bağlama, davul-zurna gibi enstrümanlar ile yapılmaktadır

### **3.8. Yörenin Abdal Musa Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar**

Arguvan Yöresinde geleneksel hale gelmiş törenlerden biri de Abdal Musa lokmalarıdır. Hem dini hem de toplumsal dayanışma yönü bulunan bu törenlerde, asıl vermek isteyenlerde önceden adağım var diyerek ya da gücü ölçüsünde maddi destek ile kurban alımına da katkı sağlayabilir. Abdal Musa adına kurbanlar kesilir. Kazanlar kurularak etli bulgur pilavı pişirilir, köylülere ve çevre köylerden gelenlere dağıtılır. Aynı zaman da Abdal Musa lokmalarında cem de yapılabilir fakat şart değildir, sadece lokma ve dualarla da tören son bulabilir” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Abdal Musa lokmasını bir köy tek başına yapabildiği gibi birkaç köy birleşerek de yapılabildiği görülebilir. Araştırmalarımız kapsamında günümüzde köylerdeki nüfus oranının azalmasıyla ilişkili olarak Abdal Musa lokması ve cemi Arguvan merkez, Kızık köyü, Eymir köyü başta olmak üzere birkaç köyle sınırlı kaldığı belirlenmektedir. Arguvanlıların çoğunlukta yaşadığı Malatya merkez, İstanbul, Ankara’da yaşayan Arguvanlıların ise genellikle ilçe ve köy dernekleri aracılığıyla Abdal Musa lokması ve cemini yaptıkları görülmektedir. Ayrıca Arguvan Yöresinde Abdal Musa lokması ve cemine herkesin katılabildiği görülüp, Alevi toplumunun yapmış olduğu bir diğer cem

olan görgü cemindeki gibi çeşitli kural, zorunluluk ve geniş kapsamlı bir ayrıntı barındırmadığı da tespit edilmektedir.

Abdal Musa lokmasından hemen önce cem yapılabilir. Bu cemin yapılabilmesi için de 12 hizmeti yürütebilecek 12 kişiye ihtiyaç duyulmaktadır. “Cem de hizmet edecek 12 kişi dede tarafından cemaatin içerisinde seçildiği gibi gönüllülük esastır ve hizmeti yapacak kişilerin görevlerini, görev sırası geldiğinde yapacakları duaları iyi bilmesi gerekmektedir. Hizmeti yapan kişinin herhangi bir yanlışında cemin dedesi tarafından düzeltmeler yapılabilir” (Emici, Kişisel Görüşme). Yöreden yöreye isimleri değişmekle birlikte 12 hizmet sahipleri şunlardır dede, rehber, peyik, delilci, kapıcı, süpürgeci, saki, lokmacı, tezeker, kurbancı, zakir, iznikci. Ayrıca çeşitli görevleri olan bu 12 kişinin cemdeki yaptıkları iş-hizmet birbirlerinden farklıdır.

Müzik, yüzyıllardan beri birçok din ve inançlarda kendine önemli bir yer bulmuş hatta asırlar öncesinden günümüze kadar müzik ile ibadet yapıldığı da tespit edilmektedir. Hz. Muhammed gerek Kur’an-ı güzel sesle süsleyiniz hadisi şerifiyle, gerekse sesinin güzelliği ile tanınan Bilal-ı Habeşi’yi Kur’an okumayla görevlendirmesiyle, müziğin İslam’daki yerini en açık bir biçimde belirttiği düşünülmektedir.

Anadolu Aleviliğinde müziğin yeri önemli olarak görülmekle birlikte; müziğe ve bağlamaya bu toplumlarda kutsallık yüklenilerek cem ibadetlerinin içerisinde yer aldıkları da tespit edilmektedir. Cem ibadeti içerisinde saz eşliğinde deyiş, duaz-ı imamı, tevhit, ağıt, miraçlama, semah gibi türleri okuyan ve 12 hizmet içerisinde yer alan kişiye zakir denilmektedir. Arguvan Yöresinde de bu kişiye genellikle zakir denilmekle birlikte başka yörelerde aşık-baba, güvender, sazender gibi çeşitli isimlerin kullanıldığı da görülmektedir.

“Ülkemizde yapılan cemlerde günümüzde bağlama ailesindeki çalgılardan genellikle kısa sap bağlama kullanılmaktadır. Arguvan yöresindeki cemlerin büyük bir bölümünde ise dede sazı ve cura (cüre) ikilisi kullanılmaktadır. Cemlerde bu iki saz iki zakir tarafından veya bir dede bir zakir tarafından toplu olarak icra edilmekte ya da tek başına dede sazı bir zakir ya da bir dede tarafından müstakil bir şekilde icra edilmektedir” (İmik, Haşhaş, Aydoğdu, 2015: 172). Ayrıca Arguvan Yöresinde yapılan cemlerde bu enstrümanlar dışında geçmiş yıllar da kullanılan, yaylı bir çalgı olan ve yöre insanının söylemi ile keman-i adlı çalgıya rastlanmıştır. Konuyla ilgili olarak Bakır

şunları söylemiştir: “Keman-i Arguvan’daki cemlerde genelde tek başına icra edilmemektedir. Dede sazı, cura ve keman-i üçü birlikte icra edilmiştir. Geçmişte keman-i yi bu yörede icra eden kişiler; Hasan-ı Seyit Dede, Cemal Erbek Dede’dir” (Bakır, Kişisel Görüşme). Günümüzde Arguvan Yöresi cemlerinde şuan için keman-i adlı çalgıyı icra eden dede veya zakir bulunmamaktadır.

T. R. T. MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI  
T. R. T. M. REPERTUAR SERİ No: 1280  
İNCELEME TARİHİ: 26-3-1977

DERLEYEN  
İST. R. M. T. H. M. 6.  
DERLEME TARİHİ  
19-3-1975

KİRAT  
( SEMAH )

NOTAYA ALAN  
NEHA TÜPÜRCÜ ( T. T. 197 )

KİMDEN ALINDIĞI  
ALİ KIZILUĞU  
SÜRESİ: 1:22:30

VA RAK O S TE LI NE BİR SU AL E DEM .....  
YA RI NEN DEY RA NIM SOH BE TİM BU GÜN .....  
VA RI NEN DEY RA NIM SOH BE TİM BU GÜN .....  
A ÇL SIN LÂ LE LER A ÇL SIN GÜ L LER  
GÜ LE RİN DA LI N DA Ö M RÜ M ÖH RÜ M  
ÖH RÜ M ÖH RÜ M ÖH RÜ M ÖH RÜ M ÖH RÜ M  
GÜ LE RİN DA LİN DA ÖT SUN BU L BİL LER  
HE LE NEN Nİ NEN Nİ DE DOST NEN Nİ NEN Nİ  
NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ GÜ L NEN Nİ NEN Nİ  
SU GUR BE Tİ İ CA DE DEN ÖH MA SIN

KİRAT  
( SEMAH - 2 )

VA RAK O S TE LI NE BİR SU AL E DEM .....  
YA RI NEN DEY RA NIM SOH BE TİM BU GÜN .....  
VA RI NEN DEY RA NIM SOH BE TİM BU GÜN .....  
A ÇL SIN LÂ LE LER A ÇL SIN GÜ L LER  
GÜ LE RİN DA LI N DA Ö M RÜ M ÖH RÜ M  
ÖH RÜ M ÖH RÜ M ÖH RÜ M ÖH RÜ M ÖH RÜ M  
GÜ LE RİN DA LİN DA ÖT SUN BU L BİL LER  
HE LE NEN Nİ NEN Nİ DE DOST NEN Nİ NEN Nİ  
NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ GÜ L NEN Nİ NEN Nİ  
SU GUR BE Tİ İ CA DE DEN ÖH MA SIN

KIRAT  
( Sayfa - 3 )

AV DOĞ SU NUS TU NE Ö M BÜ M Ö M RÜ M  
 Ö M RÜ M Ö M RÜ M Ö M RÜ M Ö M RÜ M  
 AV DOĞ SU NUS TU NE Ö M BÜ M Ö M RÜ M  
 YUR SUN FE LE K SİL LE Sİ Nİ KALK MA Sİ HEY  
 HE LE NE N Nİ NEN Nİ NE N Nİ DE  
 DUR NEN Nİ AC KOL LA RIN DE MA HEY LE DE Hİ DEY RA  
 NA DÖN SÜN GÜ LUM NEN Nİ NEN Nİ DE NEN Nİ  
 HE LE ME N Nİ EE DU REY LEN GA Hİ BÜ L BÜ L GA Hİ GÜ L ER  
 AD LA Dİ CA VE RE HE DER MEN BÜ RÜ LÜ M ASK DE SE LER  
 DE Hİ DEY RAN KI LAR Ö TE HE LE NE N Nİ NEN Nİ DE NEN Nİ

KIRAT  
( Sayfa - 4 )

DOST DOST DOST DOST CAN YOL DAN DUR AV RI LAN LA REY LEN DUR  
 EY LEN DUR DİN LEN DUR AÇ KOL LA RIN İ KI TA RA  
 FIR GA LAN GÜ LÜ M NEN Nİ NEN Nİ DE NEN Nİ CA NIM NEN Nİ DE  
 NEN Nİ DE NEN Nİ A HÜ ZA RE LİN DEN CO SE  
 DEN DİL BA R HER GE LİP GEÇ Tİ GİN YOL LAR  
 AS LA SİN DE ME DİM Hİ FA Nİ DÜN YA  
 GÜ L DÜR ME  
 A Şİ KO LAN DE Hİ DEY RAN  
 EY LE SİN HER DEM CA NIM AS KI NA  
 HÜ HÜ HÜ HÜ

KIRAT  
( Sayfa - 5 )

GO HİL GAM Sİ FENDİ Lİ RİN YA NİN HA LI  
 GOS YER YOL LA  
 Nİ Nİ BİR YA VE Lİ HO HO  
 FE LER NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ DOST NE N Nİ  
 DE ME DİM Nİ NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ  
 E ŞEH VOL CU  
 YU SAN YOL LAR ÖR DÜR HA FE LER DÖN DÜY  
 SE YAP TI Şİ HA AL DAN HA NEM GÜ MÜS DÜM  
 VA DA KAY GOL SU N FE LE

KIRAT  
( Sayfa - 6 )

GE COK TAN SIN AG LA SİN NEM CAN  
 DAN ER L BA R HE LE NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ  
 DOST HE N Nİ GUR BAN NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ DE  
 DU REY LEN EY LEN DUR DİN LEN DUR

KIRAT BU DÜĞÜNÜ AS MALLI BUGÜN  
 DOSTU KILINIRIM ÖZÜMÜ DÜŞÜNÜ  
 VAKIM DOST EĞİNE BİR SÜNİ EDEM  
 NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ

ACILSIN LÂLELER ACILSIN GÜLLER  
 GÜLLERİN DALINCA ÖZÜNÜ BİLİYALER  
 HELE NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ  
 NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ

SU SÜRRETTİ ÇAD EDER ÖZMANSIN  
 AY DOĞSUN ÜSTÜNE (ÇAHUR) GÜNEŞ DOĞMAYIN  
 YURDUN FELER SİLESİNİ KALIMASIN

GEÇİT...  
 AC KOLLARIN SEMÂ EYLE  
 DANI DEVRAN GÖMÜSÜN  
 GÜLLÜM NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ  
 HELE NEN Nİ DE DİR EYLEN

ÇAHİ BÜ RÜD SÖN GÜLLER  
 AĞLADIKLA VERBİM EĞER  
 BEN MÜSÜLÜM İŞK OSELER  
 DEN DEVRAN KILAR ÖZER  
 HELE NEN Nİ NEN Nİ DE NEN Nİ

DOST CAN YOLDAN DUR  
 AYRILANLAR EĞLEN DUR  
 EĞİLER DÜR DÜŞÜN DÜR  
 AC KOLLARIN TARAFI İNGALAN  
 GÜLLER NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ  
 ÇAHİM NEN Nİ NEN Nİ DE NEN Nİ

AHİDİM EĞİNDEN DÖS EĞEN GÜLDEN  
 HER BİRİŞİK YOLLAR AĞAÇIN  
 DENEYİMİ FANI DANIŞI GÜLLERİN  
 ASIM ÖZAN GEMİ DEVRAN EYLENİZ  
 HİSSEN ÇAHİM ASİMA HÜ VİDİ  
 GÖNÜL GİMLİ FENDİ DÜNYANIN HALİ  
 GÖSTER YOLLARINI NERESİ YEU  
 FELEK NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ  
 DEMETİMİ FANI DUNYA BANI OLMAZ

EĞER YOLCUYUN YOLLARIN DURMA  
 FELEK DÜŞÜNDÜSE YOLUNA ALINMA  
 KİM GÜLSİZ ÖYÜNABA KAYI OLSUN RESE  
 ÇOK YANSIN DÜĞÜN HİBA GANDON DİŞİM  
 HELE NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ  
 GURBAN NEN Nİ NEN Nİ NEN Nİ DE DÜR EYLEN  
 EYLEN DÜR DİMEN DÜR

Şekil 9“Kırat” (TRT-THM Repertuar No:1460)

Sivas, Divriği yöresine ait olan, TRT-THM repertuarında 1460 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış, 9 ses genişliğine sahip, gülizar makam dizisindeki “Kırat” isimli semah, Arguvan Yöresi cemlerin de bağlamalar eşliğinde yaygın olarak icra edilmekle birlikte, eserin icrası sırasında ceme katılanlarında çeşitli figürler yaparak

semah döndüğü tespit edilmektedir. Malatya, Sivas, Erzincan bölgelerinde yaygın olarak icra edilen ve dönülen semahla ilgili Korkmaz şunları söylemiştir: “Kırat semahında önce ellerin biri, ardından diğeri ritmik olarak havaya kalkar; el inerken göğüs hizasında durur; avuç açık, parmaklar kapalıdır, Yeldirme bölümünde, eller birbirine paralel öne doğru uzatılır. İleri yürüyüşlerle semah sürer ve bir daire oluşturulur, semahçılar hem kendi ekseninde hem de daire çizgisi üzerinde hızlı dönüşler yapar” (Korkmaz, 1994: 207).



**Resim 8: Abdullah Bakır Dede ve Süleyman Sarıgül Dede cem sırasında.**



Resim 9:Cem sırasında semah dönen topluluk.

### 3.9. Yörenin Kış Yarısı Törenlerine Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Kış Yarısı kelime anlamı olarak kış aylarının yarıldığı, kış günlerinin artık azalmaya başladığı günü ifade etmektedir. Bu gün ise yerel halk tarafından çeşitli eğlenceler ve yemeklerle kutlanılmaktadır. Bu etkinlikler ayrıca köy işlerinin az olduğu ve sosyal hayatın kısıtlı olduğu kış günlerinde köy halkı için toplu bir etkinlik anlamı da taşımaktadır.

Kış Yarısı etkinliklerinin yapılış tarihi ile ilgili Bektaş'ın görüşleri şöyledir:“Kış yarısının hangi güne denk geldiğinin nasıl hesaplandığı biraz tartışmalı bir konudur. Yaşadığımız coğrafyada birçok kültür gelip geçtiğinden ve bu süre içerisinde birçok takvim kullanıldığından hangi günlerin kış olarak hesaplandığı ve kış aylarının ne zaman yarıldığı hususunda çeşitli görüşler vardır. Bunların kimisi Rumi takvime, kimisi Miladi takvime kimisi de Kocakarı Hesabı gibi halk takvimlerine dayanmaktadır. Kış yarısının yöremizde 20-21 Ocak tarihlerinde kutlanmasından hareketle kendi yaptığım araştırmalara göre en mantıklı açıklama bir yılı, güneşin hareketlerine göre 24 eşit parçaya ayıran döngüsel takvim olmaktadır. Bu takvim ağırlıklı olarak Uzak Doğu (Kore, Japonya ve Çin) gibi ülkelerde kullanılmaktadır. Türk toplulukların Orta Asya'da

buldukları dönemde bu takvimi kullandıkları ve yıl içerisinde yer alan önemli olay ve günleri buna göre düzenledikleri düşünülmektedir. Bu takvime göre bir yıl, her biri güneşin gökyüzünde 15 derecelik hareketini esas alan 24 eşit parçaya ayrılmıştır; güneş 360 derecelik hareketini tamamladığında bir yıl tamamlanmış olur. Bu eşit parçalardan 6 tanesi bir mevsimi oluşturur; bir yıl içerisinde de 4 mevsim (kış, ilkbahar, yaz, sonbahar) yer almaktadır. Bu takvime göre kış ayı 5-6 Aralık tarihlerinde başlamakta 5-6 Mart tarihlerinde sona ermektedir. 5-6 Mart tarihleri son cemrenin toprağa düştüğü ve baharın başladığı tarihtir. Buna göre 90 gün süren kış ayının yarısı 20-21 Ocak tarihlerine denk gelmektedir. Bu da Kış Yarısının neden bu tarihlerde düzenlendiğinin en akla yatkın açıklaması olmaktadır. 20 Ocak ayrıca güneşin gökyüzünde oğlak burcundan çıktığı ve Kova burcuna girdiği tarihtir” (Bektaş, Kişisel Görüşme).

Kış Yarısı etkinliğinin hazırlık aşaması ve yapılışı ile ilgili kişisel görüşme yaptığımız Arguvan İlçesi Kızık Köyü sakini Bektaş'ın tespitleri şöyledir: “Bütün köylünün katılımıyla geçmişte 20-21 Ocakta, günümüzde ise şehir yaşantısının getirisiyle bu tarihlere en yakın hafta sonunda kutlanmaktadır. Sabah erken saatlerde hazırlık aşamasına başlanılarak sadece erkeklerin katılımıyla sembolik bir kervan oluşturulur. Bu kervanda, kervancıbaşı, deve, gelin, arap ve köpek bulunur. Köyümüzde yapılan etkinliklerde kervanda bulunan kişilerin giyim şekilleri ve görev dağılımları şöyledir:

-Kervancıbaşı(koca): Kervanda bulunan en yaşlı kişiyi temsil eder. Pamuktan beyaz sakalları olan bir bal kabağını başına takar. Boynuna Türk bayrağı asılır. Görevi devenin ipinden tutmak suretiyle kervanın en önünden yürür ve kervanı yönlendirir.

-Deve: İki erkek kişinin, üzerlerine kilim örtülerek ve öndeki kişinin sembolik bir deve kafası tutarak şekil itibarıyla oluşturduğu hayvandır.

-Gelin: Genç kız kıyafetleri (etek, şalvar, yelek, yazma vb.) giymiş, yüzleri kapalı erkekler tarafından canlandırılır. Çoraplardan ve çeşitli kumaşlardan genç kıza benzemesi amacıyla göğüs yapılır. Gelini canlandıranların yürüyüş ve tavırları genç kıza andırması gerekir. Kervanda birden fazla gelin bulunur.

-Arap: Elleri sopalı ya da kamçılı yüzleri ise kömürle siyaha boyanmış ürkütücü görünümlü kişilerdir. Görevleri kervanı ve gelinleri korumaktır. Kervana yaklaşan yabancıları sopaları veya kamçılarıyla vurarak veya korkutarak kaçıırırlar. Kervanda birden fazla bulunur.

-Köpek: Üzerlerine kolay bulunması açısından başta koyun postu olmak üzere çeşitli hayvan postu giydirilmiş küçük çocuklar tarafından canlandırılır. Günümüzde yüzlerine köpek veya kurt maskeleri de takılır. Kervanda birden fazla bulunan bu kişilerin görevleri kervanı korumaktır.



**Resim 10:Kervanbaşı ve deve (Milliyet Haber Web Sitesi, Erişim: 2018).**

Sabah oluşturulan bu kervan davul-zurna ve bir kısım köylülerin eşliğinde köyün bir ucundan girerek evlerden sırayla evdeki kişinin imkânına göre un, bulgur, yağ gibi yiyecek maddeleri, odun veya para toplar. Bir evin kapısına gelindiğinde evin kapısı çalınır ve kapıyı açan kişiden kış yarısı için katkı talep edilir. Evdeki kişi imkânına göre bir katkı sunduğunda köylülerden birisi 'Hak kabul eylesin' diyerek ev sahibine teşekkür eder ve bir sonraki eve geçilir. Bu şekilde köy bir uçtan bir uca dolaşılır ve kış yarısı yemeği için malzemeler toplanılır. Toplanan malzemeler eskiden yemeğin pişirileceği yere getirilirken günümüzde ise Kızık köyü cem evine getirilir. Burada bir araya toplanan malzemeler pişirmeye başlanır. Alevi-Bektaşî köylerinde tören yemeği olarak genellikle lokma (etli bulgur pilavı) pişirilir. Bunda kullanılan etin aynı gün satın alınıp hazırlanması mümkün olmayacağından genellikle koyun veya dana bir gün önceki

akşam kesilir ve etler lokma için hazırlanır. Satın alınan koyun veya dananın parası ertesi gün toplanan paradan karşılanır.



**Resim 11:Deve, arap, gelinler (Hürriyet Haber Web Sitesi, Erişim: 2018).**

Yemek pişerken kervan ve köylüler köyün merkezine ya da yemeğin yenileceği alana hareket eder ve bu sırada insanların eğlenerek izlediği bir kız kaçırma gösteri düzenlenir. Kervan davul-zurna eşliğinde hareket ederken kervandaki gelinler de halay çekerek kervanı takip ederler. Araplar ve köpekler de gelinleri ve kervanı korumak için sürekli kervanın etrafında dolaşarak gelinlere yaklaşanları sopayla kovalarlar. Davul-zurna çalının ve halayların çekildiği bu sırada köylülerden seçilen birisi daha önceden belirlenen gelinlerden bir tanesini kaçırmaya çalışır. Köy merkezine veya yemeğin yenileceği alana yaklaşıldığı sırada önceden belirlenen kişi anlaştığı gelini kaçıtır ve kervandan uzak bir yerde saklar. Daha sonra kervanbaşının (koca) emriyle araplar kaçan iki kişiyi aramaya başlarlar ve bulduktan sonra döverek kervanbaşının huzuruna getirirler. Gelini kaçıran kişi ve gelin, kervanbaşının ayaklarına kapanarak af dilerler. Kervanbaşı (koca) ise bu sırada geline dönerek 'Allah'ın emri varken neden kaçtın' diye sorar. Gelin ve kaçıran kişi de birbirlerini çok sevdiklerini söyleyerek tekrar af dilerler. Bu sırada köylülerinde araya girmesi ile o anlık karar verilen sembolik bir ceza karşılığında kervanbaşı (koca) gelin ve kaçıran kişiyi affedip, Allah'ın emriyle gelini kaçıran kişiye verir. Sonrasında hep beraber davul-zurna eşliğinde bütün köylü ve kervan kaleden kaleye şahin uçurdum, delilo, üçayak, dik halay gibi havalar eşliğinde halay çekerek bu sembolik olayı kutlarlar. En sonunda da pişen yemekler hep beraber

yenerek kış yarısı geleneği sonlandırılır” (Bektaş, Kişisel Görüşme).



**Resim 12:** Törene katılanlara dağıtılan etli pilav (Malatya Haber Merkezi Web Sitesi, Erişim 2018).

Araştırmalarımız kapsamında geçmişte Arguvan ve köylerinde geleneksel olarak her yıl düzenlenen Kış Yarısı etkinliğinin giderek unutulmaya yüz tuttuğu ve günümüzde ise Arguvan yöresinde sadece Kızık Köyü ile sınırlı kaldığı ve bir kaç yılda bir düzenlendiği tespit edilmektedir. Hekimhan'ın Hasançelebi yöresi ve Basak mahallesinde de kış yarısı törenleri düzenlenmektedir. Hasançelebi'deki törenlerde ise, günümüz yaşam biçiminin etkisiyle kravatlı damat, gelinlik giyen erkek figürlerinin eklendiğini görüyoruz.

### 3.10. Yöre Halkının Konuya Yaklaşımına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

**Grafik 1:** Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde/kına gecelerinde/ sünnetlerde/ asker uğurlamada törenlerin müzikli yapılmasını gerekli buluyor musunuz?



Grafik 1 incelendiğinde yöre halkının geleneksel törenlerde müzik kullanımına yönelik olumlu bir görüş içerisinde olduğu görülmektedir. Araştırma anketine katılım

sağlayan örneklerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 2: Geleneksel törenlerimizde icra edilen müzikler, geleneksel törenin önemine katkı sağlayacak özellikte mi?**



Grafik 2 incelendiğinde yöre halkının büyük çoğunluğunun geleneksel törenlerde icra edilen müziklerin, geleneksel törenlerin önemine katkı sağlayacak nitelikte oldukları yönünde olumlu bir görüş içerisinde oldukları görülmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 3: Geleneksel törenlerimizde müziğin ne derece etkili olduğuna inanıyorsunuz?**



Grafik 3 incelendiğinde yöre halkının geleneksel törenlerde müziğin etkisinin önemli olduğuna yönelik görüş bildirdikleri görülmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 4: Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde/kına gecelerinde/ sünnetlerde/ asker uğurlamada müzik sanatı yaygın şekilde kullanılıyor mu?**



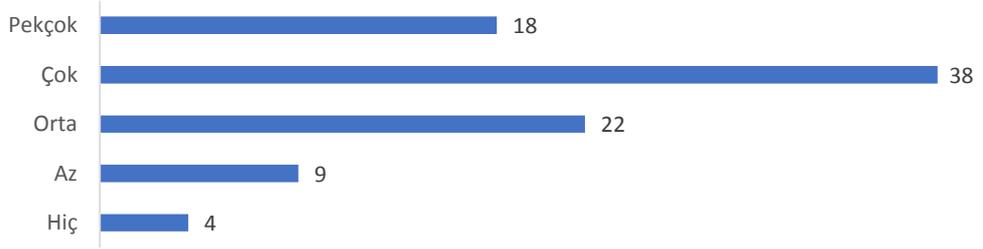
Grafik 4 incelendiğinde yöre halkının geleneksel törenlerde müzik sanatının yaygın kullanıldığına yönelik bir görüş içerisinde buldukları tespit edilmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 5: Geleneksel törenlerimizden olan kına gecesi törenlerinde müzik olması gerektiğine inanıyor musunuz?**



Grafik 5 incelendiğinde araştırma anketine katılım sağlayan yöre halkının geleneksel törenler kapsamında ele aldığımız kına gecelerinin müzikli olması gerektiği yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 6: Geleneksel törenlerimizden olan yas törenlerinde ağıt seslendirilmesini uygun buluyor musunuz?**



Grafik 6 incelendiğinde yöre halkının çoğunluğunun yas törenlerinde ağıt seslendirilmesine yönelik olumlu bir görüş içerisinde oldukları görülmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “çok” ve “orta” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 7: Geleneksel törenlerimizde geçmişte yöreden yöreye farklılıklar gösteren müzik sanatının günümüzde ortak bir yapıya büründüğünü düşünüyor musunuz?**



Grafik 7 incelendiğinde yöre halkının günümüz geleneksel törenlerinde icra edilen eserlerin yöreden yöreye farklılıklar olmaksızın ortak bir yapıya büründüğü yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

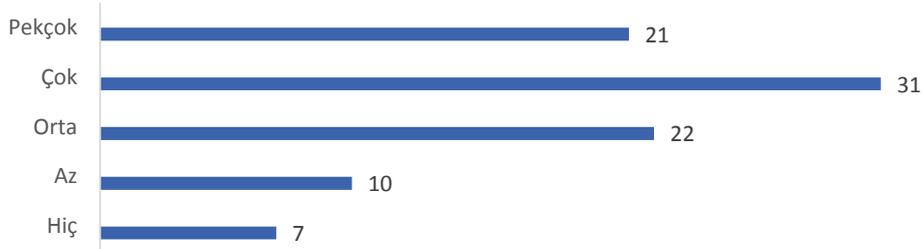
**Grafik 8: Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde/kına gecelerinde/ sünnetlerde/ asker uğurlamada sizin yörenizden olmayan farklı yörelere ait türkülerin icrasını uygun buluyor musunuz?**



Grafik 8 incelendiğinde yöre halkının geleneksel törenlerde farklı yörelerden

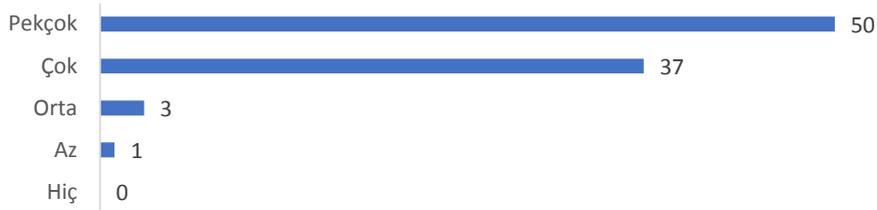
eserlerin icrasının yapılmasına yönelik olumlu bir görüş içerisinde olduğu görülmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 9: Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde/kına gecelerinde/ sünnetlerde/ asker uğurlamada güncel ve popüler müziklerin icrasını uygun buluyor musunuz?**



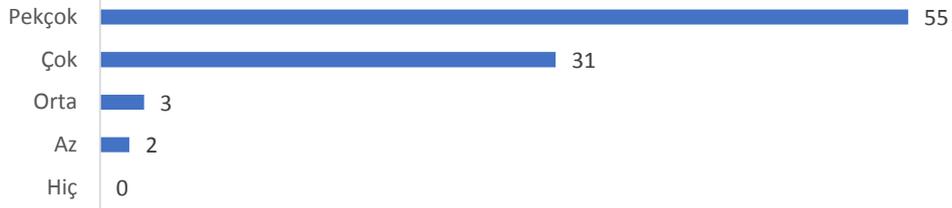
Grafik 9 incelendiğinde yöre halkının düğün, kına, sünnet, asker uğurlama gibi geleneksel törenlerde güncel ve popüler müziklerin icrasının yapılmasına yönelik çoğunluğun olumlu bir görüş içerisinde olduğu görülmekle birlikte olumsuz görüş bildiren örneklemelerin sayısı da göze çarpmaktadır. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “çok” ve “orta” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 10: Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde/kına gecelerinde/ sünnetlerde/ asker uğurlamada kullanılan enstrümanları yeterli buluyor musunuz?**



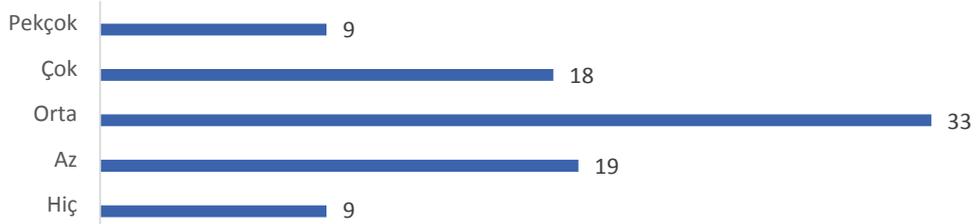
Grafik 10 incelendiğinde yöre halkının geleneksel törenlerde kullanılan enstrümanların yeterli olduğu yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 11: Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde davul-zurna icrasını (gerekli-önemli-vazgeçilmez) buluyor musunuz?**



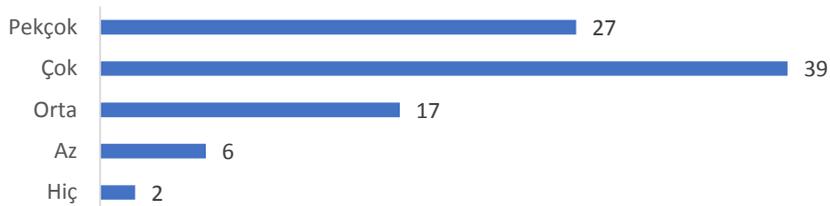
Grafik 11 incelendiğinde yöre halkının geleneksel törenlerimiz kapsamında ele aldığımız düğün törenlerinde davul ve zurnanın icrasının gerekli olduğu yönünde görüş belirttikleri tespit edilmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 12: Geleneksel törenlerimizden olan düğünlerde serbest ritimli uzun hava formundaki türkülere yer verilmeli mi?**



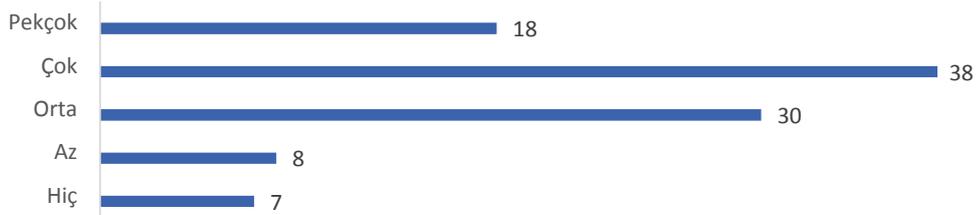
Grafik 12 incelendiğinde yöre halkının geleneksel törenler kapsamında yer alan düğün törenlerinde uzun hava formundaki eserlerin yaygın olarak icra edilmemesi yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “orta” ve “az” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 13: Geleneksel törenlerimizden olan düğün törenlerinde/kına gecelerinde/ sünnetlerde/ asker uğurlamada kiralanan mekânların önemi var mı?**



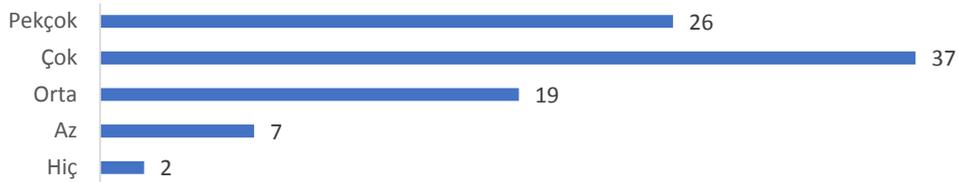
Grafik 13 incelendiğinde yöre halkının düğün, kına, sünnet, asker uğurlama gibi geleneksel törenlerin yapıldığı mekânların önemli olduğu yönünde görüş bildirdikleri tespit edilmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 14: Geleneksel törenlerimizden olan düğün töreninin yapıldığı mekânları yeterli buluyor musunuz?**



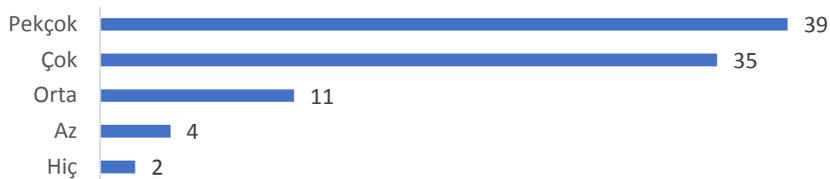
Grafik 14 incelendiğinde yöre halkının geleneksel törenler kapsamında yer alan düğünlerin yapıldığı mekânları yeterli buldukları yönünde görüş bildirmektedirler. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “çok” ve “orta” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 15: Geleneksel törenlerimizden olan kına gecesi töreninin yapıldığı mekânları yeterli buluyor musunuz?**



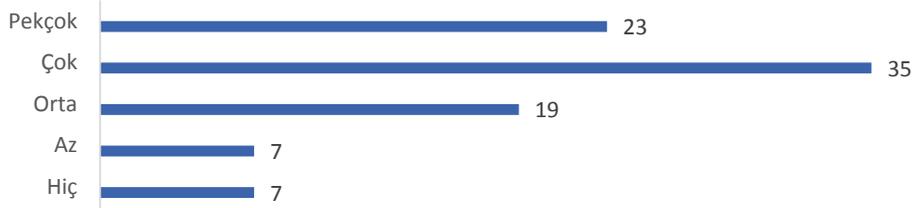
Grafik 15 incelendiğinde yöre halkının geleneksel törenler kapsamında yer alan kına gecelerinin yapıldığı mekânları yeterli buldukları yönünde görüş bildirmektedirler. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 16: Geleneksel törenlerimizden olan düğün töreninin yapılmasını gerekli buluyor musunuz?**



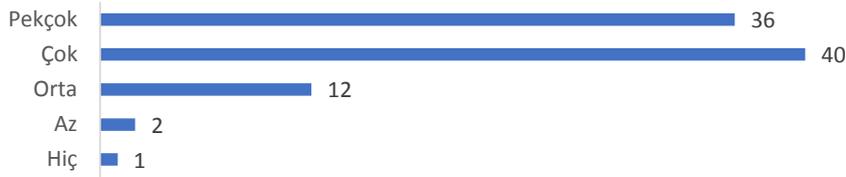
Grafik 16 incelendiğinde yöre halkının düğün törenlerinin yapılması gerektiği yönünde olumlu bir görüş içerisinde oldukları tespit edilmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 17: Geleneksel törenlerimizden olan kına gecesi töreninin yapılmasını gerekli buluyor musunuz?**



Grafik 17 incelendiğinde yöre halkının kına gecesi törenlerinin yapılması gerektiği yönünde olumlu bir görüş içerisinde oldukları tespit edilmekle birlikte grafik 16'daki düğün törenlerinin yapılması ile ilgili anketle karşılaştırıldığında olumsuz görüş bildiren örneklemelerin sayısındaki artış dikkat çekmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 18: Geleneksel törenlerimizden olan asker uğurlama töreninin yapılmasını gerekli buluyor musunuz?**



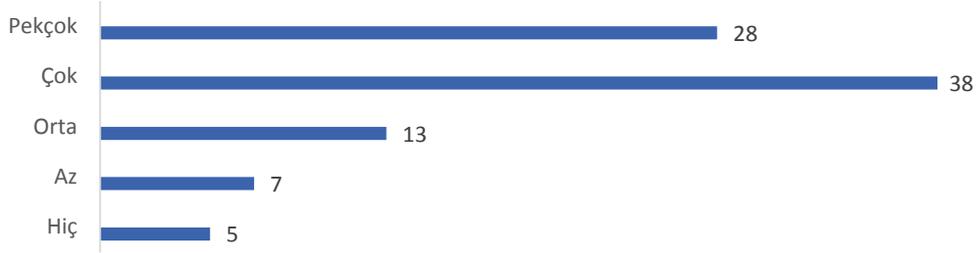
Grafik 18 incelendiğinde yöre halkının asker uğurlama törenlerinin yapılması gerektiği yönünde olumlu bir görüş içerisinde oldukları tespit edilmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 19: Geleneksel törenlerimizden olan sünnet töreninin müzikli ve eğlenceli yapılmasını gerekli buluyor musunuz?**



Grafik 19 incelendiğinde yöre halkının çoğunluğunun sünnet törenlerinin müzikli ve eğlenceli yapılması gerektiği yönünde olumlu bir görüş içerisinde oldukları tespit edilmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “çok” ve “orta” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

**Grafik 20: Eski dönemlerde yapılan geleneksel törenlere özlem duyuyor musunuz?**



Grafik 20 incelendiğinde yöre halkının büyük bir kısmının geçmişte yapılan düğün törenlerine özlem duydukları yönünde bir görüş içerisinde oldukları tespit edilmektedir. Araştırma anketine katılım sağlayan örneklemelerin büyük çoğunluğunun “pek çok” ve “çok” seçeneklerini işaretlediği görülmektedir.

## BÖLÜM IV

### 4. SONUÇ VE ÖNERİLER

#### 4.1. Sonuçlar

Bu bölümde, araştırma neticesinde ulaşılabilen sonuçlar maddeler halinde sıralanmaktadır.

##### 4.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırma sürecinde, yöreye ait geleneksel törenler “Kız isteme törenleri, Nişan törenleri, Kına gecesi, Düğün törenleri, Yas törenleri, Asker uğurlama törenleri, Sünnet törenleri, Abdal Musa törenleri ve Kış yarısı olarak adlandırılan törenlerin mevcut olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

##### 4.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırma sürecinde kız isteme törenlerinin bölgede geçmişte olduğu gibi günümüzde de yaygın biçimde gerçekleştirildiği, bu törenlerde, aynı tören içerisinde üç defa erkek babası yada erkek vekili tarafından sözleneren “Allah’ın emri peygamberin kavliyle kızını istiyoruz” sözüne karşılık kız babasının “hayırlısıysa olsun” yanıtını verdiği, bu döngünün üç defa tekrarlandığı ve sonucunda ise olumlu yönde görüş var ise, “kızı verdim hayırlısı olsun” şeklinde cevaplayarak törenin olumlu sonuçlandığı ve bunun bir gelenek şeklinde yapıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Yöre de bu törenlerde müzik ögesinin kullanımına rastlanmamıştır.

##### 4.1.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırma sürecinde kız isteme törenlerinin aksine daha geniş bir katılımı yapıldığı, yörede bu törenlerin “nişan”, “göre” veya “şirinlik” olarak adlandırıldığı,

törenin masrafının genellikle kız tarafından karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır.

#### **4.1.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar**

Araştırma sürecinde hemen hemen bütün yörelerin kına gecelerinde icra edilen “Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar”, “Kınayı Getir Aney” isimli türkölere Arguvan Yöresinde de sıklıkla rastlandığı ve “Yüksek Ayvanlarda Bülbüller Öter” isimli Malatya yöresine ait türkölünün de yöredeki kına gecelerinde icra edilebildiği görölmektedir. Düğünler de ise genellikle “Kaleden Kaleye Şahin Uçurdum” isimli oyun türkölünün davul-zurna eşliğinde, seslendirilmesinin de halaya katılanlar tarafından koro halinde yapıldığı, her iki törende de müzik ögesinin sıklıkla kullanıldığı sonuçlarına varılmıştır.

#### **4.1.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar**

Araştırma sürecinde ölen kişinin başında, yıkanırken, mezara götürölürken, gömölme sırasında ağıtların yakıldığı ve bu ağıtlarında yörede yaygın şekilde kadınlar tarafından söylendiği gözlemlenmiştir. Ağıtların bent sonlarına oy, uy, gurban gibi katma sözler eklendiği, genellikle uzun hava formunda serbest bir ritimle yakıldığı ve icrasının törenler sırasında herhangi bir enstrüman yardımı olmaksızın yapıldığı sonuçlarına ulaşılmaktadır.

#### **4.1.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Sonuçlar**

Araştırmamız sürecinde yöredeki asker uğurlama törenlerinin diğler yörelerde gerçekleştirilen törenlere zaman zaman benzerlikler gösterdiği, yöredeki günümüz asker uğurlama törenleri ile eskiden yapılan törenler arasında günümüz koşullarından dolayı şekil itibariyle değışimler meydana gelse de çok büyük farkların olmadığı görölmektedir. Yöredeki törenlerde çeşitli eğlencelerin yapıldığı, seyirlik oyunların düzenlendiği ve müzik ögesinin yaygın olarak kullanıldığı sonuçlarına varılmaktadır.

#### **4.1.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar**

Araştırmamız sürecinde sünnet törenleri kapsamında ele aldığımız kirvelik kurumunda, kirvelikğin karşılıklı olarak gönül rızasıyla olunduğu, yörede kirve olan kişinin, çocuğa sadece yapılan törenlerde sembolik olarak değil tüm hayatı boyunca çocuğun kirvesi olarak destek olduğu, kirvenin baba gibi görüldüğü ve kirve olan ailelerin birbirlerine kız vermediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

#### **4.1.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar**

Araştırmamız sonucunda Abdal Musa lokması kapsamında yürütülen cem törenlerinde yörede dedeler veya zakirler tarafından kısa sap bağlama düzeni kullanılmakla birlikte yöre ve çevresine özgü 12 perdesi, 3 teli olan, pençe vurma tekniği ile çalınan balta tekne bağlamalarla deyiş, semah, duaz-ı imam, tevhit, miraçlama gibi türleri icra ettikleri görülmektedir. Abdal Musa törenlerinin yörede geleneksel halde kış aylarında yapıldığı, bu törenler içerisinde isteğe göre cem ibadetinin yapılabildiği veya cem yapılmadan da Abdal Musa lokması dağıtılarak, dualar okunarak törenlerin sona erdiği sonuçlarına ulaşılmaktadır.

#### **4.1.9. Dokuzuncu Alt Probleme Yönelik Sonuçlar**

Araştırmamız sürecinde “Kış yarısı törenleri” kışın yarıldığını, köy halkının çeşitli kılıklara girerek sembolik bir kervan oluşturduğu, sosyal hayatın kısıtlı olduğu kış günlerinde köy halkı için toplu bir etkinlik anlamı da taşıdığı görülür. Geçmişte Arguvan Yöresi ve çevresinde yaygın olarak yapıldığı gözlemlenen bu etkinliklerin günümüzde yörede sadece Kızık Köyü ile sınırlı kaldığı, unutulmaya yüz tutan bir gelenek olduğu sonuçlarına varılmıştır.

### **4.2. Öneriler**

Gelenek ve göreneklerimizimizin korunarak kayıt altında alınması öz değerlerimizin geleceğe aktarımında son derece mühim bir durumdur. Özellikle, kültür ve sanat

unsurlarının gelecek kuşaklarımızın kendi değerlerine yabancı olmaması bakımından incelenmesi ve araştırılması desteklenmeli ve bu sayede elde edilecek veriler yazılı raporlar haline dönüştürülmelidir. Kamu ve özel kurumların bu alana yönelik projeleri gerek maddi, gerekse manevi bakımdan desteklenmelidir. Araştırmacılarımız, Anadolu kültür zenginliğinin her bir ögesini tüm detayları ile incelemeye çalışmalı ve bunu genç nesillere de sevdirmelidir.



## KAYNAKÇA

ALTUN, Eda (2013), “Şanlıurfa İli Akçakale İlçesi Düğün Adetleri ve Çeyiz Çevresinde Gelişen El Sanatı Ürünleri” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı El ve Makine Nakışları Eğitim Bilim Dalı, Konya.

ARSLAN, Nehir Özcan (2007), “Gaziantep Yöresinde Ağıt Geleneği ve Ağıtçı Kadınlar” Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.

ARTUN, Erman (1998), “Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri Doğum-Evlenme-Ölüm”, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, Sayı 9, İstanbul.

ASLAN, T.Volkan (2007), “Arguvan Yöresi Halk Oyunları Oyun Analizleri ve Notaları” Arguvan ve Köyleri Eğitim-Kültür Vakfı, İstanbul.

AYDIN, Suavi - ATAY, Tayfun (2009), “Halk Bilimi Toplumsal Uygulamalar Törenler ve Ritüelleri Geçiş Törenleri” T.C. Kültür Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi, Ankara.

BERBER, Oktay (2009), “Türk Kültüründe Eğlence ve Birlik Unsuru Olarak Düğünler”, Süleyman Demirel Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Isparta.

BİLGİN, N. (2006). “Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar”, Siyasal Kitapevi, Ankara.

ÇETİN, Çulpan Zaripova (2005), “Tatar Türklerinin Düğün Geleneği” Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara.

DEMİR, Bahar - TOPBAŞOĞLU, Kezban (2016) “Türk ve Rus Halklarında Eskimeyen Gelenek Düğün”, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,

Ağrı.

EFE, Adem (2009), “Türk Toplumlarında Mevlid Merâsimlerinin Yeri ve Fonksiyonları (Isparta ve Çevresi Örneđi)”, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi Dergisi, İzmir.

FİDAN, Süleyman (2008), “Anadolu Folklorunda Askerlik (Adana, Gaziantep, Kayseri Örneği)”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Gaziantep.

GİDDENS, Anthony (2000), “Sosyoloji”,(Hazırlayan: Cemal Güzel), Ayraç Yayınları, Ankara.

GÖKÇE, Birsen (1978), “Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım”, Hacettepe Sosyal Beşeri Bilimler Dergisi, Ankara.

GÖMEÇ, Sadettin (2006), “Türk Kültürünün Ana Hatları”, Akçağ Yayınları, Ankara.

GÜVEN, Merdan (2012), “On Bin Yılın Türküsü” Fenomen Yayıncılık, Erzurum.

İMİK, Ünal – HAŞHAŞ, Sinan – AYDOĞDU, Can (2015), “Arguvan Örnekleminde Dede Sazının Organolojisi ve İcra Özellikleri”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sivas.

KADIOĞLU, Hakan – AYDIN, Hakkı – BEKİRYAZICI Eyüp (2006), “Dini ve Tıbbi Açıdan Sünnet”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi Dergisi, Erzurum.

KARASAR, N. (2014). “Bilimsel Araştırma Yöntemi”, Nobel Yayıncılık, Ankara.

KORKMAZ, Esat (1994), “Ansiklopedik Alevilik Bektaşilik Terimleri Sözlüğü, Ant Yayınları, İstanbul.

KUDAT, Ayşe (1977), “Kirvelik”, Ayyıldız Matbaası, İstanbul.

NORAŞİN, Sabahiye (2014), “Malatya İli Arguvan İlçesi Ölüm Gelenekleri”, 4. Ulusal Arguvan Sempozyumu. Ankara Arguvanlılar Derneği, İnönü Üniversitesi, Malatya.

ÖĞÜT EKER, Gülin (1998), “Türk Kültürü İçinde Geleneksel Bolu Evlenme Adetlerinin Yeri”, Milli Folklor, Ankara.

ÖRNEK, Sedat Veyis (1971), “Anadolu Folklorunda Ölüm”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.

ÖZÜBERK GÜMÜŞ, Yasemin (2014), “Malatya İline Bağlı Arguvan İlçesinde Uygulanan Evlenme Adetleri Üzerine Bir Değerlendirme”,4. Ulusal Arguvan Sempozyumu. Ankara Arguvanlılar Derneği, İnönü Üniversitesi, Malatya.

SARAÇ, Ömer (2017), “Geçmişten Günümüze Boyabat Ölüm Âdetleri”, Studies of Ottoman Domain, Sayı:13, Cilt:7, Samsun.

ŞAHİN, Hüseyin (1991), “Morhamam Köyünde (Malatya) Kirvelik Kurumu Gelenekleri”, Türk Halk Kültüründen Derlemeler, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları:163, Ankara.

ŞAHİN, Hüseyin - ÖZEROL, Süleyman (2004), “Arguvan Türküleri (Halk bilimsel Bir Araştırma Denemesi)”, Arguvan ve Köyleri Eğitim Kültür Vakfı Yayınları 2. İstanbul.

ŞAHİN, Hüseyin (2014), “Arguvan Yöresindeki Ağıtlar Üzerine Bir Araştırma”, 4. Ulusal Arguvan Sempozyumu. Ankara Arguvanlılar Derneği, İnönü Üniversitesi, Malatya.

YILDIRIM, Erdal (2011), “Tunceli Alevilerinde Sünnet ve Kirvelik Geleneği Uygulamaları, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Elazığ.

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2006). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma

Yöntemleri”, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

YİYİN, Aytaç (2009), “Türk Kültüründe Asker Ocağı Etrafında Oluşan Halk Bilimi Ve Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerinde Bir İnceleme”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Balıkesir.

### **Kişisel Görüşmeler**

Adıgüzel, Sultan (73), 2018, Arguvan, Malatya.

Atmaca, İnsaf (58), 2018, Gürün, Sivas.

Bakır, Abdullah(50), 2013, Arguvan, Malatya.

Bektaş, Celal (70), 2018, Arguvan, Malatya.

Bektaş, İbrahim Özgür (37), 2018, Arguvan, Malatya.

Efe, Veli (81), 2018, Arguvan, Malatya.

Emici, İbrahim (80), 2013, Hekimhan, Malatya.

İlhan, Bektaş (23), 2018, Yazıhan, Malatya.

Kılıç, Hasan Basri (55), 2018, Arguvan, Malatya.

Sevrin, Bayram (59), 2018, Develi, Kayseri.

Şahin, Hüseyin (58), 2018, Arguvan, Malatya.

Türker, Erol (50), 2018, Arguvan, Malatya.

Yıldız, Süleyman (92), 2018, Arguvan, Malatya.

Yıldız, Hatice (84), 2018, Arguvan, Malatya.

### **İnternet Kaynakları**

Hürriyet Haber Web Sitesi. <http://www.hurriyet.com.tr/> Erişim Tarihi: 25.02.2018.

Malatya Haber Merkezi Web Sitesi. <http://www.malatyahabermerkezi.com/> Erişim Tarihi: 25.02.2018.

Milliyet Haber Web Sitesi. <http://www.milliyet.com.tr/> Erişim Tarihi: 25.02.2018.

Muş Valiliği Web Sitesi. <http://www.mus.gov.tr/> Erişim Tarihi: 25.02.2018.

Türk Dil Kurumu Web Sitesi. <http://www.tdk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 18.02.2018.

## EKLER

### TRT Repertuvarında Mevcut Arguvan Yöresine Ait Türküler

Rep. S. No	Türkü Adı	Kaynak Kişi	Derleyen
26	Aldı Bu Sinemi Dert İle Sızı	Ali Seydi Adıgüzel	Gülşen Kutlu
39	Aşağıdan Bir Yel Esti	Siddik Doğan	TRT Müzik Daire Bşk.
126	Çayın Ortasına Topladım Gülü	Ziya Sarıcı	-
135	Dağılmış Saçlarda Düşmüş Yüzüne	Ali Seydi Adıgüzel	TRT Müzik Daire Bşk.
185	Ganatlı Kapının Çifte Sunası	Ali Seydi Adıgüzel	TRT Müzik Daire Bşk.
204	Gide Gide Ben O Yarı Bulurum	Ali Seydi Adıgüzel	TRT Müzik Daire Bşk.
270	Karamık Dalını Eğmiş Kanara	Abdurrahman Özbakır	TRT Müzik Daire Bşk.
278	Kaşlarını Eğdirirsin	Ali Seydi Adıgüzel	TRT Müzik Daire Bşk.
330	Sağ Yanımdan Pencereyi Kırdılar	Ali Seydi Adıgüzel	TRT Müzik Daire Bşk.
333	Sarı Çiçek Sarardıyı Dağları	Mehmet Seske	Mehmet Seske
346	Su Yolunda Ben O Yare Kavuştum	Ali Seydi Adıgüzel	-
387	Yaylacılar Göçtü M'ola	Mehmet Seske	TRT Müzik Daire Bşk.
399	Yorgun Deli Gönül Yorgun	Mehmet Seske	TRT Müzik Daire Bşk.
419	Bu Yalan Dünyaya Geldim Geleli	Mahmut Özçiftçi	Ömer Şan
430	Neydem Felek Neydem Aldı Gam Beni	Teslim Budak	Ufuk Erbaş
432	Dam Başında Ufak Ufak Cızılar	Teslim Budak	Ufuk Erbaş
468	Aha Kılıç Aha Meydan Vurana	A.S.Adıgüzel-U.Erbaş	TRT Müzik Daire Bşk.
513	Gel Hele Gardaş Gel de Viran Yurtlara	Ali Seydi Adıgüzel	TRT Müzik Daire Bşk.
529	Benim Yarım Siyah Değil Esmeni	Ali Seydi Adıgüzel	TRT Müzik Daire Bşk.
532	Yorgun Yorgun Geldim Orak Bıçmeden	Ali Seydi Adıgüzel	TRT Müzik Daire Bşk.
536	Dün Mü Buradaydın Bugün Mü Geldin	Hasan Hüseyin Orhan	Muzaffer Sarısözen
550	Çalı Mıyım Çalı Mıyım	Kemal Çıgırık	TRT Müzik Daire Bşk.
567	Benim Yarım Malatya'nın Gülüdür	Hasan Durak	Hasan Durak
573	Bir Gün Şu Dünyadan Göçüp Gidersem	Hasan Durak	Cemal Kaya
643	Hasretim Yavruma Bir De Yarime	Aşık Çobani	Cemal Kaya
684	Naz İle Cilveyle Girdin Örtmeye	Hasan Durak	Hasan Durak
692	Olmyasıca Da Şu Gurbet Eli Nereden	Hasan Durak	Hasan Durak
701	Salını Salını Da Yanımdan Geçti	Hasan Durak	Hasan Durak
743	Yaylacılar Da Yürüdü	Teslim Budak-Hasan Durak	Muharrem Temiz
747	Yine Kismetim Kaldırdı Felek	Cemal Kaya	Cemal Kaya
849	Gide Gide Yollar Senden Usandım	Mehmet Seske	TRT Müzik Daire Bşk.
852	Karşıda Kara Erik	Hasan Hüseyin Orhan	Muzaffer Sarısözen
856	Körüklü Çizmeyi Giymeliyim	Mehmet Seske	TRT Müzik Daire Bşk.
919	Odalari Çamdan Direk	Hüseyin Çal	Fatoş Çal

921	Dereler Coşarsada Güller Neydecek	Hasan Durak	Fatoş Çal
927	Kara Tren De Yol Alıyı Cürekten	Ali Seydi Adıgüzel	Ali Seydi Adıgüzel
928	Yine Havalandı Göğnümün Guşu	Fatoş Çal	Fatoş Çal
930	Benim Gibi Ataş Düşsün	Hüseyin Çal	Fatoş Çal
952	Bir Bülbülüm Gül Dalında Öterim	Behlül Alkan-Hasan Durak	İhsan Öztürk
963	Melul Mahsun Duran Güzel	Seyif Meftuni	Ali Tayyip Temiz
964	Dinle Ahvalimi De Bi-Mecalimden	Muharrem Naci Orhan	Muharrem Temiz
987	Nazlı Yardan Bana Bir Haber Gelmiş	-	Süleyman Yıldız
992	Gemilerim Kaldı Derya Yüzünde	Hüseyin Sarıaltun	Muharrem Temiz
993	Çekilmeyen Dertlerimiz Bölüşek	Hüseyin Sarıaltun	Muharrem Temiz
994	Kayanın Dibinde Mal Mı Yayılır	Pehlül Alkan	Muharrem Temiz
995	Evlerinin Önü Bir Ufak Yokuş	-	Muharrem Temiz
996	Şu Gedikten Aşırdılar Yolumu	Pehlül Alkan	Muharrem Temiz
997	Beri Gel Beri Gelde Boyu Güzelim	Teslim Budak	Muharrem Temiz
998	Dağlarınan Taşlarınan	Kerem Altınır	Muharrem Temiz
999	Aşağıdan Gelir Benim Köşmelim	Pehlül Alkan	Muharrem Temiz
1000	Aşağı Mahlenin Kışı Mı Geldi	Kemal Keskin	TRT Müzik Daire Bşk.
1001	Yarın Mendilinin Ucunu Yaktım	Teslim Budak	Muharrem Temiz
1002	Dam Üstünde Uzun Uzun Bacalar	Teslim Budak	Muharrem Temiz
1003	Dağlar Seni Delik Delik Delerim	Hacı Engüzel	Muharrem Temiz
1004	Bilmem Seni Kime Şekva Eyliyem	Hüseyin Sarı	Muharrem Temiz
1006	Gökteki Yıldızı Sayan Olur Mu	Hacı Engüzel	Muharrem Temiz
1007	Yeşil Ördek Gölde Olur	Hurşit Arı	Muharrem Temiz
1008	Pınarın Başında Kavuştum Yare	-	Muharrem Temiz
1009	Kırmızı Güllerin Sarı Tohumu	-	Muharrem Temiz
1010	Güneşe Söyleyin Erken Doğmasın	Erhan Yılmaz	Muharrem Temiz
1011	Bacamızdan Çıkar Elmanın Dalı	Erhan Yılmaz	Muharrem Temiz
1012	Sabah Güneşiydin Anlıma Doğdun	Erhan Yılmaz	Muharrem Temiz
1013	Sabahınan Bir Yel Esti Dalıma	Erhan Yılmaz	Muharrem Temiz
1014	Kapısının Önü Bir Tarla Nohut	Erhan Yılmaz	Muharrem Temiz
1015	Su Da Gelir Akmayınan	Mikail Sarıaltun	Muharrem Temiz
1016	Meyil Verdim Bir Abdal'ın Kızına	Erhan Yılmaz	Muharrem Temiz
1017	Nazlı Yar Honunu Deren Oldu Mu	Erhan Yılmaz	Muharrem Temiz
1018	Hangi Dağa Varsam Karsız Dumansız	Erhan Yılmaz-Hurşit Arı	Muharrem Temiz
1019	Bağlarına Vardım Bağlar Bozulmuş	Erhan Yılmaz	Muharrem Temiz
1020	Sabahtan Kalktım Ki Yerler Alaca	Erhan Yılmaz	Muharrem Temiz
1021	Bizim Elin Menevşesi	Adıgüzel Göksu	Muharrem Temiz
1022	Sofu Dibinde Kuzu	Kemal Keskin	TRT Müzik Daire Bşk.
1023	Bu Gelin Yaylayı Yashı Yaylamış	Abbas Aslantürk	Muharrem Temiz
1024	Dolanı Dolanı Halpuz'a Vardım	Hacı Engüzel	Muharrem Temiz
1025	Dereye Aşağı İgde Ağaçlar	Hacı Engüzel	Muharrem Temiz

1026	Ben Bu Yaylaları Yaylayamadım	Erhan Yılmaz-Hurşit Arı	Muharrem Temiz
1027	Deryadayım Denizdeyim	Hurşit Arı	Muharrem Temiz
1029	Ayın Ortasında Parlıyı Yıldız	Ganber Kösehaliloğlu	Orhangazi Yılmaz
1030	Gara Tren Yükün Almış Gidiyor	Yusuf Yılmaz	Orhangazi Yılmaz
2074	Sabah Olur Oğlan Gider İşine	Sıddık Doğan	Mehmet Özbek
2825	Pınar Seni Neydip Neydip Netmeli	Muharrem Temiz	Yücel Paşmakçı
2837	Bir Ay Doğar İlk Akşamdan Gecedem	Hasan Durak	İhsan Öztürk
2886	Yüce Dağdan Bir Yol İner	Kadir Akbaş	İhsan Öztürk
3412	Çektiğim Cevr İle Cefa(Ağbaba Semahı)	Bayram Aksüt	Yücel Paşmakçı
3615	Kapının Önünde Önlük Dikiyi	Zeki Salman	Zafer Gündoğdu
3899	Gidem Dedim Suna Boylum Ağladı	Ali Rıza Pekşen	Gani Pekşen
4134	Beni Dertten Derde Saldın	Hasan Durak	Mehmet Seske
4175	Malatya'nın Eline Serin Dediler	Teslim Budak	Ufuk Erbaş